



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Iacobi Brvckeri Regiae Scient. Societatis, Qvae Berolini Floret, Membri Historia Critica Philosophiae

A Tempore Resvscitarvm In Occidente Literarvm Ad Nostra Tempora

Brucker, Johann Jakob

Lipsiae, 1743

Capvt Quartvm. De Restavratoribvs Philosophiae
Pythagoreo-Platonico-Cabbalisticae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29129

CAPVT QVARTVM.

DE RESTAVRATORIBVS PHILOSO-
PHIAE PYTHAGOREO-PLATONICO-
CABBALISTICAE.

§. I.

Vna cum Peripatetica secta Platoniam simul fuscitam seculo XV fuisse, cum Alexandrinae scholae placita a Graecis in Italiam delatis academiis occidentis inferrentur, ex iis constat, quae libro primo de eius origine et fortuna diximus. Planum autem eo quoque loco fecimus, non fuisse aulos Platonicos eius temporis, quamvis patrocinio Mediceae gentis fruere, Aristotelicam philosophiam totam contemnere, sed ut ipsa Platonicae disciplinae ratio, quam Graeci in occidente inuenerant, quaeque ex Ammonii Plotinique schola origines suas deriuauit, syncretistica fuit, ita locum quoque Aristoteli fecisse eiusque peritia in rationali et naturali philosophia agnita et probata, imperium in orbe philosophico inter Platonem et Aristotelem diuifisse, contentos, si calumniatores Platonis reprimerent, et auctoritatem eius, quam in argumento diuiniore maximam esse statuebant, tuerentur. Quae Platonicae philosophiae fortuna tam diu durauit, quam diu sub umbra Mediceae domus sectatoribus tutis esse licuit: rebus autem illustrissimae gentis magna postea clade affectis, illorum quoque res propemodum euerfae sunt, ut supra luculenter probatum. Certe ita triumphauit solus Aristoteles, ut ex ipsa hac familia Leo X, P. M. potissimum Peripateticis faueret. Actum itaque erat de schola Platonica tanto studio seculo XV excitata, tantis viribus aucta et corroborata, nisi Aristotelicae philosophiae impietas, quae initio seculi XVI luculentissimis speciminibus se prodere coeperat, inuidiam illi conflasset, et oculos aperuisset ingeniis nonnullis acute uidentibus, ut, in quos labyrinthos a Stagirita deducerentur, intelligerent. Ita enim philosophi quidam occasionem nacti sunt, paulo liberius in errores et vitia philosophiae Peripateticae inquirendi, et quam graues causae deserendae Peripateticae doctrinae adessent, demonstrandi. His itaque uiam parantibus auli nonnulli sunt a coepto tramite deflectere, uiamque ab omni pene orbe philosophico tritam deserere. Qui si liberati a iugo seruitutis Aristotelicae libertatem suam tueri, suoque, quod egregium et philosophiae aptissimum acceperant, ingenio fidere uoluissent, plurimum sane conferre potuissent ad uindicandum uerae philosophiae honorem et restituendum orbi literato, eius studium. Verum nescio quae

Occasio huius sectae.

quae animi humilitas et pectoris angustia, proprii thesauri ignara effecit, ut nonnisi sectario modo philosophiam excoli posse crederent, adeoque de alio sibi duce prospicerent, rati ex Graecorum philosophorum principibus sibi aliquem deligendum esse. Inter quos cum post Aristotelem Plato vniuersae antiquitatis iudicio omnium maxime emereret, Platonica philosophia in Italia resuscitari coepta, at tantum non a Peripatetica extincta seculo XVI reuocata est, idque philosophiae genus eo auidius receptum, quo certius sibi persuadebat orbis philosophicus, Pythagorae mysteria, quibus apud certum hominum genus, nihil erat celebrius, diuinius, religioni accommodatius, et, quod maximam illis auctoritatem conciliabat, arcanorum diuinae sapientiae et mirabilium euentuum plenus, in ea secta Platonica, veteri syncretismo Pythagoricae iuncta contineri, et initiatis recudi. Qui error vbi semel radices in animis egit, noua sectae huic firmamenta subministrauit, nouasque vires addidit. Cum enim nemo fere eo tempore dubitaret, quin ab Hebraeis potiora philosophiae suae capita Pythagoras acceperit, et ex sanctioribus fontibus arua sua in itinere orientali irrigauerit, enatum inde, vel resuscitatum potius, quod iam patres ecclesiae certatim arripuerunt, praeiudicium, Pythagorico-Platonica mysteria cum Hebraeorum philosophia arcana arcto cohaerere nexu et sororio inter se conspirare vinculo. Quod si viri boni de Aegyptiaca Iudaeorum philosophia intellexissent, nouissent autem veram eius indolem, tota res fuisset in vado, nec futurum fuisset, ut res sacrae et profanae tantopere miscerentur, ipsaque sectarum placita tam misere confunderentur. Verum error errorem genuit et auxit, falsaque opinione sibi persuaserunt viri docti quidem, at historiae philosophiae veteris non satis periti, nimis quoque credulo animo veterum ecclesiae doctorum praeiudicia amplexi, Cabbalisticam illam philosophiam, arcanamque Iudaeorum doctrinam, quam tamen ipsam parum perspexerant, esse veram illam sapientum Hebraeorum doctrinam, cuius merito summa inter Christianos est auctoritas et veneratio. Quam cum tantopere abscondi probe nosset, ut in tanta librorum Cabbalisticorum raritate, obscuritate et incertitudine sphynxis aenigmata ab Oedipo vix soluenda suppeditari, ipsam autem sapientiam istam Hebraeam intelligi non posse esset manifestissimum, ob praedictum praeiudicium ad philosophiam Pythagorico-Platonicam confugerunt, sperantes, fore, ut hac clauae adyta arcanae istius sapientiae, omni humana disciplina sanctioris et angustioris recludere possint. Id quod infra latius probabimus, et ineptam fallamque opinionem in apricum producemus. Ita vero nouum philosophicae sectae genus prodiiit, quod Pythagoreo-Platonico-Cabbalisticum paradoxo quidem et syncretistico, at vero nomine recte appellamus. Hi enim philosophi cum in Italia a Graecis placita scholae Alexandrinae, syncretismo cuidam vniuersali adaptata didicissent, et haec pro sinceris Pythagorae Platonisque sententiis habuissent, decepti venerandorum virorum, Abrahami, Mosis,

Herme-

Hermetis, Zoroastris, Orphei et similibus nominibus, quae spuriae philosophiae praetendebantur: Cabbalistica nonnulla incerta et adulterata ab impostoribus, et ex libris suppositis et corruptis hausta, iungentes nouum illud sectae genus condiderunt, illique systema opinionum aliquod attemperarunt, cuius iam historiam porro, qua licet breuitate, enarrabimus.

§. II. Ex dictis intelligitur, sectae Pythagorico-Platonico-Cabbalisticae origines ad seculi XVI initia referendas, et in schola Platonica, quam Colinus Medices condi curauit, quaerendas esse. In ea enim a Graecis exulibus hanc philosophiam Pythagorico-Platonicam didicerant, et pro vera Hermetis et Zoroastris doctrina vendiderant Ficinus, et comilitones eius supra enarrati. Qui licet seculi XVI orientis annos non attigerint, ipsam quoque, quae Mediceam domum vehementer afflixerat, calamitatem experti, eiusque tutela orbati planeque prostrati fuerint, transmiserunt tamen, ut poterant, Platonicam disciplinam isto syncretismo in crustatam ad illud tempus per Franciscum Catanaeum Iaccetium et discipulos Ioannis Pici Mirandulae principis. Ille Florentiae anno MCCCCCLXVI natus, cum in disciplinam Marfilii Ficini transfisset, in huius philosophiae mysteriis accurate eruditus est, et cum summum ad ad eam cognoscendam studium ac diligentiam attulisset, praeclare totam illam doctrinam a tanto praeceptore didicit, ita ut inter academiae a Como excitatae et a Ficino insigni industria conseruatae ornamenta summo loco haberetur. Nam Graecas quoque literas et eloquentiam mire callebat, quibus elegantis aetate valde commendabantur praeclara ingenia. Dignum itaque habuit, quem sibi successorem Ficinus deligeret, et Mediceae familiae de meliori traderet. Eo itaque in munere positus Platonicam philosophiam illo modo, ut a praeceptore acceperat, propagauit, cuius exemplum esse possunt libri ab eo editi et a Basileensibus vno facie comprehensi, *Paraphrasis in politicum et Theagenem Platonis, in Aristotelem de coelo et meteoris, Enarratio in Platonis symposium, Tractatio de amore*, et alia, in quibus syncretismo Platonico-Peripatetico eum fauisse recte obseruatum est IACOBO THOMASIO^a et IO. FR. BVDDEO^b. Hic cum obiisset anno MDXXII, Platonicam istam sectam in seculum XVI transtulit. Vitam eius eleganter enarrauisset Euphrosynum Lapinum testis est MICHAEL POCCHIANTIVS^c, qui cum GHILINO^d et P. BAYLE^e de eo est videndus. Abstinit tamen schola Ficini, quam ille continuauit ab aperto syncretismo Cabbalistico. At hanc labem Platonicae philosophiae intulit, eamque totam deformem reddidit Pici, ut supra demonstratum. Quo loco etiam probauimus tantum strepitum inauditum philosophiae genus per totam fere Europam excitauisse, ut ex Germania quoque optimae indolis iuuenes Flo-

Generalis
diarum
historiae
huius sectae.

Yy 2 rentiam

a) De Syncretismo Peripatetico, Orat. XV, p. 341.

b) Obs. Hal. T. III. obs. 14. p. 265.

c) De Scriptor. Florent. p. 67. 68.

d) Theatr. vir. erud. P. II. p. 88.

e) Dict. T. II. art. Iaccetius p. 828.

rentiam mitterentur, vt eam addicerent. Inter quos cum Ioannes Capnio fuerit, huic potissimum literarum inter Germanos restauratori philosophiae Pythagorico-Platonico-Cabbalisticae cultura adscribenda est, qui in ea ex puluere et tenebris protrahenda multum laboris suscepit, vt in sequentibus dicemus. Et ex eodem fonte hauserunt, qui simili ratione de hoc philosophiae genere solliciti fuerunt Petrus Galatinus, Paulus Riccius et Franciscus de Georgiis Venetus, quos cum Pico, et Capnione inter eius primarios cultores numerat HENR. CORNELIVS AGRIPPA ^f, ipse inter eos referendus, qui plurimum illi disciplinae detulerunt, eamque propagare studuerunt. Mature tamen secta haec euiluit: id quod magnopere quidem mirandum haud est. Nam cum esse desissent Maecenates, Marones quoque defuerunt, et euerso Mediceo patrocinio ipsa philosophia Platonica grauem iacturam passa est, praesertim cum Aristotelica tantopere caput efferret, vt difficulta ista et obscura dogmata vbique contemnerentur. Ipsa vero quam cum Cabbalisticis placitis iniuerunt, vel verius, iactauerunt modo, cultores philosophiae Pythagoreo-Platonico-Cabbalisticae, concordia eius decreta et contentum promouit. Nam cum obscurissima aenigmata panderent, ea quae intelligi non poterant, non lecta sed neglecta sunt: cumque a sanitate doctrinae diuiniore deflectere crederentur, magna inde sectae huic conflata est inuidia, et immanes errores obieci, vt vel ex solo Agrippae exemplo infra enarrando constabit. Ita vero tantopere euiluit huius sectae auctoritas, vt cum illi nomen dedisset Franciscus Patricius, diu oberrare sine sede certa sine munere coactus fuerit, donec eius patronum inuenerit atque promotorem, ius sub umbra Platonice philosophari liceret. Et tamen Protei instar in mille formas se transmouit, eo quod Aristotelem ex Platonico consortio eiiciens, haud alio pacto odium Peripateticorum effugere posset. Certe, qui Platonicae philosophiae ea aetate in Italia aliquid deferebant, ob ingentem Aristotelicorum numerum et auctoritatem eam cum Peripatetica philosophia iungere coacti sunt, vel Scholasticae quoque eam disciplinae attemperauerunt: cuius exemplum ea dare possunt, quae *capite huius libri primo* de Chrysofomo Iauello diximus, qui Platoniam quoque philosophiam, praeter Aristotelico-Scholasticam illustrauit. Neque tamen hoc quoque pacto fortuna vti haec secta fauente potuit ^g, nec inuentus est, qui Patricii vestigia premeret, licet in castigando Aristotele et exagitanda disciplina Peripatetica strenue eius exemplum imitati sint Sebastianus Bassonus, Petrus Gassendus et huius generis *Ἀριστοτελιστί-
γες*

f) Epistol. L. VII. ep. 26. p. 1043.

g) Refert quidem Itineris Cartesii per mundum architectus, quem DANIELEM ex S. I. virum doctissimum esse constat, P. II. p. 73. vsus auctoritate biographi Bellarmini, vix octoginta annos esse, ex quo pontifex Christianorum maximus tantum non iusserit, vt Romae Platonis philosophia loco Aristotelicae doceretur, nec id velle destitisse, nisi persuasum ab illustri Bel-

larmino. Id vero scriptoris vitae Bellarmini fidei relinquimus. Certe isto tempore grauem dicam Platoni, velut haereticorum condimentario scripsit, eamque coram facie pontificis Gregorii XIV Romae edidit IOANNES BAPTISTA CRISPVS, valde exagitato et reprehenso Steucho, Panfa et similibus Platonis fautoribus. Vix facturus si Platoni tantopere fauisset pontifex maximus.

yes alii. In Germania autem licet maxima de Reuchlino esset opinio, odium monachorum tamen, quod in se defensis literaturae Hebraicae partibus concitauerat, nouum hoc philosophiae genus ab eo excultum suspectum mox reddidit. Cumque vbique, qui ex eius cohortationibus ad restituendum philosophiae nitorem animum sumferat Philippi Melancthonis disciplina valeret, et Aristotelica doctrina ab eo tradita reciperetur, cum Capnione philosophia Pythagorico-Platonico-Cabbalistica orta est et interijt. Nec in Gallia quoque meliori fortuna vsa est, quamuis ex Iacobi Fabri schola prodiens Carolus Bouillus illi frigidam suffunderet, et in haud paucis eam sequeretur. Adeo obscuris et paradoxis assertionibus enim scripta sua repleuit, vt arridere isti tempori minime potuerint, quo Aristotelicae philosophiae iureiurando quoque obstricta fuit academia Parisiorum. Intercidisset itaque secta ista, nisi immane, quod in Peripateticam philosophiam conceperant, odium viris nonnullis doctissimis in Britannia Platoniam philosophiam commendasset. Huic enim fauori acceptum referre debet, quod in albo suo legat nomina clarissimorum virorum Theophili Galei eiusque filii Thomae, Samuelis Parckeri, Radulphi Cudworthi aliorumque, quos postea nominabimus. Inter quos tamen nemo fuit, qui Cabbalistica cum Pythagoreo-Platonice coniunxerit, praeter Henricum Morum, qui vt acumine pollebat, ita has partes, qua potuit, arte et eruditione ornare aggressus est. Tacemus theosophicos nonnullos suo loco, peculiari capite, enarrandos, qui haud raro ad Platonem diuerterunt, ita tamen, vt nonnulla tantum eius dogmata suis somniis adaptarent, et nescio quam philosophiam Cabbalisticam, a Iudaeorum doctrina arcana longe remotam creparent. Quo in faxo voluendo magnas nugae egit Iulius Sperberus, suo loco delineandas. Et haec quidem generalis historiae sectae huius paradoxae *διὰ τὴν πῶσις* est. Iam vt paulo curatius ea noscatur, celebriorum ex illa virorum res literarias enucleate trademus, et vbicumque licebit, ipsorum placitorum faciem ita depingemus, vt in qua opinione versati hi philosophi sint, attento lectori pateat.

§. III. Philosophiam Pythagoreo-Platonico-Cabbalisticam primum fere propagauisse IOANNEM REUCHLINVM, modo diximus. Ille itaque in hoc capite eo magis considerandus est, quo maiora eius fuerunt in reparatam literarum gloriam apud Germanos merita, et nominis eius celebritas. Qui cum inter primos eruditionis vindices haud postremum locum obtinuerit, a plurimis, qui vel ecclesiae historiam, vel philologiae linguaeque sanctae, vel rerum quoque Iudaicarum fata enarrarunt passim tactus est, quorum tamen loca consulere et afferre ob instituti rationem non licet. Optime vero tanti viri historia cum ex scriptis eius et praefixis ab illo praefationibus discitur, tum ex epistolis ab eo, et ad eum scriptis, et vno fasce editis^{h)}. Praecipue autem attentionem lectoris mere-

Ioannes
Reuchlinus.

Y y 3

h) Vt inur nos editione Tigurina, 1558. 8. edita.

tur, *Vita Ioannis Capnionis*, a PHILIPPO MELANCHTHONEⁱ scripta; ille enim, vt supra obseruatum, res magni viri, cui amicitia iunctus erat, et qui familiariter aliquando cum Philippo vixerat, omnium optime nosse poterat, nec dubitandum, quin more suo accuratorem et diligentiam in ea exponenda adhibuerit. Hos fontes, velut purissimos consuluerunt, et ex iis hauserunt, qui Reuchlini historiae lucem haud contemnendam accenderunt IAC. BASNAGIVS^k HERM. VON DER HARDT^l, IO. FR. BVDDEVS^m, alique, qui historiam literariam scriptorum ecclesiasticorum condiderunt. Omnium tamen diligentissime, et non sine elegantis eruditionis laude in hoc campo versatus est B. IO. HENRICVS MAIVS, theologus Giessensis multis nominibus de ecclesia literisque praecipue philologicis meritis, qui cum historiam Reuchlini accurate illustrandam suscepisset, quicquid res ecclesiae orbisque literati in ea tangit, multa simul luce erudite perfuditⁿ. Tacemus literariae historiae scriptores alios, alibi^o a nobis notatos, et CRVSIVM^p passim in *Annalibus Sueviae* hoc patriae nostrae ornamentum memorantem, qui tamen interdum emendatione opus habet. Nos quantum licet ipsos more nostro fontes consulemus, et ad ea potissimum respiciemus, quae scopus scriptiois nostrae memorabilia hoc loco esse significabit.

Reuchlini
vita.

§. IV. Haussit primitus vitalem auram Ioannes Reuchlinus, Pforzhemii, oppido Sueviae, in Badensi ditione sito, V. Cal. Ian. anno MCCCCLV, nam qui annum ei natalem adscribunt MCCCCLV^q, vel MCCCCLIV^r, falluntur. Ipse enim Reuchlinus in epistola ad Ioannem Cuspinianum^r natalem suum fuisse annum Christi MCCCCLV prodit. Parentibus ibi editus est honestis, patre Georgio, matre Elissa Erina. Qui cum essent amantes virtutis et doctrinae nostrum cum fratre Dionysio Scholaisticae institutioni tradiderunt: cumque voce valeret, elementa musicae ei discenda commendarunt, in qua cum egregie proficeret, et reliquarum artium rudimenta, quae pueris explicari solent, fideliter didicisset, fortunae vitae futurae hoc pacto prospexit. In aulam enim Badensem inter symphoniacos accitus principi mox gratissimus extitit; et cum haud poenitentes in grammatica profectus fecisset, Friderico Marchioni Badensi adulescenti ob studiorum similitudinem adiunctus est^s. In cuius comitatu etiam Lutetiam missus occasionem maturam habuit in ea Musarum sede studiorum cursum prosequendi. Ita vero, quod in academiis Germaniae ob regnantem adhuc barbariem obtinere desperabat, adhibita pertinaci industria facile consecutus est, vt ex auscultatione summorum et literatissi-

morum

i) Declamat. T. III. p. 280. Quam fere totam repetit MELCH. ADAMVS in *Vitis philosoph.* p. m. 37 seqq. et consuluerunt quoque IAC. ALTINGIVS in *Historia Palatin.* et SECKENDORF. *Hist. Lutheranismi* L. I. p. 103.
k) *Hist. Iudaic.* L. IX. c. 33. §. 10 seqq. p. 924. seqq. edit. recentiss.
l) *In Histor. literaria reformationis* P. II.

m) *Introd. in Hist. philos. Hebraeor.* §. 34.
n) *Francof.* 1687. 8.
o) *In Germanico* H. P. opere T. VI. p. 553.
p) CRVSIVS I. c. P. III. L. VII. c. II. p. 402.
q) ADAM. I. c. WHART. *App. ad Cauep.* 143.
r) pag. m. 64.
s) MELANCHTHON. I. c. p. 283. MAIVS I. c. pag. 152.

morum virorum, ex librorum optimorum lectione, interposita meditatione studioque indefesso, eruditionis thesauros conquireret non contemnendos. Maxime vero opportunitatem ibi nactus est discendae linguae Graecae, cuius notitia illi viam postea ad reliquas eruditionis partes aperuit. Paulo ante istam aetatem enim Graccam linguam ante ignotam et neglectam Lutetiae, publico conductus stipendio docere coepit Georgius Tiphernas¹. Cui cum successisset Gregorius Hermonymus² Spartiates, isque eam linguam publice doceret, noster summa attentione eum audiuit, et non modo rudimenta istius linguae comprehendit, sed et venuste ab eo pingere literarum figuras ductusque didicit. Ita vero duplici nomine crescebat Reuchlini fortuna. Ista enim pingendarum literarum Graecarum felicitate eo tempore, vbi typis exarati libri Graeci nondum prostabant, multis viris doctis innotuit, quibus libros Graecos describebat; sicque peculium sibi parauit. In literis Graecis autem adeo profecit, vt paulo post idem ille eius praeceptor honestissimo eum testimonio ornaret, et vt porro operam daret libris Graecis, ingenio praeditus et *ex ἀπαλῶν ὀνύχων* optimis disciplinis atque artibus institutus, eum cohortaretur. Simili tamen industria Latinam linguam pernoscere, et in philosophiae maxime rationalis, mysteria duce Aristotele penetrare studuit. Contentis enim, quae iam tunc viris doctis fordere coeperant, Scholasticae philosophiae lacunis, puriores scriptorum Aristotelicorum fontes ipse adiit, et sectae eius conditorem Graece loquentem audire in deliciis habuit. Tanto vero labore rem aggressus est, eamque tam feliciter absoluit, vt senex etiam, teste MELANCHTHON³ * ad verbum longas Aristotelis sententias recitare posset. In theologia autem celeberrimum eius temporis theologum Ioannem a Lapide praeceptorem habuit, quod quamuis incertum sibi esse dicat IACOBVS BASNAGIVS⁴, patet tamen ex ipsa Reuchlini relatione⁵, dubitandum de eo minime esse. In rhetorica autem Guilelmum Iardinum et Robertum Gaguinum audiuit, quorum haud incelebris ea aetate in eloquentiae studio fama extitit⁶. Et hac quidem ratione disciplinarum praefantissimarum praecepta a doctissimis viris hauriendo, et attentionem atque meditationem iungendo annos vix natus viginti ille euasit, qui cum doctissimis comparari posset. Innotuit quoque viris eruditissimis, quos eo tempore Lutetia alebat, et ex quorum consuetudine doctrinae eius magna facta est accessio. Ita vero animo elegantissimis literis excul-

to, in

1) Vid. MELANCHTHON, loc. c. p. 283. et de Tiphernate IOVIVS BLOG. c. 117. BAYLE Dict. T. IV. p. 377. art. Tiphernas. Addi is debet AL-LATIUS Georgii, et FABRICII Supplemento Vol. X. Bibl. Graec. p. 818 sq.
 u) Vid. REUCHLINI Praef. Rudim. Hebraic. et NAVDARVS Addit. ad Hist. Ludou. XI. c. 7. MEL. l. c. ipsa Georgii epistola ad nostrum, luculentum diligentiae eius specimen extat inter Epp. Reuchlini p. m. 4. De Georgio videtis AL-LATIVM l. c. §. 56. p. 393. et FABR. l. c. p. 758.

x) loc. cit. y) loc. cit. pag. 924.
 z) In Epistola ad Iac. Fabrum Stapulensem. conf. MAIVS l. c. p. 152.
 a) Vid. de Gaguino TRITHEM. Cat. S. E. c. 914. POPE-BLOVNT. Cens. cel. Aut. Voss. de Hist. Lat. p. 663. et quos plures nominat FABRICIVS Bibl. Lat. med. T. III. p. 5. Fuit Belga, doctor decretorum, et ordinis matorinorum minister generalis. De Io. a Lapide a nobis dictum Tomo antecedente inter Scholasticos. Ex his WHARTONVS l. c. supplendus.

to, in Germaniam redux haud contemnendas ingenii opes attulit. Quas ut explicaret, et aliis quoque impertiretur, Basileam concessit. Ibi quae egerit, malumus MELANCHTHONIS verbis explicare, quam nostris. Ita vero vir magnus: *Basileae magisterii philosophici gradu ornatus, docere ibi linguam Latinam et Graecam coepit, habuitque studia seniorum et iuniorum non vulgaria. Eodem tempore venit Basileam vir doctissimus Wesselus Frisius pulsus Lutetia, propterea, quod errores quosdam theologorum taxasset. Eius viri ingenium, eruditionem et grauitatem valde praedicabat Capnio, quem quidem recte de eo iudicasse, nunc editis Wesseli scriptis melius intelligi potest - - Colebat autem adolescens Capnio senem Wesselum, eo maiore reuerentia, quia eum antea Lutetiae, nouerat, et cum ei familiaris esset, elementa linguae Hebraeae ab eo didicit. Narrabat autem ipse Capnio, Wesselum hortatorem sibi fuisse, ut adolescens in Graeca lingua diutius se exerceret. Eius rei facultas Basileae erat, quia ibi Graecos libros, quos synodi tempore eo afferri curauit Nicolaus Cusanus inspicere et describere poterat. Haecenus Melanchthon, in cuius tamen narratione, licet ea fidem inuenire videatur, quoniam res Reuchlini accurate scire potuit, nonnulla desiderat, quem olim ea de re consulueramus, magnum Basileae suae orbisque literati ornamentum Christophorus Iacobus Iselius. Qui cum a nobis rogatus acta academiae inspexisset, in literis narrauit: in matricula, quam vocant, vniuersitatis inueniri quidem inscriptum nomen *Ioannis Roechlin de Pforzen*, addito anno MCCCCLXXIV, nullum autem se vestigium alibi neque ante id tempus, neque post id reperisse, quod Wesselus vnquam Basileae fuerit, vel quod vlla ratione ad eum possit referri. Ita silentibus monumentis publicis, quae eius nomen reticere minime poterant, si in ista academia Wesselus vixisset, valde sibi suspectam esse Melanchthonis narrationem, viderique sibi confudisse virum optimum loca, et quod a Wesselo Lutetiae consilium Reuchlinus accepisset, eum ad Basileensem scholam perperam retulisse, cum hunc in illa studiorum cursum continuasse diceret. Falsum quoque esse, quod de codicibus Graecis a Capnionem in vsus suos adhibitis affert, eos Nicolaum Cusanum illuc afferri curauisse. Confudisse enim Melanchthonem Nicolaum Cusanum cum Nicolao de Ragusio, cardinali, qui ab aduersa parte in synodo steterit. Non extare autem vel vnum codicem a Cusano Basileam translatum in bibliotheca academiae, sed multos eosque nobilissimos in illam deportatos esse ex bibliotheca Dominicanorum, cui illos legauerat cardinalis de Ragusio, qui cum Graecas literas domi didicisset, a pontifice legatus Constantinopolin a Felice V missus est, ut Graecos ab amplectendis Eugenii IV partibus deterreret, et ad synodum Basileensem inuitaret. Falsum quoque esse, nec vilo indicio vero constare, quod professionem extraordinariam sibi demandatam accepisset. Hoc itaque viro doctissimo et domesticis testimoniis instructo praeceunte, nulli dubitamus, narra-*

narrationem Melanchthonis, cui post MAIVM aliosque ipsi olim subscripsimus nuntium mittere, et CASIMIRO OVDINO ^b adstipulari, moram Wesseli apud Basileenses neganti. Sed ut in viam redeamus, Basileam delatum Capnionem ibi Graecam et Latinam linguam docere coepisse facile asserenti Melanchthoni credimus, paulo enim post id tempus, quo ad Musas Basileenses se Capnio conuerterat, Andronicus Contoblacas ^c, Graecus, vir doctus, quo quoque praeceptore usus is erat ^d, nostrum literis hortatus est, ut alios Graecas literas edoceret, eo quod speraret, non solum ipsi id muneris profuturum, sed audientibus etiam honori fore ^e. Cum autem non scholae sed vitae se destinauisset Reuchlinus, relicta post quadriennii moram Basilea, in qua *Onomasticon Latinum* fratribus Amerbachii excudendum reliquerat, in Galliam denuo concessit, eo quod iurisprudentiae studia ibi laetius florere, quam in Germania, nosset. Aureliam itaque profectus est, et quae iuris ciuiliis pariter atque canonici discendi momenta sibi deesse nouerat, perfecit, literas tamen elegantiores; non abiecit, sed hortator fuit nobili iuuentuti, eius consilia et institutionem ibi sequenti, ut linguam Latinam recte disceret, quo fine Ciceronis epistolas ei enarravit, interdum et Graece docuit, et *Grammaticae Graecae elementa* conscripsit, quae in Pictaui anno sequente auditoribus explicuit. Hac vero ratione de re ditibus, ex quibus viueret, liberaliter sibi prospexit, sumtusque inde habuit studiorum copiosos ^f. Anno MCCCCLXXXI in Pi-

b) De Script. eccles. T. III. p. 2707.

c) p. 4. conf. CRYSIVS l. c. c. 12.

d) Vid. Dedic. Rudimentorum et Lex. Hebraici.

e) Latius itaque sumenda sunt verba Reuchlini in Dedicatione libri de Accentibus, asserentis, se extra ordinem inter professores docuisse, et intelligendum fuisse. Reuchlinum, magistrum nostrum, priuata habuisse discendum collegia, ut solet in academiis fieri. Totum vero locum adscribemus, tum quod liber ille rarus est, tum quod egregie ratio studiorum Reuchlinianorum, etiam philosophicorum, in illo describitur. Ita vero ille: „Quondam adulescens ego dum asperam et rudem seculi superioris philosophiam apud Kauraeos meditator, statim ad cultum et aequabile genus orationis latinae, siue solutam, siue velles, siue modis vincam, adieci animum. Interque primos professores ut esset aliquis, etiam usus mei in restituendis literis, extra ordinem vtriusque generis authores publice docui. Atque id primum studio magis ut grammatici, quam elegantes haberemur. Quid enim requireres amplius ab hominibus, qui annos iam supra trecentos aliud nihil moliebantur, quam ut barbari essent? Vnde cum loquendi vitio amor etiam et voluptas quaedam balbutiendi infederat, sed prospere cessit. Magnae rei non frustra admoliti manum sumus, tametsi strenue refragarentur initio istius gene-

„ris magistri, quos hodie scilicet hostes patimur, quibus corruptissimo iudicio et admirabili „*φιλανθία* tumentibus nihil praeter faeces suas „recte probatur. Iam usu res explendescibat, „suebatque, ut purius et scriberet et diceret iuuentus Germanica, idque me auspice. Deinde accessit Graecarum literarum studium, sine „quibus nemo sat politus censei potest. Hisce „ad philosophiam reuocabamur Aristotelicam, „quae non nisi a Graecis hominibus proprie ac „rite tradi solet. Huc aspirabant, si qui bonis „ingeniis non corrupta ista et perturbata disciplina infecti erant sensum pueriles scholarum „nugae deserebantur. Ibi vero superciliosa tol- „lentes veterinosi sophistae, mirum, ut ridiculi „aiebant, literarum genus a nobis tractari, alienum a Romana pietate Graecos schismaticos „esse; interdicitas eorum disciplinas contra ecclesiae decreta nobis magistris prodi. Videntur „quanti ratio mihi primorum studiorum con- „terit, per quae rerum discrimina quid passus a „sophistis effecerim, ut respiceret Germania „vel tandem. Sero enim sapiunt Phryges. Haec „sunt primae iuuentutis merita, quam intelligis „omnem in discendis iuuantisque literis actam.

f) Hos studiorum suorum successus ipse REUCHLINVS quoque enarrat in Ep. dedic. Rudim. et Lexici Hebr.

In Pictavis licentia honores in iurisprudencia summos consequendi rite ornatus^g, in Germaniam rediit, inuitatusque patriae vicinitate et recentis academiae fama et aulae celebritate, Tubingam concessit, in qua academia et aula eruditorum et bonorum virorum magnam tum fuisse frequentiam, eorumque aliquos in Gallis Capnioni familiares fuisse. MELANCHTHON refert. Nec diu in hac luce delitescere potuit Capnionis eruditio, quae et summos iuris titulos atque honores illi conciliauit, et viam ei ad ampliora parauit. Cum enim Eberhardus Barbatus, qui et Probus dicitur, Wirtembergiae dux Romanum iter meditaretur, pontificem summum suis precibus coram veniam petiturus aedificandi monasterii, doctissimos in terris suis viros comites sibi adsciscendos esse statuit. Cumque ea aetate fama eruditionis emerent Ioannes Nauclerus, Petrus Arlunensis, et Gabriel Biel, hi cum hero suo urbem adire iussi sunt. Illi vero cum non ignorassent, perhorrescere delicatas Italarum aures incommam et duriusculam pronuntiandi Latina verba rationem, quae tum in Germania obtinebat^h, domino suo auctores fuerunt, vt Reuchlinum assumeret; eum enim, cum diu in Gallia esset versatus, suauius eam pronuntiare, et iucundius eius sermonem auribus illabi, satis nouerant. Neque euentu praeuiso rem caruisse, ex Melanchthonis ore refert Io. MANLIUSⁱ, cum enim ex consiliariis ducis non nemo vir satis doctus, sed pronuntiatione rudis ex mandato ducis orationem haberet ad pontificem et cardinales, et ob pronuntiationis inconcinnitatem ab iis non intelligeretur, Capnionem dux dicere iussit, qui non sine iucunditate ab iis auditus est. Felicissimo autem fidere hoc iter suscepit Capnio. Cum enim ea aetate magna in vrbe copia virorum doctissimorum viueret, eorum amicitiam noster honeste ambiit, illaque eo facilius potitus est, quo magis mirabantur Itali, ex Germania, ob barbariem late regnantem Romanis valde contempta, aduenisse hominem, cum quolibet Italarum eruditionis nomine facile comparandum. Breui itaque et ianuae virorum summorum, quorum spectatissima tum fuerat doctrina virtusque, et ipsa quoque pectora Reuchlino patebant. Qui et nostri candorem amabant et Graecae atque Latinae literaturae, ac philosophiae peritiam extollebant, et ad prosequendum in via tam honesta iter calcaria addebant. Inter quos nobis hoc loco praecipue notandi sunt, Demetrius Chalcondylas, Christophorus Landinus, Marsilius Ficinus, Angelus Politianus, et qui primo loco nominandi erant Laurentius Medices et Ioannes Picus Mirandulanus^k; quorum potissimum consuetudine factum est, vt ad philosophiam Pythagorico-Platonice animam adiceret, cum prius in Aristotelis castris militasset. Et tum quoque factum, vt cum Hermolai Barbari amicitia vteretur, is offensus Germanico Reuchlini nomine, illud more aetatis istius in Graecum Capnionis

g) Extant Vniuersitatis Pictauensis ea de re Literae inter Epistolas p. m. 73 seqq.

h) MELANCHTHON. l. c. p. 171. Conf. quae ex Wimpelingio, de Sueuorum pronuntiatione La-

tini sermonis barbara habet MANIUS p. 171.

i) Collect. p. 547.

k) Disce id potest ex Collectione Epistolarum Reuchlinianarum.

nis conuerteret; id quod ita obtinuit, vt inter externos, hac praecipue appellatione notus sit. Ceterum cum ex voto domini sui rem omnem gessisset, in patriam redux vitam aulicam sequi iussus est, principi enim admodum grata erat eius industria, et placebat valde, quod eius oratio libenter audiretur a viris summis. Non multum post reditum, cum magna principis in eo esset fiducia, legatus ad imperatorem Fridericum missus est, felicissimis sane auspiciis. In ea enim aula cum magno tum honore viveret Iudaeus quidam, Iacob Iehiel Loans, qui inter medicos imperatoris erat, Reuchlinus occasionem nactus de Hebraea lingua differendi, audum se illi demonstravit, eorum accuratius discendorum, quorum rudimenta a Wesselo percepisset. Egregie placuit Iudaeo huius linguae studium rarum eo tempore, et a plerisque neglectum Capnionem itaque in familiaritatem admisissum eo legationis tempore linguam Hebraeam diligenter docuit, tanto Capnionis gaudio, vt cum tempore legationis cum laude peracto ab imperatore nobilitatis iuribus et axiomate comitis Palatini ornaretur, et, vt moris erat, de munere oratori dando deliberatum esset, Capnio eruditionis cultui omnem honorem postponens, per hunc suum praeceptorem effecerit, vt donaretur codice Hebraeo eleganter scripto, quo hodie superbit serenissimi principis Badensis bibliotheca, quae Durlaci asseruatur, probante imperatore sene et sapiente atque literarum amante studium hominis tantum pretium diuinis oraculis linguaeque sanctae tribuentis. Haec igitur folia quantum aulae concedebant tempora, diligenter voluit, sicque consultis diuinae veritatis fontibus in plerisque doctrinae coelestis capitibus desipere desit. Et haecenus quidem secunda fortuna vsus erat Capnio: at cum morte Eberhardi primi ducis Wirtembergici valde ea commutata est. Cum enim filio Ulrico adolescenti terras suas reliquisset, in testamento tutores ei assignauerat et gubernatores. At contra eius voluntatem successerat alius, Eberhardo non probatus; qui cum ista prouincia sibi credita abuteretur, intelligebat id agi apud imperatorem Maximilianum, vt ab ista dignitate munereque remoueretur. Inestus itaque omnibus, per quos res ista agebatur, maxime Capnionem suspicatus est id saxum voluere, decreuitque eum in carcerem abducere. At ille monitus fuga sibi consuluit, et in aulam Palatinam dilapsus est, in qua amicos habebat summos viros, et cum eruditione excellentissimos, tum doctorum amantissimos, omnisque literaturae tunc in Germania exorientis statores vindicesque. Inter quos nominari merentur praeter Rodolphum Agricolum et Vigilium, Plinius electoris cancellarius, id est vero nomine Theodoricus Phenningerus, et Ioannes Camerarius Dal-

Z z 2

bur-

l) Vid. REUCHLINI Praef. Rud. Hebr. linguae. De ipso hoc Iudaeo, archiatro imperatoris et equite aurato vid. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 597 sq. P. III. p. 469. R. SIMON Epist. Select. T. III. p. 169. Extat ad eum Epistola Reuchlini p. m. 68.

m) Diploma legitur in Epistolis p. m. 74.

n) Eum describit accurate MAIUS p. 529. quocum conferendus WOLF. Bibl. Hebraeae P. II. f. III. p. 295.

o) MELANCHTHON. l. c.

p) IDEM p. 287. Has mutationes aulae Wirtembergicae scriptores historiae Sueuicae silere obseruat MAIUS l. c. p. 186.

burgius, Vangionum episcopus, quorum supra iam mentio facta in vita Agricolae ^q. Hoc itaque loco licet exularet Capnio, tantis tamen viris parariis, et commendante eruditione praestantissima, asylum inuenit in aula florente et spectata principis Philippi virtute exoptatissimum. In ea enim multos ait MELANCHTHON viros doctos simul fuisse versatos, quorum singuli magnas academias ornare potuissent. Hos amicos habebat Capnio, horum commendatione innotescebat optimo principi; in horum amicitia et consuetudine exilii solatium inueniebat spe omni votoque dulcius. Cum autem viri eruditissimi magno animo barbariem, quae tunc temporis apud clerum adhuc regnabat, contemnerent, et exagitant, noster, vt erat festiuo ingenio et eleganti, comoediam scripsit plenam nigri falis et acerbitalis, vt in ignorantiam monachorum in genere, ita in eum praecipue monachum Augustinianum, qui in aula Wirtenbergenfi eius capiti infidiatu erat. Eam cum legisset Dalburgius, vt erat prouidus futuri, editionem et actionem dissuasit, ne crabrones irritaret. Quod quidem consilium secutus Capnio comoediam occultauit, impedire vero non potuit, vt non tandem vulgaretur ^r. Ex quo fonte capitales illae inimicitiae monachorum profluxerunt, quibus eum accedente postea caussae literarum Hebraicarum patrocini ad vitae finem persecutum est genus bipedum nequissimum. Creuit autem indies in aula electoris Capnionis existimatio, cum et rerum gerendarum prudentia non destitueretur, et doctrinae elegantia valde commendaretur ^s. Inde cum ad curiam pontificis partim propter nuptias Ruperti principis cum filia Georgii ducis Bauariae partem propter litem electori a monachis Weissenburgensibus intentatam legationem elector mittendam decreuisset, noster potissimum delectus est, cui id muneris committeretur ^t. Quod negotium cum suscepisset, Romae, vbi diutius anno haerebat, otium et facultates ad id nactus iterum animi diuitias explicuit auxitque, ad id celeberrimorum in omni disciplinae genere virorum conuersatione vsus, vt et famam, quam ei eruditio comparauerat, confirmaret, et literarum thesauros amplificaret. Maxime vero Graecae et Hebraicae linguae studium valde hoc loco vrgebat, eo quod opportuna se ei obtulisset occasio, in vtriusque cognitione egregie proficiendi. Docebat enim eo tempore Romae Graecas literas Ioannes Argyropulus, cuius lectiones, cum ob celebritatem viri audire constituisset Capnio, linguam pariter atque philosophiam Graecam ex eius

q) Conf. MANLIUS Collect. p. 572. CRYSIVS l. c. P. III. LIX. c. 8. MAIVS l. c. p. 190. et imprimis eius Epistolae ad Reuchlinum scriptae.

r) Pforzhemii anno 1507. Cum Comment. Georgii Simleri, ex officina typographica Thomae Anshelmi. Plura ex scenis Capnionis exercitationibus dabit MAIVS p. 290 seqq.

s) Id vel ex folis Agricolae tum apud Dalburgium viuentis literis ad nostrum intelligi potest, quae plenae sunt laudibus eruditionis eius vid. p. m. 55. b.

t) Vid. MELANCHTHON. l. c. p. 106. collata Oratione Reuchlini ad pontificem, ab Aldo edita, quam totam exhibet MAIVS p. 195. Ceterum minus accurate BASNAGIVS l. c. p. 924. Reuchlinum a Bauariae duce Romam esse missum scribit. Quamuis enim elector Palatinus in ista Oratione Bauariae dux S. R. I. princeps elector vocetur, conf. Epist. Reuchlin. p. 586. addendum tamen erat electoris nomen, ne cum duce Bauariae confunderetur.

eius ore percepturus, eum audiit, et Thucydidem enarrantem inuenit. Salutato itaque philosopho, cum se Graecarum literarum studio incensum sibi eam occasionem illius audiendi gratulari profiteretur, delectatus oratione Capnionis homo Graecus, cum operam suam benigne pollicitus esset, interrogat, an attigisset Graecas literas. Tum Capnioni se Basileae earum elementa audiuisse fatenti, Thucydidem exhibet ac iubet legere, et deinde etiam interpretari. Quod cum vtrumque eleganter Capnio faceret, miratus homo Graecus ad auditores se conuertit, et exclamans, ecce inquit Graecia nostro exilio transuolauit Alpes. Nam iam tum suauiter pronuntiasse, vitato sono agresti, et sententias Graecas recte et bonis verbis Latinas reddidisse Capnionem, MELANCHTHON^v testis est. Cum autem Hebraicae linguae notitiam plenam sibi praeoptaret, cuius elementa a Wesselo et in aula imperatoris a Iudaeo didicerat, vsus est institutione Iudaei cuiusdam docti, Obadiae Ben Iacob Sporno, cui solutis pro singulis horis singulos aureos, tantum in ea lingua profecit, vt eam postea recte ad alios propagare posset. Post reditum in Germaniam tranquillam inuenit aulam Wirtebergensem, tradita terrarum istarum gubernatione duci Vlrico adolescenti iussu imperatoris; qui sapientes viros, et inter hos Nauclerum illi adiunxerat. Horum consilio Reuchlinus domum ex aula Palatina, inuito electore, reuocatus est, abiitque et domesticorum suorum cura tactus, et otium quaerens ad propagandam, quam tantis sumptibus atque laboribus didicerat linguam Hebraicam, quod in aularum strepitu frustra expeti nouerat. Ibi tanta de nostro fuit opinio, vt non modo principis consiliis diligenter adhiberetur, sed et celebre illud Sueuorum foedus, quod a S. Georgii tutela sibi nomen sumsit, ob singularem iuris peritiam eum triumuirum Sueviae deligeret, id est, controuersiarum inter status arbitrum: quo insigni axiomate ornatus, hoc vno munere contentus fuit, et reliquo, quod ab eo supererat, tempore in studia se abdidit. Quater enim quotannis foederis istius iudices tantummodo Tubingae conuenire solebant. Otium itaque ex voto nactus totum se pristinis delitiis, nimirum Ling. Hebr., et philosophiae Pythagorico-Cabbalisticae tradidit, Hebraeos, Graecos, Latinos scriptores legit et examinavit, linguae vtriusque notitiam ad alios propagauit, adolescentum ingenia ad prosequendum in literarum studio cursum consiliis optimis adiuuit, vt supra de Melanchthone dictum, et aulae quoque desiderii principisque negotiis rogatus nunquam defuit. Et plura forte diligentiae et eruditionis Reuchlinianae monumenta legeret orbis literatus, nisi monachos iam olim a Capnionem offensos in eum armauisset superstitio et ignorantia. Rem ad hunc locum non pertinentem,

Zz 3

et in

u) MELANCHTHON. l. c. p. 290. MANLIUS p. 828.

v) loc. cit.

x) Dedic. Rudim. et Lex. Hebr. Videndi de hoc Iudaeo WOLF. l. c. P. I. p. 939. P. III. p. 866. P. IV. p. 939. MAIUS p. 211. Minus recte BASNA-

gio loc. cit. p. 925. dicitur Ben Iacob Sporn.

y) Vid. Dedic. libri de Accent. et Orthographia Hebr. ling. De ipso hoc foedere in Compendio legendus MAIUS p. 228. et scriptores Historiae Sueuicae passim, et Io. STRAVCHIVS Dissert. exor. Iur. publ. X.

er in Hebraicae literaturae historia pluribus enarrandam exponere integram non licet, neque tamen indicta praetermittenda est, ne manca sit tanti viri historia. Paucis itaque et *ὡς ἐν συνόψει* totam litem a SLEIDANO primum, et post hunc ab aliis plurimis expositam et describemus. Originem controuersiae dedit Ex-Iudaeus quidam Ioannes Pfefferkornius, qui Coloniae simulata Christianae religionis professione Iacobo Hochstrato ceterisque haereticae prauitatis inquisitoribus persuaserat, eo conniterentur, ut edicto imperatoris Iudaeorum libri omnes, blasphemiarum in Christum pleni comburi iuberentur. Recte monuit MELANCHTHON, ostendisse hac ratione vaferrimum impostorem inquisitoribus, magnam pecuniam honesta specie et sine magno negotio Iudaeis, libros suos redempturis eripi posse. Monachorum et theologorum Colonienfium negotio cum facile religionis praetextu res in aula Maximiliani I. conficeretur, editur edictum, et Pfefferkornii diligentia Iudaeorum libri, praeter biblia, omnes in curia Francofurti congeruntur. Quod cum aegerrime ferret Iudaeorum gens, in aula imperatoris amicos adeunt, et eo rem adducunt, ut iudicia eruditorum in his literis virorum explorari imperator iuberet. Cum autem nemo eo tempore Reuchlinum in eo doctrinae genere superare crederetur, eum sententiam suam dicere imperator per electorem Moguntinum, cui rem commiserat, iubet. Qui ut pravae superstitionis loligine animum minime tinxerat, ita sententiam longe mitiorem pronuntiat; libros distinguendos esse, scripta de consilii sui rationibus ad electorem Moguntinum epistola iubet, libros contra Christum blasphemos aboleri suadet, eosque suis titulis nominat, seruari cupit Grammaticos, medicos, historicos, et aliarum honestarum artium libros, ne lingua ecclesiae vtilissima tota pereat. Quae sententia Capnionis cum aequissima videretur, redditi imperatoris auctoritate libri Iudaeis sunt; id quod in rabiem et furorem egit et impostorem Pfefferkornium et eius causae focios, elusa fraude, ut corui hiantes, discedentes. Illi itaque furis exagitati, et atrocitate animati calamum in Reuchlinum stringunt, et ipse quidem Pfefferkornius edito *Speculo manuali* omne calumniarum genus in Reuchlinum produxit, cuius tamen virulentam dicacitatem ille edito *Speculo oculari* mox repressit. Colonienfes autem theologi, Iacobus Hogstratus, Arnoldus de Tungari et Ortuinus Gratius vehementer ista re exacerbati nulli non violentiae pepercerunt, ut Reuchlinum deprimerent. Potiores enim academias in partes pertractas contra eum animauerunt, ita ut Moguntiae apologia Capnionis igne vindice deleteretur, et in curia Moguntina is ipse damnaretur. Quamuis autem luculentam ad imperatorem orationem edidisset Capnio, monachorum tamen

2) Paucis historiam praeter MELANCHTHONEM l. c. enarrat Io. SLEIDANVS de Statu religionis sub Carolo I. P. II. p. m. 34. Editionis omnium primae Argent. 1555. 8. editae. Hos multi secuti sunt, quos enarrandi otium nobis

fecit WOLFIVS Bibl. Hebr. P. I. vid. Ioannes Pfefferkorn p. 985. P. II. p. 935. P. III. p. 940. P. IV. p. 946. et scriptores historiae Reuchlini fere omnes, maxime MAIVS l. c. p. 250 seqq. qui rem omnem accurate exponit.

tamen infidiis in eius aula Reuchlinus circumuentus est: vnde prouocatione ad pontificem interposita, tantisper otium sibi parare quo respirare posset, coactus est. Pontifex delegatis episcopo Spirensi partibus suis, rem examinare iubet; non comparentibus autem furentibus Capnionis hostibus, sed durante lite Coloniae eius librum publice comburentibus, res per theologos decisa et Capnio absolutus est. Id quod aduersariorum turbam coegit ad pontificem prouocare, et Parisiensem quoque Scholam in partes vocare, fatis in Reuchlini causam iniquam. In curia Romana autem cum potentes amicos Capnio haberet, et iudicio praeesset cardinalis Grinanus, Venetus, vir literas Graecas, Latinas et Hebraicas eleganter doctus, ille autem in consilium adhiberet Petrum Galatinum, in his literis eo tempore facile principem, causam quoque Reuchlini commendarent Iacobus Questenbergius, vir summus, et Erasmus, facile vicit Reuchlinus, et confusa est ignorantia atque superstitio. Quam cum sale satyrico amare eo nomine perfudisset Huttenus cum Sodalitio, conscriptis famosis *Epistolis obscurorum virorum*, dici quidem non potest, quantum viris doctis risum, praecipue in Italia mouerit ea satyra, cuius testis esse potest PAVLVS IOVIVS ^a: at in furorem quoque et rabiem egit monachos, quae ne hodie quidem exspirauit ^b: donec exortis nouis Lutheri controuersis, istae lites obliuioni darentur. Sed non literarii modo tumultus, verum etiam ciuiles Capnionem valde inquietarunt: cum enim foederis Sueuici socii arma contra Vlicum Wirtembergiae ducem ob captam Reutlingam mouissent, eumque vniuersis ditionibus suis exuissent, noster quoque in eo bello captus est, et facultates cum familia fisco addictae sunt. Ipse Angelopolin abductus cum ducis Bauariae, Guilhelmi, qui foederis copiis praeerat, nomine in ea academia Graecas Hebraicasque literas annuo stipendio ducentorum florenorum, redditus quoque facultatibus, docere iuberetur, munus accepit, et cum rerum necessariorum pressus inopia, tum bibliothecae absentia animo aeger, calamitatem suam leuauit vt potuit ^c. Valde haec Reuchlini mora inter Musas Ingolstadienses displicet IACOBO GRETSERO ^d Iesuitae, qui nouae doctrinae semina eum sparsisse, nescio quibus fundamentis, certe non sine calumniis in tantum virum iactis, suspicatur. Diu vero eo in munere manere non potuit: pestis enim saeuitia istam scholam relinquere coactus, Tubingam concessit, postquam facultates suas librosque pacata patria, receperat. Nam quamuis Ingolstadii frequenti auditorio vteretur, famem tamen vix effugere potuit, de quo ipse in epistola ad Pirckhaimerum acerbe

^a) Elog. c. 143. p. 285.

^b) Testis esse potest NIC. WEISLINGERI Huttenus delaruatus, in quo inaudita acerbitate historiam huius satyrae persequitur. Nos nec Hutteni causam, nec argumentum omne et imprimis nonnulla, profana istarum epistolarum probamus: Dolemus autem in nostro seculo moribus politico et eruditione ornato adhuc inueni-

ri Hogstratos, Tungacos, Ortuinos, et his similes, quos barbaries morum et linguae inquinauit.

^c) Conf. qui haec ex Epistolis Reuchlini ad Bilibaldum Pirckhaimerum illustrat MAIVS p. 513.

^d) In Suppetiis Luthero academico missis, cuius verba huc pertinentia excerptit SECKEND. Hist. Luther. L. I. p. 105.

acerbe conqueritur. Francisci Sicani f. a Sickingen studio autem sopitatae lites cum monachis sunt, soluta expensarum summa, quam iudex Spirensis auctoritate pontificis definiuerat ^e. Tubingae literas Graecas et Hebraicas publice docere coepit, quamvis animo a puerilibus imparis disciplinae studiis paulo abhorrente; ex quo, primum inter professores Tubingenses Reuchlinum fuisse, conicit MART. CRYSIVS ^f. Fungi autem eo munere, et deliciis suis iuuenum animos pascere, diu non licuit: lento enim morbo, quem ictericum vocant, correptus, Stutgardiam deportari se iussit, ibique languens paulatim domi suae III Cal. Aug. A. S. R. MD XXII, annos natus LXVII, decessit. Falsumque est, quod MELANCHTHON ^g asserit, iam egressum septuagesimum annum morbo correptum et languens Stutgardiae anno MD XXI obiisse. Aliud enim testantur publica monumenta, quorum fidem aduocauit B. MAIVS ^h. Moriens testamento bibliothecam collegio patrio legauit, ea conditione, ut ab omnibus publice inspici posset. De cuius *κρηδίοις* lectu digna nonnulla collegit MAIVS, quae apud ipsum quaerenda sunt. Magnum autem apud bonos omnes sui desiderium reliquit Reuchlinus, maxime apud eos, qui pretium statuere literis nouerant. Cuius luculentum testimonium esse potest, *Apotheosis*, quam Capnioni scripsit ERASMVVS ⁱ, quo dialogo mirum in modum demortui laudes decantauit. Neque frustra eas illi fuisse tributas et in indignum collatas, quilibet fatebitur, qui considerauerit, adfuisse Reuchlino ingenium et naturae felicitate et disciplinae industria acutum, politum, et multifaria eruditione refertum, animo autem illum enituisse pietate, iustitia, humanitate, temperantia commendatissimo, prouidentia vero inter iactationes aulae et mutabilem fortunam usum esse singulari, prudentiae virilis teste pulcherrimo. Multos quoque errores in ecclesiae doctrina vidit, et detestatus est, quamvis secessum a Romana ecclesia non fecerit, eo quod prima tantum reformationis tentamina viuendo attigisset. Nihil autem ea aetate celebrius fuit, et ad nostram quoque aetatem famam summis literarum, meritis partam conseruauit, quam Reuchliniana eruditio. Quam carus enim sui temporis viris literatissimis, magnumque nomen in orbe literario adeptis fuerit, epistolae ad eum scriptae luculentissimis testantur specimenibus, quae plenae sunt laudum, quas certatim illi tribuerunt viri celeberrimi. Inter quas ita ad eum scripsit RVDOLPHVS AGRICOLA ^k:
Haud temere mihi videor committere debere, ut iudicium tuum subeam, hominis tam multiplicibus disciplinarum literarumque ornamentis ex-politi. Gaudeo, ita me Deus amet, vicem tuam, et quum animi naturaeque tuae felicitati, tum vero imprimis fortunae Germaniae nostrae gratulor, quam si vnquam, nunc aliquando expergescieri oportebit, et ab hac barbarie, qua tot iam seculis velut stupido sopore, vel potius

λη-

e) MAIVS l. c. p. 509.

f) l. c. P. III. L. X. c. II.

g) loc. cit.

h) pag. 519. 520.

i) Colloq. familiar. p. m. 121. His addi potest carmen HVTTENI, quod inscripsit Triumphus doctoris Reuchlini, et integrum legitur apud MAIVM p. 480 seqq. k) pag. 54.

ἀνδραγαθῶν τῶν ὀπποσθένων τῶν ἑβραίων ἐπισημασθένων. Non vero Graecarum tantum et Hebraicarum literarum notitiam in eo admirabantur viri eruditionis celebritate summi, eo quod rarissima inter Germanos auis esset, qui ista tangeret, rarior, qui ea mysteria assequeretur, sed philosophiae quoque cognitionem, in eo stupebant. Sane Conradus Leontorius, Monachus Maulbrunnensis inter alia, se inquit ¹⁾, eum unum admirari, quod utrumque munus splendidissime soleat obire, et hinc quidem publici muneris oratorem se ita exhibeat, ut paucos; philosophiam vero adeo eleganter, subtiliter, profunde indagare, elucidareque coepisse, ut nullos cum eo hac tempestate conferre nec ausit nec possit. Similia ad eum scripsit Petrus Mosellanus: Tu es ille Capnio, in quo vetustus ille Pythagoras reuixit, in quo Plato reuiguit, in quo diuus Hieronymus resloruit. Breuiter, quicquid usquam gentium philosophiae olim erat in pretio, in te velut renatum miratur mundus. Plura his addi ex collectione epistolica Reuchliniana possent ²⁾, nisi breuitati inseruiendum esset. Verum iuuabit Lectorem ipsam illam epistolarum farraginem consulere ³⁾, ex qua multa lux accendi historiae literariae seculi XV expirantis et XVI ineuntis potest. Magna enim iucunditate in ea leguntur epistolae virorum summorum, quibus inter eruditos eius aetatis nihil fuit celebrius, Andronici Cantoblaeae, Marfilii Ficini, Io. Straehleri, Io. Francisci Pici Mirandulani, Pet. Bonomi, Adolphi Occonis I. Ioannis Kayfersbergii, Conradi Peutingeri, Henrici Bebelii, Sebastiani Brantii, Nicolai Ellenbogii, Ioannis Stoeffleri, Beati Rhenani, Rudolphi Agricolae, Ioannis Camerarii Dalburgii, Aldi Manutii, Bilibaldi Pirckaymeri, Ioannis Cuspiniani, Ioachimi Vadiani, Iacobi Questenbergii, Simonis Lazii, Georgii Spalatini aliorumque, quorum hodie quoque ob doctrinae praestantiam et summa literarum merita, veneranda est memoria. Quos omnes tantis nostrum laudibus ornasse mirum non est, inter primos enim literaturae elegantioris restauratores, et imprimis Graecarum atque Latinarum vindices omnium iudicio primum ille locum iure suo occupat. Quae tamen omnia latius hoc loco persequi non licet, et in singulari historia resuscitarum literarum elegantiorum, qualem adhuc desideramus, debent enarrari. Nobis instituti memoribus ob excultam modo philosophiam Pythagorico-Platonico-Cabbalisticam enarrandus est, quam primus, nisi fallimur, post Picum scriptis explicuit. Edidit enim opera de hoc argumento duo, lucernam olentia, nempe *de Arte Cabbalistica*, et *de Verbo mirifico*. Et posteriorem quidem tractationem *de Verbo mirifico* ante priorem edidit, qui epistolam praefixit Conradus Leon-

1) pag. 43.

m) Addendus tamen TRITHEMIUS de S. E. c. 920. p. 221.

n) Haec ipse collegit et edendas tradidit Ioanni Hildebranto Reuchlinus, editionem procura-

uit Philippus Melanchthon, vterque praefatus est. Vidit prima editio lucem vivente Reuchlino Hagenaee 1519. 8. repetita Tiguri 1558. quam primam esse perperam tradit Io. FABRIC. Hist. Bibl. suae P. I. p. 100.

Leontorius ad Iacobum Wimphelingium; ex qua discimus, *Capnionem, ut Hebraeorum secreta dogmata penetraret, multis annis enixissime laborauisse, atque omnem eorum bibliothecam euoluisse; hac ingenii et doctrinae felicitate et uertate inductum ad scribendum dialogum se contulisse, in cuius libro primo omnia secreta philosophiae explicet, in secundo Baruchiam Iudaeum omnia illa secreta nomina et portentifica et alia multa Hebraeorum enodantem confingat, in tertio fidem Christianam ex praescriptis duobus approbans et demonstrans omnia uerba mirifica, ad nomen IESV ita applicet, ut illud ineffabile tetragrammaton iam effabile factum esse demonstrat.* Non enarrabimus prolixius argumentum, quod, qui librum ipsum consulere detrectant, facile ex MATI^o vel Io. FR. BVDDEI^p recensione haurient, sed id modo monemus, in eo totum esse in isto libro Reuchlinum, ut doctrinam Cabbalisticam de nominibus diuinis, imprimis de tetragrammato, de Sephiroth et similibus, ad Christum Iesum, applicet, et praecipue in hoc argumento tractando uti Cabbala uerba, siue exegetica, quae ex literularum significatione, transpositione et huius generis aliis ratiocinia nescit. Hoc praeludio praemisso ipsam artem, quam uocabat, Cabbalisticam aggressus est, et libris tribus adhibita itidem methodo dialogistica explicare tentauit, dedicauitque opus Leoni X, P. M. ut causam illi suam commendaret^o. Nouerat enim, quod ipse in dedicatione tangit, *Pythagoricam philosophiam a Mediceis, feliciter restitutam, et semina eius a Laurentio facta esse; haec, ait, sub Leone filio in culmos surgere, ut spicas illius metere in omnibus linguis liceat, et sibi quoque spicilegium relictum esse, conandumque, quid in eo studiorum genere possit.* Ipsi autem uerba hoc loco maxime notanda sunt: *Italiae Marsilius Platonem edidit, Gallias Aristotelem Faber Stapulensis restaurauit. Implebo numerum et Capnion ego, et Germanis per me renascentem Pythagoram tuo nomine dicatum exhibebo.* Id tamen absque Hebraeorum Cabbala fieri non potuit, eo quod Pythagorae philosophia de Chaldaeorum praeceptis initia duxit, quae patrum memoria discedens e magna Graecia rursus in Cabbalistarum volumina^r incubuit. Eruenda igitur inde fuerunt fere omnia. *Quare de arte Cabbalistica, quae symbolica philosophia est, scripsi, ut Pythagoreorum dogmata studiosis fierent notiora.* Ex quibus eius uerbis, quo consilio ad philosophiam accesserit, satis luculenter patet, id quod paulo accuratius explicari tractatio nostra postulat. Et initio quidem cum in Gallia haereret, et apud Basileenses quoque uiueret, Aristotelicae philosophiae se tradidisse Capnionem, ex supra dictis notum est; ipsos autem Stagiritae libros eum euoluisse, et hoc pacto barbariem scholasticae philosophiae perofum meliora et elegantiora quaesiuisset, ex narratione eius, quam de

o) In uita Reuchl. pag. 431.

p) Introd. in Hist. phil. Hebr. §. 34. p. 251 seqq.

q) Prodiit Hagenoae 1717. fol. saepius recusus, etiam cum PETRI GALATINI libro de Arca-

nis catholicae ueritatis, et in PISTORII Coll. script. Cabbal.

r) Videtur respicere libros Cabbalisticos a Pico redemptos.

de studiis suis iuuenilibus dedit, nosque supra integram adduximus, constat. Vt autem ab Aristotele ad Pythagoram tranfiret, duplex eum commouebat ratio. Et primo quidem studium gloriae, vt se velut literarum omnium vindicem, ac philosophiae quoque veteris reformatorem orbi erudito demonstraret, illum ad has partes amplectendas commouisse, eo minus dubitandum videtur, quo luculentius verba modo adducta ex dedicatione librorum de arte Cabbalistica hoc eius consilium produunt. At iam occupauerant Aristotelicam philosophiam in Italia viri summi, in Gallia Iacobus Faber, cuius libri cum Basileae edi coepissent, probe vidit, fore, vt Germania breui ad natiuam Aristotelis philosophiam sine suo labore tranfiret. Cum autem Platonica partim a Ficino et societate Mediceo-Platonica, cui ille praeerat, excoli coepissent, partim cum Pythagoricis fatis arcte cohaerent, huic se sectae destinare voluit, vt nouum se philosophiae reformatorem Germanis sifteret. Deinde ad has ipsas partes amplectendas commouit eum notitia Ficini, et Pici, in quam occasione Itineris Italici cum duce suo venerat. Ipso enim in epistola ad Leonem X. refert, *Laurentium Medicem, cum intellexisset, Eberhardum principem sibi colloquium cum eo exoptare, protinus peregrini dexteram perquam humaniter apprehendisse, omnesque quos secum habebat, domum suam duxisse, ac singula visu digna ostendisse, et inter ea bibliothecam instructissimam.* In conuictu autem et contubernio Laurentii cum essent viri doctissimi, et reliqui, qui Florentiae viuebant, has aedes velut Musarum aliquod sacrum frequentarent, Capnio in notitiam et amicitiam Demetrii Chalcondylae, Marfilii Ficini, Georgii Vespucii, Christophori Landini, Philippi Valoris, Angeli Politiani, Ioannis Pici Mirandulani venit: quos partim honestissimis stipendiis ad iuandas literas et philosophiam Platoniam restaurandam Laurentium conduxisse, partim auctoritate, consilio, precibus et exemplo quoque adduxisse, primo libro manifestum fecimus. Horum itaque amicitia inductus, cum Hebraicae quoque literaturae se addixisset, Pico imprimis quem Platonica cum Cabbalisticis iungere nouerat, vfus esset, si Florentiae cum eo longius conuersari licuisset. Quo cum coram frui diu non posset, vt ex Pici epistola ad Reuchlinum constat, libri Pici Reuchlino commendati sunt, ipso Pico per Ioannem Strachlerum, quem cum fratre Dionysio aliisque iuuenibus Germanis Florentiam ad excolendas literas miserat, Reuchlini amicitiam exoptante. Hos cum legisset, vidissetque Picum librorum Cabbalisticorum, licet vel spuriorum, vel saltem misere interpolatorum auxilio, miram veteris, quod sibi per-

A a a 2

suade-

s) Scribit enim Pico ad Capnionem, anno 1505. „se incensum diu fuisse animo cognoscendi eius, eumque in Germania conueniendi. Ex quibus verbis patet, Picum eum non vidisse. At in Epistola Strachleri ad Reuchlinum 1491. scripta narratur, Picum cum is Reuchlinum illi commendasset, statim dixisse: „Estne is, qui superioris anno penes me fuit, aliqua de Orpheo

„interrogans, si recte memini“. Quae aut plene sibi non constant, aut dicendum, Reuchlinum diu vti Pici conuersatione non potuisse, huncque illius postea ita oblitum fuisse, vt eum de facie amplius non nouerit, adeoque in Germania eius inuisendi desiderio flagrauerit, quod in eodem philosophiae genere occuparetur.

suadebat, philosophiae Hebraicae cum Pythagorico-Platonica concordiam detexisse, cum quadam vehementia ad huius philosophiae studium raptus est. Id quod verum esse deprehendit, qui libros eius supra laudatos cum cura et attentione inspiciunt. Ita vero nouum philosophiae genus se resuscitare posse sperabat. Philosophia enim Pythagorico-Platonica, quam academia Laurentiana Florentiae reuocauerat, cum Cabbalistica commixta haud fuit, quem syncretismum Picus primus instituit, ut *Tomo tertio* dictum. Non abluat tamen prorsus a verisimilitudine, Wesfeli conuersationem et praecepta, quibus Lutetiae gauisus erat Capnio, primos amoris huius philosophiae Pythagoreo-Platonico-Cabbalisticae igniculos in eo accendisse. Eum enim contemta scholastica philosophia, Platoniam elegisse, Hebraicaeque linguae peritum fuisse, in eius vita ostendimus. Verum autem, Cabbalisticae philosophiae primam notitiam certam Reuchlinum ex Pici scriptis hausisse, Pythagoream in Italia ideo deperiisse, quod ad eius studii amorem in itinere inflammaretur. Id quod vel inde constat, quia per amicos, praecipue Straehlerum suum, libros Pythagoricos et Platonicos ex Italia magnis sumptibus sibi apportari curauit; quibus postea Cabbalisticos nonnullos, quos legere ob Linguae Hebraicae peritiam ipse potuit, adiunxit. Ex his vero, quae ipsa scriptorum Reuchlini philosophicorum lectio satis luculenter confirmat, iudicium de hoc, quod inter Germanos resuscitatum iuit, philosophiae genere fieri facili negotio potest. Nempe Graecos quidem philosophorum fontes Reuchlinus legerat, accensus ad id studium cohortatione Graecorum, quos praeceptores habuerat. Cum autem in Italiam esset delatus, et contentis Aristotelicis ob rationes adductas, aliam sectam veterem haecenus sepultam reuocare in vitam statuisset, ad Pythagoream aduertit animum, cuius haecenus mysteria nemo in apricum produxerat. Ita vero sectam elegit, cuius nulla sapientiae suae monumenta extabant, sed cuius opiniones apud alios exquirendae et quasi exsculpendae erant. Has itaque dum venari cupit, cum legisset, Pythagoram sua a barbaris accepisse, philosophiam Chaldaicam, Aegyptiacam, Thracicam, id est Zoroastream, Hermeticam, Orphicam, et quam harum parentem esse credidit, Hebraicam consulendam sibi esse credidit. Hoc praepudicium occupatus Florentiae, Picum Ficinumque conuenit, atque de hoc philosophiae genere, cum illis sermonem miscuit. Straehlerus enim, cum Reuchlinum Pico commendasset, ad illum scribit, statim Picum quaesuisse, an is esset, qui superiori anno (scripta haec sunt anno MCCCCXCI,) penes ipsum hic fuisset, aliqua de Orpheo interrogans? Cumque ex Italia ad patrios lares rediisset, libros Plotini, Platonis, Ficini et Pici sibi per Straehlerum coemi curauit. Ita vero dum apud Florentinos nouam electae sectae philosophiam quaerit, ab eis in easdem syrtis inducitur, in quas ipsi incauti ceciderant. Suo enim loco inuictis rationibus demonstratum est,

1) Epp. p. 45.

est, Cosmum Medicen et filios, captos elegantia et suavitate philosophiae Platonicae, quam Graeci monachi nonnulli in Italiam aduexerant, eam miro studio propagauisse, excitataque schola Platonica viros doctos, maxime Ficinum, excolere iussisse. Nemini autem, qui historiam Platonismi Graeci post C. N. a nobis *Tomo secundo* fufe expositam attente legerit, ignotum esse potest, eam philosophiam a veteri Pythagorica et Platonica mire defecisse, et in innumerabilium opinionum toto inter se coelo diuersarum syncretismum coaluisse, maxime vero ab Orientali et Aegyptiaca philosophia, qualis circa tempora nati seruatoris floruit, misere corruptam fuisse. Eam autem cum in Aegypto caput primitus extulisset, a Iudaeis quoque receptam patriisque et domesticis traditionibus inepta conciliatione, vel corruptione potius attemperatam fuisse, hacque ratione arcanam illam Cabbalisticam philosophiam genuisse. Tum Ammonium, Plotinum, et reliquam Alexandrinae Scholae cateruam nouo sectae habitu ornatam ad Christianos per Origenem transtulisse, a quo eam monachi illi egregie fauentes didicerint. Ita vero dum haec philosophia syncretistica et spuria in Italiam allata est, fumum ea vendidit iactando, se veterem Zoroastream, Hermeticam, Orphicam philosophiam esse. Et hanc Florentiae doceri, de ea scripta Platoniorum in academia Medicea viuientium tractare noster audiuerat: haec itaque legit, et sic Pythagoricam se philosophiam didicisse credidit. Cum autem Picum Cabbalistica mytheria ex libris magnis sumtibus coemtis hausisse percepisset, aude in eius scriptorum lectionem incurrit, ratus, ita se, quae ex Platonice defumi non possent, a Cabbalisticis recte petere posse, eo quod ab Hebraeis sua mytheria didicisse Pythagoram plerique statuerent. Itaque Cabbalistica philosophia velut clauē vsus est, ad ea referenda, quae a Platonice de Pythagora tradi credebat, imitatus exemplum Pici, quem in Linguae Hebraicae cognitione antecellebat, et cuius libris hodegi instar utebatur. Ita vero nouo praeiudicio corruptus, nouo errore Reuchlinus infectus est. Pici enim cum nec verum Platonice systematis, quale Alexandriae Athenisque, a seculo III viguit, sensum attingeret, nec Cabbalistarum opinionem sinceram percepisset, deceptus libris spuris et ad Christiana placita stulta temeritate inflexis; ea pro Pythagoricis, immo Zoroastreis quoque, Hermeticis et Orphicis habuit, quae syncretistarum istorum ingenia nugiuendula excogitauerant. Cum his vero vbi Cabbalistica sua comparauisset, magnam inde inter Christiana mytheria et placita Pythagorico-Cabbalistica concordiam se detexisse gloriatus est, reuera deceptus et decipiens; nam nec Pythagoream, nec veterem barbaricam, multo minus veterum Hebraeorum sapientiam pro thesauro custodiebat, sed Alexandrinorum recentiorum somnia, mire hac quoque ratione adulterata, quia exegeticam Cabbalam cum philosophica confuderat, et lusum ingenii ex literulis nescio quae mytheria exsculptis cum systemate Iudaeorum Aegyptiaco miscuerat. His dum vestigiis insistit Capnio, dum Cab-

balistas interpretes facit Pythagoreae philosophiae, dum Cabbalistica placita cum exegeticis Cabbalistarum nugis confundit, dum ineptam inter Christiana dogmata et Pythagoreo-Platonico-Cabbalistica concordiam asserit, miscet quadrata rotundis, et nec Pythagoream, nec Platoniam, nec Cabbalisticam philosophiam, nec Christiana mysteria pura tradidit. Fatemur itaque, Reuchlinum, cui in restaurando philologiae sacrae studio primas concedendas esse, lubenter concedimus, praeclare quidem hoc nomine de literis, et nostra quoque Germania meruisse, at parum attulisse ad philosophiae incrementa, sed eam potius isto inepto syncretismo corrupisse. Videturque Reuchlinus de successu optato ipse desperavisse, praeter libros enim de verbo mirifico et arte Cabbalistica, qui prodromi instar esse debebant, et viam parare ad philosophiam Pythagoricam, nihil eius argumenti amplius in vulgus edidit. Quamvis verisimile quoque sit, lites monachorum et theologorum ipsi intentatas in causa fuisse, ut ab hoc studiorum genere se contineret, quod suspicio *eretodoxias* ex obscuro et aenigmatico philosophiae genere facile posset augeri. Certe, qui eum sectaretur, si paucos excipias, qui tamen ipsi ex aliis quoque fontibus biberunt, habuit neminem: quamvis vix negandum esse videatur, eius atque Pici exemplum excitavisse nonnullos, ut philosophiam quandam Pythagorico-Platonico-Cabbalisticam comminiscerentur, licet hypothesebus a Capnione diuersi. Tales enim fuerunt Franciscus Georgius Venetus et Henr. Cornelius Agrippa, qui decedente Capnione in hoc theatro comparuerunt, de quibus iam porro agendum.

Franciscus
Georgius
Venetus.

§. V. Eiusdem commatis philosophiam excolendam sibi delegit, sine dubio Pici et Reuchlini exemplo excitatus FRANCISCUS GEORGIVS VENETVS. Qui obscurus mansisset, nisi paradoxis assertis ex hac philosophia desumptis reprehensionem virorum doctissimorum incurrisset. Pauca de eius vita sunt, quae adduci solent; obscurum enim vitae genus delegit, Franciscanorum ordini regularis obseruantiae addictum, vnde eius memoriam recoluit LVCAS WADDINGVS^{u)}, qui de eius vitae circumstantiis pluribus videndus. Id nos hoc loco monendum existimamus, falli plerosque MOLANVM in *Bibliotheca ecclesiastica* msc. cuius verba repetiit AVB. MIRAEVS^{v)}, POSSEVINVM, WHARTONVM^{w)}, OLEARIVM^{x)} aliosque, qui obiisse Georgium, siue de Georgiis, ut nonnullis vocatur, anno MDX dicunt. Vixisse enim adhuc an. MDXXXII, ex epistola amici ad H. CORN. AGRIPPAM^{y)} constat, in qua his verbis mentio fit Georgii: *Hoc amplius nolo te ignorare, me in itinere meo Italico Patavii conuenisse P.F. Georgium Venetum, qui librum de Harmonia mundi conscripsit, qui cum iturus esset Venetias, conferre eumque alloqui breuissimo colloquio mihi licuit. Qui quidem postquam de te et de nostris*
stu-

u) De Script. Ord. minor. p. 119. conf. HENR. WILLOTI Athenae Francisc. p. 127. 138.
v) Auctar. de S. E. c. 497. p. 92.

w) Ad Cau. Hist. lit. S. E. p. 151.
x) De S. E. p. 259.
y) L. VII. T. II. Oper. p. 1030.

studiis mentionem fecissem, mirum in modum ingenio tuo gauisus est, mibique pollicitus est, quicquid posset, in rem meam facturum libentissime, seque mea hac causa me Venetiis septem menses expectaturum. Illud et quidem mihi affirmavit, eos Hebraeos libros, quos tu et ego tantopere et cupimus et perquirimus, apud se esse, neque eos mihi negaturum, verum legendos non autem exscribendos, cum id praecipue causaretur, rem nimis longam et difficilem fore^z. Sed et anno MDXXXVI adhuc superfuisse, ex dedicatione *Problematum* ad Paulum III, P. M. patet; ille enim anno MDXXXIV pontificium diadema suscepit, et liber biennio post prodiit. Fuit vir portentosi subtilisque ingenii, at quod euagantis magis imaginationis somnia notum fecere, quam iudicii accuratio; ceterum lectione gaudebat vasta, et cum in Platoniorum, tum in Cabbalistarum et Rabbinorum scriptis exercitata. Verum cum inepto Pici praedidio seductus, in his libris veterem Hebraeorum sapientiam latere crederet, neque tamen veras systematum horum rationes intelligeret, mire omnia peruertit et confudit, et sui ingenii commenta aliis supposit. Quae cum venerandam priscae sapientiae doctrinam ipsi referre viderentur ad explicanda dogmata Christiana, multa quidem sed inepta diligentia has nugae retulit, hocque nomine passim viris doctis vapulavit. Ita enim de eo SIXTUS SENENSIS^a: *Fr. Georgius Venetus ordinis Minorum regularis obseruantiae, cuius extat insigne opus de harmonia mundi, vir Platonicae philosophiae cultor, sacrarum literarum studiosissimus, et varia multorum auctorum lectione imbutus, edidit in selectiores quosdam locos totius diuinae scripturae problematum libros octo, eruditos quidem, sed ob Platonicas et Talmudicas quasdam opiniones, quibus hinc inde resperfi sunt, censura graui ac diligenti dignos.* Quam censuram exercuit quoque in hunc Georgii librum *Index expurgatorius*^b, qui loca a veritate deuiare visa obelo confixit. Duplici vero labore, praeter alios, de quibus alibi dicendum^c, in hoc philosophiae genere eminere cupiens, reprehensionem magis virorum doctorum incurrit, quam laudem meruit, nempe *Harmonia mundi* et *Problematum in scripturam sacram, tomis sex*. Et prius quidem scriptum, *de Harmonia mundi totius Venetiis* primo prodiit anno MDXXV, Clementi VII inscriptum, et a Parisiensibus recusum est^d; posterius itidem *Venetiis* MDXXXVI lucem vidit, repetita postea apud Parisienses editione^e. Quod cum toties offendere in veritatem catholicam videretur, pars ea, quae ad Genesin spectat, a MARRINNO MERSENNO subtili doctoque commentario excussa et confutata est.

z) Fuisse hos libros Cabbalisticos, ex fine Epistolae patet, vbi mentio fit Cabbalae Samuelis.

a) In Biblioth. S. conf. COLOMES. Ital. Orient. p. 39 seq. AGRIPPA Epist. L. VII. ep. 26. vbi eum commendatissimae doctrinae virum salutat.

b) Vid. Index Hispanicus p. 406-421.

c) Scripta Georgii enumerant WADDINGSVS l. c. FABR. Bibl. Lat. mediae T. III. p. 101. vbi enarratis addi debet GEORGI Promtuarium rerum theologicarum Paris 1564. editum, vid. Cat. Biblioth. Vffenbach. P. I. p. 761.

d) An. 1543. Vid. ibid.

e) 1574. 1621. 4.

est *f*. Qui recte monet, opus hoc Platoniorum et Cabbalistarum placitis plane abundare. Hoc enim philosophiae genus sequendum sibi Georgius statuit, unde recte inter Cabbalisticos philosophos numeratus est a D. G. MORHOFIO *ff*, licet et theosophicis annumerari potuisset, ut ex dicendis constabit, eo quod diuiniorem quandam philosophiam incrustare voluit, non inepte, ideo a P. POIRETO *g* inter praecursores Iacobi Boehmii relatus. Et in dedicatione quidem *Canticorum de Harmonia mundi* Aristotelicam se sequi philosophiam in naturalibus profitetur, verum hoc ideo tantum Georgium ad pontificem caussatum fuisse, ne eum paradoxis assertis adeo offenderet, ex totius libri lectione intelligitur, in quo Peripatetica male cum Platonice et Cabbalisticis cohaerent. Qui cum rarissimus sit, exemplum autem luculentum exhibeat, quo vultu hoc philosophiae paradoxae genus sub initio seculi XVI in vulgus exierit, ea quae reliquis extantiora sunt, in gratiam Lectoris more nostro strictim exhibebimus *h*. Ita vero Georgius statuit:

I. Numeris omnia disposita sunt, nam cognati superis ad coelestia familiariter conscendunt, rursusque, cum sensibilibus domestice agunt, et inde diuersos modos diuersasque naturas innuunt *i*. Ita Georgius *κρυπταν δόξαν* huius sectae explicans, luculenter prodit, systema emanatum, quo suprema infimis connectuntur, et combinantur, cardinem caputque philosophiae suae esse; nec id alienum est a philosophia Orientali, Aegyptiaca, et Alexandrinorum Platonice siue eclectica, quae hoc principium multis rationibus sibi vindicauit, ut *Tomo secundo* dictum et ex IAMBlicHO constat. Inde, qua ratione Georgius Platonice sequutus sit, definiri potest, ipsum enim Platonem hanc emanationem ad sola intelligibilia retulisse, nec ad sensibilia extendisse, ex iis, quae de eius physiologia suo loco diximus, manifestum est.

II. A sanctis viris diuino lumine collustratis de Deo discere possumus, quae de mundo tractanda. Viri autem sancti, qui in diuino et humano instrumento circa penetralia personuere concordēs, Hebraei sunt, et quidem ex iis, qui verum Messiam secuti sunt Paulus Ioannes, Dionysius Origenes, ex externis Pythagoras, Plato &c. *k* Satis clare hoc asserto Georgius prodit, quibus auctoribus sapientiam suam debeat, et quas sectae suae origines adscribendas esse putet? Nempe veteri praeiudicio corruptus ab Hebraeis ad Platonice omnem philosophiam defluxisse statuit, adeoque ex Pythagorico-Platonice et Iudaicis scriptis eam optime hauriri posse sibi persuadet. Qua ratione ostendit quoque, cur hanc sectam Platonice-Cabbalisticam plerique appellari voluerint.

III. Deum

f) Adiectum hoc examen Problematum Georgii Commentario eius in Genesin longe rarissimo, qui prodiit Paris 1623. fol.

ff) Polyhist. T. II: L. II. P. I. c. 3. §. 7. p. 165.

g) De Principiis et characteribus mysticorum

p. 173. conf. Io. Fr. BVDDEVS Isag. in Hist. theol. L. II. c. 4. p. 690.

h) Summam libri exhibent quoque Obseru. Hal. Lat. T. II. obs. 16.

i) p. 340. Proem. Cantici I.

k) Cant. I. Tono II. c. 7.

III. Deum esse certo scimus; et ratio quoque cognoscit, ex rerum quarumvis foecunditate, Deum esse foecundissimum¹. Huic potissimum argumento emanationis siue evolutionis systema, quo tota Cabbalistica quinimmo Alexandrina quoque philosophia nititur, inaedificasse videtur; sumit enim Deum non vt causam modo efficientem foecunditatis, sed etiam vt subiectiuam immo formalem quoque. Inde Deum, asserit mirandum in modum concinnum esse, quod per Pana significare voluerint ethnici: esse enim vnum. Quibus vnum illud Cabbalisticum Ensoph, siue infinitum fontem omnium emanationum, et Platoniorum sequiorum Deum primo-priorem et ἀπάτωρα satis clare innuit.

IV. Deus vnus ad intra semet intelligendo produxit filium, ex quo amor producit vtrumque eum colligans; et mundus extra se, qui ita comparatus est, vt philosophi non habeant, vnde eum productum non esse probent². Viden³, vt emanationem filii, siue Adam-Kadmon, et λόγου Platonici cum mundi productione emanatio coniungat? Hanc tamen creationem vocat⁴.

V. Dogmatum metaphoris et aenigmatibus occultandi contegendi-que ratio inualuit propter paucitatem hominum purorum ac sanctorum⁵. Ita patrocinium emendicandum erat ineptis allegoriis Cabbalistarum, Orphicorum, Hermeticorum et similibus nugatorum Alexandrinorum, quos praeceptores Georgius habuit.

VI. Ad concordiam perducere possunt philosophi dissonantes, si cognoscant et colant vnicum mundi auctorem eundemque liberum⁶.

VII. Conueniunt sapientes in assignando geniturae mundi spatio, quod puncto temporis circumscribitur ob Dei infinitam potentiam: numerus autem senarius fabricae et septimus dies requiei addictus est, quia iste est primus numerus perfectus, quippe qui resultat ex partibus aliquot combinatis, nempe 1.2.3. quarum quaelibet combinata senarium constituit, v.g. sexies vnum, ter duo, bis tria; et quia optimus est ad mundi fabricam, constatque ex proportione dupla, quae diapason facit. Huic numero nil deest, nec superest, vt nec quicquam Deo et mundo: immo idem eidem mundi fabricae ex figura trigona quoque competit. Nam is est a tribus, qui tendunt in vnum finem, quod fit per binarium, nempe materiam; quae in vnum reduci cupit per formam, ternarii imaginem⁷. Mutuum accepisse hanc numerorum ad mundi origines explicandas doctrinam Georgium a Platonis ex *Theologumenis Arithmetis* et IAMBBLICHI *Introductione in NICOMACHI GERASENI Arithmetica* constare potest. Sed cum ad faciendum fucum Aristotelica nonnulla admiscere vellet, totum illud dogma corripit, et doctrinam de forma et materia inepte applicuit. Longe enim aliud volunt ista Peripatetica, ad quorum tamen consensum prouocat⁸.

VIII.

1) c. 4. m) c. 6. 7. n) c. 11. o) c. 8. p) c. 9. q) c. 10. r) c. 14.

Hist. philos. Tom. IV.

Bbb

VIII. Vnum per viginti septem distenditur unitatis harmonia, quae in multitudine reperitur. Nam sunt septem et viginti prima rerum productarum genera, in tres nouenarios distincta, supercoelestem videlicet, coelicum, et elementarem, in quos descendit Deus, vnde ex vna enneade ad aliam ordinatis gradibus conscendendum est ad archetypum omnis consonantis parentem ^s.

IX. A Deo trino, tanquam ternario simplicissimo distributae sunt ternario quadrato seu superficiali tres enneades, vt sint nouem intelligentiarum ordines, nouem coeli, nouemque genera generabilium et corruptibilium: ternario autem cubo complentur omnes simul enneades ^f.

X. Angeli quoque per nouenarium simplici ternario correspondentem distribuuntur, ita vt Deo proximi, ternarii simplicissimi imaginem maxime gerant, sequentes duplato et vltimi terciato concludantur. Per hunc tripartitum angelorum ordinem Deus ad nos descendit, et nos vicissim ad Deum ascendere possumus. Inferiora enim perficiuntur et illuminantur a superioribus intelligentiis, adeo, vt nos angelis primum stupidi expurgemur, expurgati archangelicae tradimur curae et principes euadamus, quibus adest terror diuinus a principatibus adipiscendus, virtutum decus a virtutibus praefidium contra potestates aëreas a potestatibus, dominium affectuum a dominationibus: donec ad Deum conuersi ipsi soli vacemus, quod fit memoriam supra coelestium per thronos retinendo, contemplandoque ea, illustratione Cherubica amoreque Seraphico ^g. Vestigia haec clarissima sunt καθάρσις in Orientali philosophia contra potestates malas per angelorum circulos et emanationes successiuas ascendendo consequendae, quam postea Alexandrini quoque receperunt, ex quorum scholis post Origenem Christianae doctrinae hanc labem intulit Pseudo-Dionysius, quem potissimum auctorem secutus est Georgius.

XI. Planetae inferioribus suppeditant bona et mala, ea tamen lege, vt mala proueniant, non ex influentium malitia, sed recipientium dispositione praua ^h.

XII. Secundo ternario quadrato Deus coelos nouem, tertio quatuor elementa produxit, quae quaternario numero distributa sunt, quia is est omnium numerorum radix et exordium, continetque omnem musicam consonantiam ⁱ.

XIII. Haec elementa reperiuntur in omnibus mundanis membris, lapidibus, metallis, plantis, animalibus, immo et in coelesti, supercoelesti et archetypo ^j.

XIV. Per elementa in Deo intelliguntur feminaria rerum et productorum ideae et origines: in angelis distributae potestates, in coelo virtutes quaedam, in natura rerum semina, in mundo hoc inferiore crassiores formae ^k.

XV. Principes angeli a Deo tantummodo destinantur, et aliis delegant sua munia, vt primum mobile a primo motore tantum circumuoluitur.

s) Ton. III. c. 1. f) c. 2. ff) c. 3. t) c. 7. 8. u) c. 6. 12. v) c. 14. 15. w) c. 16.

ultur. Sequitur in angelorum classibus muneribusque designandis Pseudo-Dionysium, ita tamen, ut Aristotelicarum intelligentiarum systema simul intrudat, id quod satis prodit, quam inepto cuncta syncretismo miscuerit. Licet enim emanationem quandam illud inuoluat, id tamen respectu magis sit causarum finalium, quam efficientium et effectorum: et non plures quoque sunt intelligentiae, quam sunt sphaerae, quibus praesident: quo omnis daemonologia et pneumatologia Georgii euertitur. Aut itaque verum systematum diuersissimorum sensum non assecutus est, aut dicis tantum causa, et ut videretur *ἐπεδοξώτερος* Peripatetica Platonis et Cabbalisticis inmiscuit.

XVI. Omnes enneades in suo decimo conueniunt. Enneas rerum corruptibilium in hominem, coelorum in empyreum; angelorum in Christum tendit ^x.

XVII. Heptachordum Platicum animae conuenit ideo, quia, etsi in se sit vnicum, multiplex tamen euadat descendens ad inferiora, iterumque ad se reuersa quasi componatur et reuniatur ^y.

XVIII. Identitas omnium rerum existentium in opifice musica proportione declaratur: alteritas rerum productarum, arithmetica, alteritatum vnio geometrica ^z.

XIX. Geometrica proportio substantiarum comprehendit multitudinem, harmonica est ratio vnionis: Arithmetica alteritates primas, medias, et vltimas in vnum complicat.

XX. Septem limitibus mundi et animae negotium constat: primus notat animae praerogatiuam, quippe eandem cum opifice continentis vnitatem, aut quia in intellectu primo suum caput collocat. Secundus limes progressum innuit animae a Deo; tertius egressum ad eundem, quartus egressum ex se ipsa, quintus retrocessionem ad se, ita ut processus a se ipsa annectatur progressui quem facit ab eo, qui eandem praecedat: et regressus ad se ipsam a regressu sui ipsius ad praecedentem ipsam opificem dependeat: vltimi limites, qui ex solidis constituuntur, conuersionem docent corporum, quibus annectitur ipsa anima ^{*}.

XXI. In principio vniam ex vniuerso accepit opifex portionem: quam duplauit, dum materiam informari iussit: ad quam lemmatis proportionem habebat: quadruplicauit autem, dum in elementa distincta effudit, quae octuplatur composita profundens et viuificans: sed hoc per vim foemineam. Ex imparibus autem, tanquam ex vi masculina, omnia eadem serie replet, vsque ad suum cubum, perfectam videlicet harmoniam. Replet autem interualla diapente, ad diuina genera respiciens, diatessaro ad daemonum genera et particulares animas, quibus sphaeras plenas esse dicunt. Tonis vero replet, ad brutales animas deueniens: quae comparatio est tertii ternarii ad cubum dualitatis: lemma autem ad corporale et vegetatum attendens vsque ad metalla, lapides et infima quaeque genera ^a.

x) Ton. IV. c. 33.

y) Ton. V. c. 9. z) 6. 11.

*) c. 9.

a) Ineptam allegoriam a monochordi diuisione desumptam prosequitur c. 13 seq.

XXII. Deus vita tota omnium secundum quandam portionem se communicat, vni quidem in proportione sesquialtera, alii in proportione sesquitercia, alii in sesquioctaua, alii in sesquifexta decima; vnde diapente, diateffaron, tonus et lemma resultant ^b.

XXIII. Per numerum autem intelliguntur formae rerum specificae, seu medium arithmeticum: per mensuram vires vnicuique rei praestitae, seu medium geometricum: per pondera graua elementa aut rerum inclinationes in bonum et malum, seu medium musicum ^c.

XXIV. Omnes isti tres nouenarii continentur in supremo nomine Dei et ab eo emanant ^d. Totum hoc Cabbalisticum et Alexandrinum quoque est, et fontem emanationis indicat, quam clauem totius systematis Pythagorico-Platonico-Cabbalisticae ipsa haec Georgii verba suppeditant.

XXV. In homine congesta sunt incredibili et miro artificio omnia, quae a Deo emanarunt in totum mundum ^e.

XXVI. Homo vinculum est rerum omnium, quarum circulus apertus fuit, vsque dum Christus assumeret humanam naturam: habetque proportiones mensurarum, vt mundus sesquioctauam, sesquiterciam, duplam, ex quibus toni diateffaron, diapente, diapason resultant.

XXVII. Omnia includuntur in homine, nam et elementa in eo multo, quam alibi elegantius et concinnius ordinata reperiuntur, vtpote donato vita meliore et diuina: respondent autem elementis eius partes viuaciores v. c. oculus igni, aures aëri, olfactus et gustus aquae, tactus terrae; ex compositis conueniunt ossa eius lapidibus, humores metallis, intestina mineralibus, caro et sanguis plantis, sensus, imaginatio, affectus &c. animalium virtutibus. Ex his veterum mens de transmigratioe potest intelligi ^f.

XXVIII. Etiam qualitates in corpore humano conueniunt cum planetis et octauo coelis, e. g. atra bilis Saturni, sanguis Iouis, ignei impetus Martis, rubea colera solis, aëreus calor Veneris expressam fati gerunt imaginem. Cor quoque respondet primo mobili, et libertas animi ibi refidens ^g. Haec ad minimas ineptias explicat Georgius, et quae singulis stellis competant membra hominis, qui morbi, quae affectiones praeternaturales, quae temperamenta vitia et virtutes inde consequantur, quae figurae externae imprimantur, et familia ex nugacissimis astrologorum commentationibus prosequitur.

XXIX. Omnia fabricata praeexistunt in artifice, et omnia habent in archetypo aliquid, cui respondeant ^h.

XXX. Materia primo actui, Deo summo, respondet, foecundissimo omnium ex elementis aqua filio; ardor Spiritui S. congruit et aër, quia connectit patrem et filium. Tanta haec omnia explicat allego-
fur-

b) c. 15.

c) c. 16.

d) c. 18.

e) Ton. VI. c. 1.

f) c. 5. 6. 7. 8. 9.

g) c. 20. 21.

h) Ton. VII. 1.

furditate et ineptientis ingenii leuitate, vt hoc loco recenferi amplius cum taedio lectoris non mereantur.

XXXI. Deus omnia complet flatu et vita fuauiffima, licet ea harmonia mente expurgata tantum percipiatur. Cooritur ea plenitudo ab vno, a quo omnia profecta sunt, nempe a Deo ⁱ.

XXXII. In Deum omnia tendunt: omnia enim eo abeunt, vnde nata sunt, idque fit vel naturali vel libero, vel supernaturali et diuino appetitu, qualis in homine est, ab illa portione superiori ortum ducens ^k. Δόγμα χαρακτηριστικόν hoc esse systematis emanatiui, ex quamplurimis exemplis ex omni philosophorum orbe hactenus collectis explicatisque notum est; adeoque ex illo quoque de Georgii philosophia iudicandum.

XXXIII. Per numeros fenarios exiuius ex Deo reuertimurque in Deum ^l. Haec inepta et frigida allegoria ad sex opera et dies creationis applicat, et septima nos quiescere in Christo docet. Sex quoque mundi aetates inde exculpit, quas hic prolixius persequi, operae pretium haud est.

XXXIV. Coeli quoque in sua reuolutione diapason perfecte efficiunt, dum redeunt ad punctum, vnde processerunt ^m.

XXXV. Conventus coelorum tam ex distantia, quam ex consonantia motuum cooritur ⁿ.

XXXVI. Idoneae intelligentiae singulis coelis praepositae sunt, et quia omnia ab vno influxum recipiunt, omnia velut gradatim in eundem quoque deducuntur ^o. Genuinus hic systematis emanatiui ordo est, quem ab Alexandrinis Platonis et Cabbalisticis didicit Georgius. Et haec quidem in cantico primo expofuit philosophus παράδοξος; in secundo sequentia occurrunt:

XXXVII. Christus et Messias est Dei sapientia et verbum omnia ratione ideali continens, et homo existens omnia inferiora actu completens ^p. Thesi hac satis accurate λόγον Platonis et Adamkadmon Cabbalistarum Christianae doctrinae inepte affricum exprimit. Hic enim filius Dei medium emanatiuum est, per quod inferiora omnia, quae actu comprehendit ex supremo Deitatis fonte deriuantur. Ex quo vno asserto clarissime patescit, quam misere Christianum mysterium ὁμολογημένως μέγος Georgius peruerterit: qui tamen Cabbalisticos, Theosophicos et huius furfuris philosophastros alios sibi habet consentientes. Quae attento lectori et Cabbalistici atque Orientalis itemque Alexandrini systematis suo loco in clara luce positi gnaro prodere possunt, ex quo fonte profluxerint.

XXXVIII. Omnia diuini quid habent, imprimis homines, et inter hos redemptor, quippe cum quo se communicare maxime Deo libuit: cum vero Deus tanto magis quem reddat Deum, quanto eum magis secum vnit, mirum non est, Messiam dici posse Deum, cum ei se ea plenitudine prae-

B b b 3

bue-

i) Ton. VIII. c. 1.
o) c. 20. 21.

k) c. 3.
p) Ton. I.

l) c. 8.

m) c. 14.

n) c. 15.

buerit ^g. Nihil hoc a filio Dei Cabbalifico, plurimum vero a Christiano differt. Clarissimis enim verbis, quam ei diuinitatem tribuat, ita eloquitur: *Vt honorificentissimo liberatori deberent redempti, angeli et homines, omnia quae in ipsis contenta, conueniens fuit, vt liberator, cui omnia manciparentur, omnium esset excellentissimus: quod fieri nequit, nisi per magis participatam diuinitatem.*

XXXIX. In hoc verbo continebantur omnia, antequam in proprias formas explicarentur, et quidem omnia etiam in numero, pondere et mensura, nempe in ideis ^r.

XL. Sunt autem ideae, formae, species, exemplariaque rerum aeterna in mente diuina semper existentia, et antequam res fierent, vt ab eis tanquam a propriis figillis vnumquodque subiectum imprimeretur ^s. Ex his habemus formam et esse specificum, pondus et mensuram ^t.

XLI. Rerum itaque omnium harmonia a verbo procedit; istae vero ideae intelliguntur per solam collustrationem diuinam, resque omnes et omne esse necessario ab illis dependet. Probe hoc de ideis dogma apud Georgium obseruandum est. Eas enim non exemplares tantum vult rerum causas esse, sed formales, quae naturam et essentiam ex sua communicatione largiuntur, statuit, ex quo sequitur, ipsas quoque rerum formas in intellectu diuino, id est, vt vult Georgius, in Christo comprehendi et suis characteribus atque essentiis differentes extare. Quod quam Christianum sit, quam philosophicum, Lectori iudicandum relinquimus.

XLII. Christus est vita et sustentaculum omnia viuificans et omnia ad se trahens ^u.

XLIII. Mundus velut animal quoddam immensum et immane est, quod quasi ab vna anima virtute Dei et ratione tenetur ^x.

XLIV. In Christo radix est Deitas, truncus verbum, rami sunt attributa communicata cum Christo, folia ideae rerum irrationabilium, flores intellectualium, fructus sunt regulae et charismata ^y. Comparanda haec sunt cum homine Cabbalistarum primogenito, qui eadem ab illis allegoria explicatur: inde enim constabit, Christum Georgii a Deo patre distare, vt truncum a radice, primum emanatum a fonte primo-primo.

XLV. Viuunt omnia in Christo, ea arbore, vita creatrice et naturali, homo autem etiam quadam vita spiritus. Et itaque sustentaculum omnium, mundanamque machinam velut columna sustinet ^z.

XLVI. Cum Deus in omnibus mundani corporis membris operetur, putarunt gentiles plures esse virtutes et numina ^a.

XLVII. Qualitatibus tandem contrariis compositis variisque influxibus diuerse disponentibus corpora, diuersitate item regionum, ciborum conuersationumque remota in se Christus reducet res omnes, omnesque attrahendos trahet ^b.

XLVIII.

g) c. 1. r) c. 4. s) c. 5. 6. t) c. 10. u) Ton. II. x) c. 1. y) c. 4. z) c. 7.
a) c. 13. b) c. 18.

XLVIII. Deus est pater omnium, dum in ipso sunt omnia ideata ^e.

XLIX. Christus maxime in cruce docuit nos omnia ab elementis melioris et mysticae grammaticae incipiens, et deducens nos ad summos apices profundissimae theologiae, nullam doctrinam intermediam relinquens intactam ^d. Omnes sub hoc allegoriae velo disciplinas satis pueriliter huc aduocat Georgius, et inter eas philosophiam quoque, quam, ait, docere abstrahere intellectualia a sensibilibus, dum docuerit haec contemneret illa appetere.

L. Christus est cunctarum rerum causa, omnia diuinitate sua replens; nec tamen est pars aut totum, et tamen totum et pars. Est enim Deitas Christi perfecta in imperfectis, in perfectis supra perfecta et praepfecta, forma super omnes formas, est substantia omnibus substantiis superueniens, et tamen segregata, ordinat omnia, et ipsa tamen super omnem ordinem &c. ^e Obscurissima licet haec sint, clarissima tamen luce fulgebunt, si proprietates et attributa, quae a Cabbalisticis primogenito, a Platonis sequioribus *λόγῳ* tribuuntur, cum istis comparentur. Idem enim dicere voluit Georgius, quod illi dixerunt: vnde similia quoque apud Pseudo-Dionysium, et, qui primus inter Latinos haec somnia disseminauit Ioannem Scotum Erigenam deprehenduntur. Inde hoc quoque fluxit:

LI. Christus est mediator, per quem omnibus datur transitus, ut in finem suum deueniant ^f.

LII. Symmetria humani corporis ea est, ut ad eius exemplar architecti se conforment in arte sua ^g.

LIII. Quando omnis in corpore dissonantia vel ex humorum abundantia, vel defectu alterationibusque aliis intrinsicis vel extrinsicis vel ab animo oriuntur, corpus est temperandum per herbas, radices, lapides, verba; ut hinc spiritus virtutesque concinnum fortiantur ordinem.

LIV. Quaerentibus rerum agendarum faustum omen, omni diligentia obseruandum est; ut audiamus, quid in nobis loquatur Deus, aut in scriptura sua sancta et lege, quid bonus suadeat custos, quid suggerat spiritus, et ad quid fidus faueat, quo ducat locus ^h.

LV. Ne fixus in eodem loco aut opere semper permanens, sed variis te motibus exerce, gyros quosdam circumduces instar coelestium, a quibus fauorem quaeris ⁱ. Paria praecepisse Orientales, et inter Arabes Thophailum, *Tomo tertio* demonstrauiimus, et quo fine id commendauerint, velut medium ecstasibus aptum, explicuimus. Ex his fere scaturiginibus sua hausit Georgius in scriptis Orientalibus valde versatus.

LVI. Anima se ipsa contenta est, aut philosophia nutriatur, virtutum delectu sanetur et oblectetur, quae quidem omnes congruunt cum anima, quisque tamen ei virtuti vacet, ad quam fidus, genius, natura, Deus

e) Ton. V. c. 1.

d) c. 10.

e) Ton. VI. c. 1. 2.

f) Ton. VIII. 1.

g) Cantic. III. Ton. I. c. 1.

h) c. 8.

i) c. 8.

Deus ducit: ita ut a virtute politica conscendatur ad purgatoriam diapasonica harmonia: a purgatorii vero ad heroicas, itidem diapasonica ^o.

LVII. Anima respectu rerum, quas intelligit, est quaedam diuina substantia a diuinis fontibus emanans, ducens secum numerum rationalem, quo cum omnibus proportionem habens omnia intelligere possit ^l.

LVIII. Omnes animae aequales creatae a Deo non sunt, differunt enim accidentibus et gradibus ^m.

LIX. Conueniunt angeli et homines dispositione naturali, sunt enim participes rationis, intelligentiae capaces in eundemque finem tendunt ⁿ.

LX. Ut fidelibus singulis custos angelus adiunctus est, ita impiis malus angelus.

LXI. Homo a coelis accipit lucem, motum, generationem, virtutem quamlibet: coeli virtutem suam nacti sunt ab angelis ^o.

LXII. Conuenientia quaedam occulta est inter res mundi, et quae sic conspirant, in homine facilius connectuntur. Vnde et homo vaticinatur nonnunquam, euentusque fidem facit ^p.

LXIII. Spiritus est quidam nexus ligans et nectens duo extrema simul, ipsa viuificans et corroborans pro conditione spiritus vnientis.

LXIV. Hominis spiritus nexus quidam est et medium sapiens naturam intellectiuam et corpoream ligans, et connectens animam animalem et crassiolem cum intellectiua virtute, quae dicitur portio superior. Corporeus quidem est spiritus, sed corpus illud subtilissimum est, et facile vnibile cum mente superiore, quae est in nobis ^q.

LXV. Spiritus est vel naturalis, vel daemonicus, vel humanus, vel angelicus, vel diuinus.

LXVI. Spiritus noster, qui forte est anima rationalis et media assentitur et supremo illi atque diuino in homine, quod nunquam peccat, nec olim cum damnando in infernum detradetur, et infimo illi semper propendenti in peccatum ^r.

LXVII. Spiritus diabolicus intrat in impij corpus, cum miscentur duo spiritus humanus, et mali daemonis.

LXVIII. Ideo anima in corpore, tanquam in fuforio vase purganda collocata est, antequam reuertatur in Deum, a quo venit, ut purget et purgetur ^s.

LXIX. Homo exercitijs pietatis ad contemplationem perductus introducitur ad penetralia, in quibus perspicere licet illa spectacula aeterna, tandem is amore vnietur, ecstasi transmutabitur, et corpus quidem in spiritum, spiritus in Deum.

LXX. Pii in resurrectione conflagrantur igne Dei, qui est spiritus igneus intellectualis, non habens formam, sed transformans in se quodcumque voluerit, et coequans se vniuersis, et vniuersa sibi ^t.

LXXI.

k) c. 10.

l) Ton. II. c. 1.

m) c. 2.

n) Ton. III. c. 1.

o) Ton. IV.

p) Ton. V.

q) c. 1.

r) c. 2.

s) c. 3.

t) c. 13.

LXXI. Lux beatitatis est spiritus splendidus aut splendor spiritalis, seu diuinus ignis omnia collustrans, et omnia viuificans. Sed visibilis haec lux est spiritalis quaedam subita et latissima sine detrimento effundentis emanatio impartiens rebus inferioribus ea beneficia: quae a suprema luce perficit.

LXXII. Suprema felicitas alterius vitae, silentium, nam cum deuenimus ad primum et summum, quiescendum est, nec ultra progrediendum, cum nihil ultra summum dari possit. Nam qui transformatus est in Deum omnium exteriorum oblitus atque ab omnibus aliis seiunctus, nullum habet, cum quo loqui possit, conuersans solummodo cum illo, apud quem sermo non exquiritur, cum omnia intueatur, nec non quia ea prospicit, et his oblectatur, quae si vellet etiam exprimere, non posset. Nihil in his vltimis assertis affirmat Georgius, quod non necessaria consequentia ex systemate emanatiuo fluit, et multoties a nobis in philosophia Orientali, Aegyptiaca, Platonica, Arabica, Cabbalistica, notatum est: ex quibus satis euidenter colligi potest, ex quibus scaturiginibus sua arua irrigauerit.

Et haec quidem in libro *de Harmonia Mundi* Georgius differuit; qui cum mire hoc philosophiae genus deperiisset, omnem disciplinam sacram his ineptiis repleuit. Mirum itaque non est, problemata, ab eo in totam scripturam scripta, eodem illum colore tinxisse. Cum enim tria millia eorum exhibere vellet, sex distributa domis, in quatuor prioribus historiam sacram ad hanc methodum exegit, in quinto septem sapientum doctrinam vitamque ad hanc normam examinavit, nempe Salomonis, Iobi, Hermetis Trismegisti, Platonis, Orphei, Pythagorae Zoroastris, eo quod hos omnes ex vno fonte sapientiae latices hausisse communi veterum praediuicio, vt videtur, seductus crederet. Sed vt ad res quoque philosophicas, ingenii portentosi et exorbitantis commenta adhiberet, tomo sexto, de Deo, de coelis, homineque eiusque viribus, moribus, euentibus; de bonis malisque angelis, de animalibus, de mundo et proprietate naturae, operationibus ac virtutibus, de quibusdam occultis operationibus naturae et artis, et similibus agere aggressus est. Quae qualia sint, ex adductis facile intelligere est. Afferit e. c. Deum initio creasse hominem in vniuersali, velut molem quandam virtutis masculinae et foemininae, vnde omnis mas et foemina formam et vitam susciperet, vnusquisque videlicet pro dispositione corporis: huius hominis esse sempiternas et vniuersales veritates: participatione hominis omnes homines esse vnum hominem, particularem factum corpore induto. Luce a Deo inspirata hominem Deum intelligere et bonum operari. In principio geminum creatum esse hominem, marem et foeminam, coniunctos per dorsum, postea sectos, vt e regione coniungerentur ad prolem generandam, idque eductum

u) Ton. VIII. c. 6. x) c. 19. y) T. I. pr. 27.

ctum esse diuinitus Platonem a Mose, idque probare librum Sohar², Christum esse arborem scientiae boni et mali, quia in ipso sint aeternae regulae, quibus conformiter viuere debemus³, &c. Huius generis nugis scatent ista problemata, in quibus, omnibus paginis regnant liber Sohar, Elkana, Bahir, Plato, Pythagoras, Plotinus, Porphyrius similesque. Ex his vero nullo negotio intelligi potest, qualis philosophia fuerit, quam sequendam elegit Georgius, homo enthusiasmo fouendo natus, ingenioque fanatico. Nempe illam sibi doctrinam adamandam esse statuit, quam genuit post Zoroastrea tempora Oriens, cum Platonico-Pythagoreis commiscuit Aegyptus, sacris dogmatibus inepte attemperauit philosophia Iudaeorum mystica, nouo aedificio ordinauit Alexandria, in ecclesiam introduxit Origenes, ad maturitatem perfecit Pseudo-Dionysius, in Occidente disseminauit Scotus Erigena, resuscitauerunt Graeci exules, promouerunt Platonicus Florentini, et ad extremam ineptiarum speciem transtulit Georgius. Ille enim hoc chaos miserabilique confusorum dogmatum vultu non contentus, Peripatetica quoque nonnulla, sed corrupta et a sincera mente ad alienos sensus rapta admiscuit. Id quod tantum abest, vt neget, vt potius in prooemio *Harmoniae mundi* ad Clementem VII, P. M. gloriatur, *antiqua se noue tradere, cognita diuinitus vere sapientibus et sanctis: despectis humanis rationibus, quae utpote compositae nec opificis naturam attingant, nec ob caussarum ignorantiam, et sensuum fallaciam naturam rerum quarumcunque. Minus gnaros tamen rerum diuinarum se docturum vocatis in subsidium quoad sensui res patentes, dogmatibus Peripateticorum, quoad coelestia, astronomorum, quoad rerum naturalium concordiam, secretiorum philosophorum, quoad siderum varietatem et ex diuersis adspectibus motibusque concentum, musicorum, quoad supremas intelligentias et arcana diuina, prophetarum ac sanctorum.* Quem syncretismum mira eum confusione, ineptis et nihil significantibus notionibus, audacissimisque allegoriis fouisse et obtorto rapuisse collo, quicquid imaginationi furenti occurrebat, ipsa librorum nulla alia re, quam raritate sua commendabilium docet inspectio. Qui tamen luculentum specimen dare possunt, qua potissimum ratione secta haec Pythagoreismum et Platonismum Cabbalisticae doctrinae assuerit, et quid portentoso philosophorum generi placuerit.

H. C. Agrippae historia unde discenda?

§. VI. Elegantiori eruditionis ornatu hanc sectam philosophicam produxit, et nomen ita sibi celeberrimum comparauit HENRICVS CORNELIUS AGRIPPA. Cuius vitae valde singularis et desultoriae historia ex eius epistolis^b omnium rectissime discitur. Cum enim ad familiares scriptae sint, in quorum sinum animi sensa, et querelas de fortunae vicissitudine exonerauit, nec illae vnquam ab eo editioni destinatae fuerint, manifestum inde est, libere illum et vere, quaecunque ad eum perti-

2) Prob. 29.
3) Prob. 34.

b) Constituunt magnam partem Tomi I. Opp. Agrippae, p. 593-1071.

pertinebant, amicorum fidei tradidisse. Ipse quoque Agrippa, in *Epistola ad Mariam, Hungariae et Bohemiae reginam, ac inferioris Gallo-Germaniae proregem* ^c vitae suae fata strictim enarrauit, quae epistola fundamenti loco in exponenda vitae eius historia iacienda est. Hos fontes in delineanda biographia Agrippae consuluit quidem MELCHIOR ADAMVS ^d, quem more suo exscripsit PAVLVS FREHERVS ^e, ita tamen, vt diligentiam et accuratorem merito desideres. Tacemus NAVDAEVM ^f, TEISSIERIVM ^g aliosque, scopas modo dissolutas ad hoc argumentum afferentes. Dignam itaque eruditione et ἀνεύθετα sua operam praestitit PETRVS BAYLE ^h, quod famigeratissimi viri vitam critico oculo perlustrauerit, eamque paulo curatius retulerit, confixis obelo erroribus scriptorum, qui plerique falsa de Agrippa narrarunt. Cum autem omnia nec viderit, nec adduxerit Baylii diligentia, non ingratum orbi erudito laborem se praestitutum recte credidit, eruditissimus SCHELHORNIVS ⁱ, si ea ex abundantissima, quem seruat, historiae literariae penu depromeret, quae Agrippae historiam illustrare possunt. Non negligemus nos haec virorum celeberrimorum lumina, ad ipsa tamen Agrippae scripta recurremus, fontesque indubitatos historiae eius Lectoris aperiemus curiositati et industriae.

§. VII. Natus est Henricus Cornelius Agrippa a Nettesheym Coloniae Agrippinae; hanc enim patriam suam esse ipse in *Epistola ad senatum Colonensem* innuit ^k; scribens: *Sum enim et ego, si forte nescitis, ciuitate vestra oriundus, et prima pueritia apud vos educatus.* Recte itaque P. BAYLE ^l Teissierium notauit, Netteshemium in agro Coloniensi patriam Agrippae esse tradentem, qui quoque errorem in editione recentissima correxit. Non tacendum tamen, Agrippam in *Epistola ad Maximilianum Transsylvanum* praefixa libello *de Nobilitate et praecellentia foeminei sexus* ^m, quam Antuerpiae scripsit, hanc quoque urbem patriam vocare, quam et alibi hac appellatione cohonestauit ⁿ. Ex quo colligi debet, aut maiores, parentesque Agrippae Antuerpia oriundos fuisse, aut ipsum Agrippam fere puerum Colonia Antuerpianam translatum, eo in loco fuisse educatum. Vtraque enim significatio patriae nomen interdum apud scriptores historiae literariae tuetur ^o. Editus autem est in lucem anno MCCCCLXXXVI, XVIII Cal. Octobr. id quod ex *Expostulatione eius contra Catilinetum* ^p recte colligitur, in qua anno MDIX adhuc adolescentem nondum annos natum tres supra viginti

Agrippae
vita.

C c c 2

se Do-

c) L. VII. ep. 21. p. 1020.

d) In *Vitis Medicor.* p. 16.

e) In *Theatro* p. 1221.

f) *Apolog. magiae suspect.* c. 15. p. m. 285.

g) *Elog.* T. III. p. 487.

h) *Dict. T. I. art. Agrippa* p. 103.

i) *Amoenit. liter.* T. II. p. 553. add. ΝΙCΗΡΟ-
ΝΙΥS *Memor.* T. XIX. XX.

k) L. VII. ep. 26. p. 1047. Vbi vero annus natiuitatis non exprimitur; ad quem tamen locum BAYLE l. c. prouocat.

l) l. c. not. B.

m) pag. 500.

n) *Conf. L. V. ep. 15. p. 375.*

o) Prius placet SCHELHORNIO l. c. p. 554. posterius historia Agrippae facit verisimile.

p) pag. 499.

se Dolae in Burgundia docuisse refert. Maiores habuit nobiles, eosque ab auis et atavis Auftriacis principibus, ut ipse scribit ^q, addictos, qui virtutum suarum praeclara insignia fortunasque reportarunt. Horum nixus vestigiis, et ad eorum exemplum intuendo, cum a natura praeclaras ingenii dotes accepisset, iis se disciplinis totum dedit, quae in aularum ministeriis in usum vocari solent: hacque ratione praeparatus, cum ab aulica vita non abhorreret, Maximiliano I. imperatori a prima aetate destinatus, aliquandiu a minoribus secretis fuit, deinde valde adolescens septennio eius stipendio in Italicis castris militavit ^r. Fatemur tamen, hanc, quam ipsis Agrippae verbis damus narrationem, nobis valde suspectam esse. Cum enim ex adductis constet, anno MDIX Agrippam viginti trium annorum iuuenem fuisse, et ante id tempus in Hispania vixisse, militasse autem integro septennio, sequitur inde, Agrippam puerum quatuordecim annorum castra iam secutum, et ante id tempus duodecennem puerum secretis minoribus imperatoris (Secretarium hodie barbare vocant,) adhibitum fuisse. Quod utrum verisimile et asseueranti Agrippae credendum sit, Lectori iudicandum relinquimus: id monentes, virum hunc doctum quidem, sed supra modum arrogantem et iactantius se efferentem, passim de se ipso ita loqui, ut fidem attenti facile desiderent, et mendacii eum coarguant. Sequimur tamen filium narrationis eius, sine quo in eius vita historia inexplicabiles labyrinthi superari nequeunt, adhibebit Lector cautionem, et iudicium, subinde tamen monendus. Ut autem in viam redeamus, si laudatori sui fides habenda, *postea varia legatione functus nunc literis nunc militia, diuerso conditionis habitu geminam utriusque laudem aequauit, pericula quoque varia superauit, nunc miserrimis, nunc felicissimis par habitus, utriusque fortunae mensuram impleuit, inter auratos equites numeratus, quem se ordinem non precario se redemisse, non a transmarina peregrinatione mutuassee, non in regum inthronisatione impudenti insolentia surripuisse, sed in publicis praeliis media acie bellica virtute commeruisse ad Mariam Auftriacam^s gloriatur: et in Supplicatione ad priuatum Caesaris consilium^t, iactat, se non solum ingenuum, sed et spectabilem genere, nec tantum clarum imaginibus auitis, sed et propriis titulis militia doctrinaque partis, nec modo scholasticis tiaris, sed etiam militaribus insignibus decoratum sub diuersorum regum imperatoribus militiae praefectum nitido coruscantem aere strenua edidisse facinora, vnde et ad summorum pontificum, caesarum regumque et potentatum (quae ipsius verba sunt) clara testimonia prouocat. Mirum itaque videri queat, hominem armis natum et in iis educatum, ea literarum incrementa habuisse, ut non modo cum laude in iis versari, sed et publicum docendi munus affectare potuerit. Verum ut magnum et foecundum Agrippae obtigerat ingenium, ita animi inclinatio-*

one

q) L. VII. ep. 21. p. 102. L. VI. ep. 10. p. 957.

r) *ibid.*

s) *loc. cit.* p. 1022.

t) L. VI. ep. 22. p. 966.

one varius et a se ipso saepissime diuersus, defultoriam vitam supra modum amauit, fortunae suae hoc pacto miser sane multoties faber et infelix factorum artifex. Et hinc itinera quoque per omnem fere vitam suscepta deriuanda sunt, quae ut variis eum conditionibus vitae affixerunt, ita dura multa pati coegerunt. Anno MDVII enim ex Gallia eum iam rediisse oportet Coloniam, ex qua sibi in Galliam redeundum esse ad Landulphum eo anno scripsit ^{ff}, vitae suae felicem statum praedicans, et *expectare se*, narrans, *commissionem mandatumque magni cuiusdam Iouis*. Cuius clauem nobis suppeditat, quae de Hispanico itinere suo ex Grangiae palatio anno MDVIII scripsit ^t. Acerbe enim in ista epistola conqueritur, *principes et reges, quicquid de miraculis suis credere coeperint, mox factis comprobari cupere: et talibus precibus postulare, quae blandis aspera permixta habent*. Hinc in sequentibus *inter pollicitationum mella fel se periculis probe dignoscere fatetur, doletque, plura de eo et grandiora promississe amicos regi, quam praestari queant, sic ut insigni periculo cogatur illorum promissioni fidem facere, et inuicibili discriminis necessitate districtum, si res secus euenerit, rem, famam et fidem perpetuo perdere*: Ait tamen, *se vitam aut mortem fortiter praestaturum esse; se vero amici fide et sodalis auxilio iam manibus tenere, aureum arboris aureae ramum: adeoque eum, qui in hunc labyrinthum dux fuerit, in reducendo restituendoque operam praestare debere*. Similia ad eundem amicum scribit, plena timoris et desperationis, conquestus *fucosis dignitatum nominibus videri se libertatem vendidisse, honorisque atque officii praetextu destinari ultima ad pericula*. Taceamus reliqua, quae apud ipsum legi debent, ex quibus intelligitur, iactantiam Agrippae et amicorum, maximis et principibus viris palpum obtrufisse, et artis alchemisticae praesidio aureos montes promississe, indeque fortunam quidem et titulos illi comparauisse, sed ob fraudes et fallaciam extrema quoque pericula fuisse minatam. Magnas enim iam tum bullas ferocientem et iactabundum adolescentem proiecisse, et omnium eruditionis partium thesauros se possidere gloriatum fuisse, postquam iuris et medicinae doctor renunciatus est, ex supra laudata eius *Epistola ad Mariam Austriacam* patet, ubi *se praeter multimodam etiam abstrusarum rerum cognitionem, peritiam et cyclicam eruditionem, vtriusque iuris et medicinarum doctorem euasisse*, ait. Qui cum mutandorum metallorum spe os principibus oblineret, mirum non est, et dura eum inter summam fortunae spem expertum et carceris et insidiarum pericula vix euitasse, ut ex *decem Epistolis libri primi prioribus* intelligitur. Immenso tamen fodalium gaudio iis creptus longaque et molesta terra marique peregrinatione ^u Hispaniae faucibus subductus in Galliam euasit, et sumtum tenuitate coactus Auenione, *instructa solita sua*, ut ipse ait, *chrysoloci officina*

Ccc 3

cma

^{ff}) L. I. ep. 1. p. 594. Perperam' in Germanico Hist. phil. opere T. VI. p. 600. pro Colonia po-

sita Lutetia.

^t) Lib. I. ep. 4. p. 596.

^u) Eam describit Lib. I. ep. 10. p. 610.

cina tantisper mansit, et in hoc opere perseveravit, quoad usque longioris itineris fomenta noua excubisset. Ex qua narratione, quam Agrippae verbis exhibuimus, manifestum est, impostorem eum in iuuentute egisse, et nuguendularum artium promissis egregie viros principes delusisse. Possentque plura ex eius epistolis loca adduci, ex quibus, sole meridiano clarius constat, Agrippam *χευσοποιησιν* exercuisse, cum fociis foedere sibi iunctis, ob eam autem causam libertatis iacturam ferme haud semel fuisse passum, nisi eam prolixitatem nostri recusarent limites, eaque iam collegisset doctissimi SCHELHORNII * diligentia, qui videndus. Ast decepisse Agrippam fautores artis vanissimae, ipse alio loco ^z luculenter prodidit, fassus se spiritum ex auro secernere potuisse, qui rite segregatus et extractus, si postea eiusus generis materiae, hoc est cuius metallorum adhibeatur, aurum statim conficiat: ast non plus auri fabricare se potuisse, nisi quantum erat illud auri pondus, de quo spiritum extraxerit. Id quod ipse probe pernouit impostor callidus et malignus, qui amaro risu simplicium insaniam traduxit; scribit enim loco quodam ^z: Virum quendam gentilitium, sibi a multis annis amicum, auri semina ad se detulisse, eaque in oblongi colli cucurbitula in forniculam suam, caeparum in agris instar plantauisse, igniculoque ceu phoebeo calore atque vt gallinae solent oua incubantes se utrumque fouere, expectareque propediem nascituros ingentes foetus aureos, qui si rite excludantur, Midam ipsum vel aurose superaturos vel saltem auriculis; seque vel auratissimum vel auriculatissimum futurum. Et his quidem artibus primam iuuentutem nobilitauit. Tandem cum praematura eruditione polleret, homo vagus et *χευσοποιητής* Dolae in Burgundia anno MDIX pulpito donatus, et sacras literas docere iussus est, ibique librum Reuchlini de Verbo mirifico praelegit ^a. Id quod lectura sibi ordinaria, cum regentia et stipendiis obtigisse, in Expostulatione contra Catilinetum asserit, alibi tamen ^b gratis se docuisse tradit, quod tantum ad istas de verbo mirifico praelectiones, in honorem principis Margaritae habitas restringendum est, quos se gratis habuisse, at iis meruisse, vt in collegium professorum cum stipendio reciperetur, asserit ^c. Tanta autem eo in loco de Agrippa fuit opinio, vt summi quoque viri eum audirent, inter quos praecipue Simonem Vernerium Dolanae ecclesiae decanum et gymnasii procancellarium laudat ^d, qui nullam eius lectionem omisit: ad audientes quoque fenatorii ordinis in curia prouinciali patres prouocat. Cum autem et inusitatum philosophiae genus profiteretur, et suspectissima esset Cabbalisticae doctrinae denominatio, quae qualis esset, clerus non intelligebat, eos vero acrius nonnunquam, quam ferre poterant, Agrippa morderet, grauem sibi conflauit inuidiam, durasque monachorum criminationes passus

x) loc. cit. pag. 562.

y) De Phil. occult. L. I. c. 14. p. m. 23.

z) L. IV. ep. 56. p. 340.

a) pag. 499.

b) pag. 594.

c) Ita contradictio tollitur, quam se deprehendisse P. BAYLE l. c. not. E. putauit, et nos quoque olim obseruauisse credidimus.

d) loc. cit.

fus est, facem praeferente, Ioanne Catilineti, fratrum Franciscanorum per Burgundiam prouinciali ministro, qui ob explicationem libri Reuchliniani *de Verbo mirifico* in publica concione Gandauii coram principe Margarita, heterodoxiae suspectum reddiderat, et si vera sunt, quae in *Expostulatione contra eum*^e Agrippa conqueritur, congestis multis mendaciis non erat veritus, immo maxime conatus erat, in eum odium concitare, et indignissima sermonis acerbitate calumniari, ita vero et principis et aulicorum animum ab eo velut Iudaica somnia Christianis veritatibus praeferente abalienare. Cui cum apologiam anno sequente opposuerit Londini in Anglia scriptam, in qua *se, testatur et Christianum esse, et Christianos doctores omnibus praeferre, tamen Iudaeorum Rabbinos non contemnere, nec iudaisare intendere, damnatas prohibitasque artes, non docere, et ne discere quidem velle, sacras scripturas non detorquere, artes haereticas Iudaeorumque errores non docere, &c.* non tantum accusationis capita ex ea intelliguntur, sed recte quoque infertur, tantas hanc calumniam radices in animis plerorumque egisse, vt abeundum ex Burgundia Agrippa haereseos suspecto fuerit. Londinum itaque concessit. Parentibus autem, qui adhuc eo tempore viuebant, flagitantibus ^f et amicis rogantibus Coloniam concessit, et theologiam docuit, ab amicis vero ad prosequendam artem mutandorum metallorum vehementer excitatus est ^g. Quibus tamen vtrum morem gesserit, dicere non possumus, de gestis Agrippae enim hoc biennio tacent eius scripta et epistolae. Illud ex epistola ad Landulphum suum, huius furfuris hominem, magnas spes ex ista arte deuorantem scripta ^h liquet, diffidere illi arti Agrippam cepisse, monet enim eum, *caueret, ne incertum pro certo sequatur*, promittit tamen, *uenturum se Mediolanum, et verum ad gloriam iter monstraturum*ⁱ. In Italiam itaque anno MDXI abiit, et Veronam ad Georgium Tridentinum episcopum, tum Ticinum, concessit, vbi mirabilem eum de se opinionem ob singularem virtutem et ingenii acrimoniam reliquisse, amicus quidam eius testatur ^k. Tum Mediolanum concessit, vbi munus aliquod sed frustra ambiit. In castris quoque Maximiani militasse, donec a cardinale de S. Cruce, vt secum ad concilium Pisanum abiret, inuitaretur, P. BAYLE ^l, non adducto, quo fidem faceret, testimonio, asserit. Disseminasse Agrippam eo tempore philosophiam suam Cabbalisticam, ex epistola ad Chrysostrum quendam monachum, quem Chrysostrum lauellum esse suspicamus, patet ^m, cui philosophiam istam *artemque hanc, totam sanctam atque diuinam, atque sine dubio efficacem*, miris modis commendat, at impostorum more, tantum mysterium intra secreta religiosi pectoris penetralia silentio tegere, et constanti taciturnitate filere iubet. Ex epistolis amicorum autem an. MDXII ad

e) pag. 494.

f) L. I. ep. 22. p. 620.

g) pag. 624.

h) L. I. ep. 29. p. 626.

i) L. I. ep. 26. p. 625.

k) L. I. ep. 30. p. 627.

l) loc. cit.

m) L. I. ep. 31. p. 627.

ad Agrippam scriptis colligitur, eum ab Heluëtiis captum, et rursus sine magno incommodo liberum dimissum fuisse. Videtur autem eo tempore aliud in fronte prae se tulisse, aliud gestasse in pectore: qui enim suspectum philosophiae et theologiae genus amicis, quorum tutam fidem esse nouerat, tradidit, is anno MDXIII a Leone X singulari epistolaⁿ⁾, commendatione Ennii episcopi Verulani adiutus meruit, ob deuotionem in sedem apostolicam et libertatis atque incolumitatis tuendae studium et diligentiam maximopere laudari, quod non factum esset, si istud studium summus pontifex intellexisset. Quamuis autem militiam sequeretur, eruditi tamen personam non deposuit: sed Papiæ *Natione barbarus* (ita Itolorum auribus se accommodando humili adulatione patriam Germaniam calumniatur) *Exercitio haëtenus miles, habitu exotico* cathedram conscendit, et Hermetem Trismegistum *de Potestate et sapientia* praelegit, more suo iactabundus in oratione, qua eam lectionem auspicatus est^{o)}, gloriatus, *ab ineunte aetate multiuugis literis eruditus coelestium influxu, diuinoque genio ab ingenio naturali corroboratum, rerum secretissimarum naturam, ipsiusque naturae ordinem spectaculum omnium amoenissimum contemplatum esse, nihilque magis ad se pertinere arbitrari, quam ut sacrosanctam hanc amplexus philosophiam, ducem se praestet illis, qui ea maxime eruditione sunt digni, ut in Ticinensi gymnasio optimi quique adolescentes suo munere atque opera depromtis ex suis thesauris nouis atque veteribus sacrae illius philosophiae fructus intellectuque consequentur.* Ex quibus eius verbis clarissime constat, quem ipse eo in loco philosophum effingere cupiuerit. Valde tamen res eius Papiæ calamitate affectae sunt. Scribit enim^{p)}: *Relicta Papiæ domo ac supellectili, rebusque omnibus, paucis saluis, vna cum uxore filiaque ac familia quo confugissem? - - Recogitavi perditam familiam, expensam pecuniam, amissum stipendium, onus familiae, aes alienum, reditus nullos carissimam omnium rerum.* Ad amicos itaque recurrit et literas, ac Cafalis delitescens, anno MDXVI libellum *de Triplici ratione cognoscendi Dei* Guilelmo Palaeologo, Marchioni Montis ferrati dedicauit^{q)}, sicque penuriam, ut poterat, lenire contendit, implorata amicorum commendatione et opera. Qui cum maximam de eo opinionem fouerent, Hannibali cardinali eum ita tradiderunt, ut eum in familiam, cum ducentorum ducatorum, quos vocant stipendio reciperet, quam conditionem quoque eum accepisse, ex *Epistola quinquagesima sexta libri primi* colligitur. Sed mutasse celeriter animum oportet Agrippam, Vertumni instar in horas mutabilem; quamuis enim amicus de habitatione commoda et conuenienti illi prospexisset; nam initio anni MDXVII adhuc Cafalis haesit, et eo tempore amicorum diligentia in eo fuit, ut ipsi in Gallia locum aliquem deligerent; scribit etiam amicus Lugduno ad eum,

n) L. I. ep. 38. p. 631.
o) pag. 1091.

p) L. I. ep. 49. p. 638.
q) p. 452 seqq. conf. L. I. ep. 50. 51. 52. p. 639 seqq.

eum^r, inuitari eum ad seruitium legati Auenionensis cum stipendiis bonis. Sed et Metensis syndici munus ei oblatum est, quod licet amici illi proponendum esse iudicarent, ipse tamen hanc prouinciam suscepit, et eam ingressus, ipse se more solito *ob progeniem non ignobilem, familiam non pudendam, domum non sordidam, mores inculpato, vitam sine crimine, famam apud probatissimos viros sine maculis, fidem inuentam apud imperatorem et ecclesiasticos viros ipsumque pontificem, et praeclara gratiae et amicitiae specimina*, laudauit. Ne vero in tanto aularum fauore ipsi obiceretur, suspectum esse, quod vrbicum munus aliquod suscipiat, se, ait, postquam uxorem duxisset^s, a publicis negotiis principumque ultra sortem suam familiaritate, vt quae longe plus ambitionis habeat atque periculi, quam tranquillitatis, abstinere proposuisse, et propria deinceps industria vixisse, suisque se angustiis continuisse sorte sua contentum, variasque fortunae ambages infracto animo pertulisse, nemini onerosum, expetitur tamen ad oratoris Metensis munus, preces has noluisse reiicere, sed spretis omnibus aliis commoditatibus ac magnificis titulis, quorum plures tunc apud Allobroges sibi proponerentur, se illis firma deliberatione dedicauisse. Vixisset sine dubio et maiori tranquillitate et laetiori animo ea in vrbe Agrippa, quam in aulis, si fortuna sua vt et prudenter scenae inferuire sciuiisset. Ast cum cleri praeiudiciis esset infensissimus, libertate autem vteretur oris atque calami maiori quam ferre poterat genus irritabile vatum, crabrones in se ita concitauit, vt male eum punirent, et grauissima odia atque persecutiones in eum molirentur. Cum enim haereticorum inquisitor, conuentus praedicatorum sodalis mulierem quandam contra ius et fas, contra Christianam conscientiam et fraternam charitatem, contra formam legum et canonum, in suam carnificinam traxisset dolo malo cruciandam, et enormibus tormentis exposuisset^t: ipse mulierculae innocenti patrocini adfuit, eamque faucibus leonis eripuit, quam historiam totam ipse *Epistola XL libri secundi* narrat: id quod acrem ei apud sanguinolentos homines hos concitauit inuidiam. Maioris autem indignationis materiam subministravit, cum Iacobi Fabri Stapulensis, tres D. Annae maritos fuisse negantis causam tueretur, et monachos ex suggestu vehementer eum calumniantes mire depexos daret^u. Ita enim eorum furor contra Agrippam exarsit, vt eum haereseos accusarent, et quibuscunque possent machinis fortunam eius euertere conarentur. Quod valde afflixit Agrippam, cuius animum taedium quoque ob neglectas contentasque apud Metenses literas ab hac vrbe ita alienauit, vt ad amicum scriberet^v: *Nunquam alicubi locorum se fuisse, vnde abiret*

r) L. II. ep. 9. p. 651.

s) pag. 1111.

t) De coniugio Agrippae vid. В А У Т Е I. c. not.

H. et L. II. ep. 19. Tres vero uxores duxit.

u) L. II. ep. 39. 40. p. 687.

x) Lib. II. ep. 25. p. 673. ep. 35. 36. p. 682. f.

ep. 38. p. 685.

y) L. II. epist. 33. ep. 681.

iret libentius, quam ab hac omnium bonarum literarum virtutumque nouerca ciuitate Metensi. Licet autem se nescio quo clauo defixum haerere, dicat, vt neque quomodo maneat, quomodoque abeat, cogitare valeat; relinquendam tamen inuisam urbem anno MDXX statuit, et Coloniam rediit, execratus inuidiam et persecutiones fratrum cucullatorum. Quorum tamen furorem in patria quoque euitare non potuit, sine dubio, quod horum hominum anilem superstitionem et hypocrisin acerbè rodere pergeret, sic vt, quam initio felicem Coloniam ^a appellasset, amaram postea et ingratham expertus sit ^a. „Inde nouae calumniae et contumeliae, „quas tamen Ioannis Campani, insigni doctrina et virtute viri, ex scholis „seclusi, Petri item Rauennatis, celeberrimi iuris doctoris vrbe eieci, „Hermanni comitis Nuenarii, eruditissimi viri, nequissimis calumniis in „tergo proficisci, Erasmi Roterodami, viri et vita et doctrina omnium ex- „ceptione maioris; Iacobi Fabri Stapulensis, vnici Peripateticae philoso- „phiae reparatoris, insuper mathematicarum humanarumque quarumcun- „que et diuinarum literarum eruditissimi, istis sordibus asperfi: et Ioannis „Capnionis, iuris consulti clarissimi, et arcanarum literarum variarum- „que linguarum peritissimi, pertinaciter a Coloniensibus oppugnati, ex- „emplis leuauit, cogitans, omnem eorum doctrinam, fidem, famam, „auctoritatem simul perpetuum naufragium fecisse, cum vulgatissima per „vniuersum orbem eorum inscitiae, ignominiae, perfidiae, falsitatisque „infamia facta esset, et honori reputans sibi a Coloniensibus magistris no- „stris persecutionem pati“. Anno itaque sequenti, ad Geneuenfes disces- „sit sedemque inter Allobroges, post multos mari terraque emensos labo- „res fessus elegit, et aerumnis superioris studii habitum tranquillioris „vitae meditatione mutare decreuit, ratus, ibi se vitam ab externis ne- „gotiis procul transactae eruditionis vsu omnium securissimam ducere pos- „se, si arti salutari vacaret ^b. Sperabat etiam a Sabaudiae principe sti- „pendium, sed frustra; conqueritur enim ^c, ad biennium promissis confi- „sum hanc rem se non sine magno suo incommodo magnoque dispendio, ac „aeris alieni onere pecuniarumque iactura expectare, haecenus praeter „mollia verba nihil affecutum. Anno MDXXIII itaque Geneuam reli- „quit, et Friburgum Heluetiorum (quam cum Brisgouiae Friburgo con- „fundit ADAMVS ^d) abiit, medicinam facturus. Mature tamen loci „ruditate offensus est, sic, vt circa auspicia anni MDXXIV eum omni- „um scientiarum cultu desertum ac destitutum vocaret ^e. Sedem ergo „iterum mutauit, et amicorum, quos Lugduni apud Gallos habebat, opera, „domicilium sibi parauit, regis liberalitate intercedente. Ipse vero in epi- „stola ad Mariam principem ait, se victum aliquot principum virorum mul- „tis admodum literis et precibus, in Lugdunensem Galliam concessisse, vbi „inter

z) Ep. 43. p. 693. Commoratus autem est apud parentes, ep. 53. p. 709.

a) Lib. II. ep. 60. p. 717.

b) L. III. ep. 12. p. 728. coll. ep. 7. p. 724.

c) L. III. ep. 24. p. 736.

d) loc. cit.

e) L. III. ep. 37. p. 761.

inter cetera munera regiae matris physicus f aliquot annis extiterit. Non diu tamen, ut ipsa fortuna Agrippae moribus eius mutationibus crebris obnoxii respondebat, durare potuit haec felicitas. Nam et stipendium a rege decretum ipsi solutum haud est, et regiae matris gratia prorsus excidit. Quod Epistola sexagesima secunda libri quarti e ipse prolixè narrat, conquestus mite et tractabile principis ingenium subita indignatione ita correptum fuisse, ut subita indignatione, tanquam furore percita, nullo animo suo deliberandi dato spatio, se, qui ad calamitatem usque eius secutus sit fidem, tam repente abdicaret stipendio; culpam vero hanc partim esse, quod admonuerit, ut diuinæ prouidentiae patiens astrologicas perniciosas nugae relinqueret, nec suum ingenium honestarum artium disciplinis praeditum hac superstitiosa professione pateretur corrumpi; partim, quod retulerit, comperisse se in Borbonii natalitiis reuolutionibus illum frustratis regis exercitibus etiam in istum annum victorem fore. Coniicimus autem ex ea epistola astrologum eum conductum fuisse, dolet enim, sibi, quod ars illa dictat, monendi dicendique ius relictum haud esse. Ab eo tempore plane desperatae conclamataeque res Agrippae fuerunt, cuius desperabundi animi signa plurima in epistolis ad amicos passim ab eo tempore dedit b. Nam et cum inopia colluctari cogebatur, et literas publicae fidei testes accipere non poterat: ut posset discedere, quam rem aegerrime tulit indignatus principi suae i, quod abusa quondam opera sua in astrologicis nugis, supra ingens damnum his ipsum titulis decorauerit. Tandem accepta publicae securitatis tessera, in Belgium euasit, et anno MDXXXVIII Antuerpiae pedem fixit, relicta vxore grauida Lutetiae, quam Antuerpianam anno sequente delatam, enixamque filium acerbo sibi fato ereptam amaris questibus deplorauit k. Iterum tamen melior fortuna Agrippae affulsit inter medios luctus, quos ei familiae calamitas, epidemicae luis infectione excitauerat. Eo enim anno a rege Angliae magnis conditionibus vocatus et in aula imperatoris magnum ei fastigium promissum est. Marchio quidam in Italia, summis eum pollicitationibus ad se cum tota familia reuocauit; et in aula Margaritae principis honesta ei conditio oblata est. Quamuis autem mallet in libertate viuere, quam se seruituti ingerere, quia tamen filiorum utilitati prospiciendum esse videbat, vltimam conditionem, cum titulo historiographi Caesarei accepit. Verum in ea quoque aula aduersantem sibi fortunam et iratam Iunonem inuenit. Cum enim more suo Cynicam libertatem contra monachos exercuisset, adeo inuisus aulae factus est, ut stipendium illi non numeraretur, cogereque, ut ipse acerbe conqueritur l, egregie esurire; apud principem enim muliebriter religiosam cuculliones praeualuerant, eumque monachalis maiestatis sacraeque cucullae reum,

D d d 2 tan-

f) Rectius Astrologus, ut ex dicendis constabit.

g) pag. 843.

h) Conf. BAYLE not. K. L.

i) L. V. ep. 30. p. 894.

k) L. V. epist. 51. p. 909 seq.

l) L. VI. ep. 15. p. 955.

tanquam in religionem Christianam impium traduxerant. Quas perfectiones cum aegerrime ferret, totus vindicta ardens, famosam illam declamationem, siue satyram Cynicam de Vanitate scientiarum edidit, non tam artibus et scientiis ignominiam inustus, quam bilem et indignationem in aduersarios effusus. Factum id anno MDXXX, quo prima libelli doctissimi editio prodit m. Quod autem in praefatione praedixit: Videre se probe, quam cruenta pugna hic ipsi cominus ineunda sit, atque plenum periculo bellum, cum sit tam potentissimorum hostium valatus exercitu, quodque sibi satyrico dicendi genere vaticinatus est certamen, supra expectationem celerius expertus est, suoque sibi malum iumento accersuit. Quamuis enim ipse moneret n, scripsisse se Cynicam illam dissertationem, vt segniora ingenia ad defendenda bonarum literarum studia excitaret, et monachis concionatoribus arguendorum in omni exercitii genere vitiorum non frigida argumenta conferret, vidit tamen, omnes communem, vt queritur, hostilitatem ipsi indixisse, iamque audiebat, passim a suggestis, a pulpitis in publicis concionibus apud promiscuam plebem magnis vociferationibus, aduersus illum clamari, omne impietatis, haereseos, contumeliae probrum in ipsum transferri. In patria quoque Agrippae, haereticae prauitatis inquisitor edicto caueri curauerat, ne liber venderetur, et atro quoque lapillo liber publice iugulatus, et postea ab indice librorum prohibitorum obelo confossus est. Adeo vero infandae impietatis suspicionem hoc libro Agrippa fouit auxitque, vt ipsum imperatoris Caroli V. animum a se auerteret. „Ipse enim „alio loco conqueritur o, sibi aduentantem Caesarem integrum annum „maximo suo incommodo et alieni aeris dispendio secuto, quum virtute „venerationem, et praestito obsequio laborum mercedem meruisset, illum improborum impulsu pro veneratione persecutionem, pro praemio „poenam prope irrogauisse: iamque tanquam in Cyclopiis antro illud pulcherrimum literaturae donum in praemium benignitatis exitio proprio „sibi fuisse compensandum, nisi apostolicae sedis legatus Laurentius Campegius, et Leodiensium antistes Erhardus a Marca, maiestatem illius „ad meliorem sensum reuocassent“. Immo tantae illi calamitates enatae sunt, vt scribat“, „si inflictas sibi apud Caesarem calumnias numeret, si „laceratae famae atrocitatem referat, et quomodo Caesareus indiciarius ad „insolentis stipatoris plenum ignominiae ludibrium redactus fuerit, si „captiuitatis iniustae ignominiam, et permixtam ludibrio aulicorum insolentiam, atque inter tot acerbissimos casus etiam metuendi Caesaris odium „et negatam sibi a Caesareis iustitiariis iustitiam recensere velit, vix ingenti „volumine complecti posse“. Ita miseria vbique pressus, cum graue aes alienum contraxisset, summum a creditoribus suis passus est periculum, et non obstante imperatoris epistola, qua ab eorum persecutione securus esse iubeba-

m) L. VI. epist. 8. p. 946.
n) L. VII. epist. 35. p. 1060.

o) L. VII. epist. 21. p. 1023.

iubebatur, Bruxellis in carcerem anno MDXXXI coniectus ^p, magna-
que inopia pressus est. Paulo tamen meliorem illi vultum aduertit fortuna,
cum ex his laqueis pedem subducere licuisset. Scripserat enim librum *de*
Occulta Philosophia ante captiuitatem ^q, et Hermanno archiepiscopo, Co-
loniensi dedicauerat: qui cum eum in Coloniensi patria oriundum tanto-
pere literis eruditum intellexisset, fauorem et gratiam ei obtulit ^r, et eum
ad aulam suam inuitauit. Quam commodam elabendi rimam esse conspi-
ciens Agrippa, persecutorum irae se subduxit, et eius anni mense Martio ^r
iam Coloniae adfuit ^r. Inuitis enim, qui eum detinebant, creditoribus
cum familia et bibliotheca se furrripuisse, Agrippa ipse professus est ^u.
Ibi beneuole ab electore exceptus satis commode vixisset, nisi monachorum
et theologorum acerbitatem noua editione librorum *de Occulta Phi-*
losophia in se armauisset. Nempe ipsum illud opus praemisso examine a
nonnullis eximia dignitatis et eruditionis viris ecclesiasticis iussu impera-
toris suscepto priuilegio Caesaris munitum Antuerpiae prodierat ^x, et vt
ipse Agrippa scribit; *apud Parisios quoque sine contradictione impressum*
et publice venditum ac distractum erat. Huic vero editioni libri aliquot
deerant, quos se suppleturum esse, si annuerit archiepiscopus, ad eum per-
scripsit ^y. Illo vero non renuente, quo minus ederetur, librum integrum
Ioanni Soteri typographo excudendum tradidit. Quod cum comperisset
prauitatis haereticae inquisitor, ad senatum detulit, libros hos de occulta
philosophia vehementer esse de haeresi suspectos, proinde haud quaquam
ferendum vt in hac ciuitate typis excudantur. Quo ita senatum
exacerbauit, vt vocatus Soter iussus sit afferre, quod excusum erat,
idque traditum inquisitori, vt censuram suam adhibeat, num editio
libri permitti debeat? ipsi quoque archiepiscopi officiales et fiscalis maxi-
ma censura prohibuerunt, ne quid ederet typographus, nisi examinato
prius ab illis exemplari. Quod cum ex literis typographi comperisset
Agrippa, apologiam scripsit ad Coloniensem senatum indignationis ira-
rumque plenissimam ^z, quod libri Caesarea censura et priuilegio probati
munitique, alii eruditionis suae penitus ignaris, velut Mineruae sues susti-
neant, et accusatores esse et iudices. Qua quoque epistola grauem dicam
scripsit monacho illi sycophantae, et in ipsum monachorum ordinem
grauem satyram effudit, quae omnino ab iis legi meretur, qui historiam
literariam seculi XVI intelligere, et arcanas circumstantias nosse cupiunt,
nobis enim in his esse prolixis ob instituti rationem non licet. Id modo,
scopi nostri memores, monemus, Agrippam in hac apologia non modo
infensissimum in Peripateticos demonstrare animum, et Aristotelem pesti-
lentem vocare, sed et graui querela deplorare, quod sacrosanctam Cab-

D d d 3 ba-

p) L. VI. ep. 23. 24. 25. p. 970. 971. Auctor ca-
ptiuitatis erat Alexius Falco ib. ep. 26. p. 973.

q) L. VII. epist. 27. p. 1052.

r) L. VII. epist. 1. p. 996.

s) L. VII. epist. 5. p. 999.

t) L. VII. epist. 15. p. 1014.

u) Ibid.

x) L. VII. epist. 26. p. 1037.

y) ib. epist. 4. p. 998. conf. *NAVDAEVS I. C.*

c. 15. p. 296.

z) p. 1037 seqq.

balam pro Iudaismo traducant, astrologiam et ceteras mathematicas disciplinas fortilegiorum probis allatrent, ac abrogatis et mutatis legibus damnent. Tuetur se quoque exemplo summorum virorum, et quos auctores in hac philosophia secutus sit exponit, scribens: „Cum me accusare et damnare praetendunt, Ioannem Picum Mirandulanum, Marfilium Ficinum Florentinum, Ioannem Capnionem Phorcensem, Petrum Gallinum Romanum, Paulum Ricium Papiensem, Franciscum de Georgiis Venetum et Minoritarum nostra aetate commendatissimae doctrinae virum, tum suum Thomam et Albertum, et Baconem, et Guilelmum Parisiensem, et Petrum de Alliaco, et Arnoldum de Villanova, et ex remotiore antiquitate Pfellum, Chalcidium, Prudentium, et alios innumeros Christianos doctores, qui in ethnica philosophia defudantes Aristotelem, Platonem, Lucretium, Plinium, Iamblichum, Porphyrium, Proclum, Synesium, Ammonium, Hermetem, Hipparchum, Alchindum et alios plures commentati sunt, damnant“, &c. Sed ad ipsum quoque archiepiscopum literas dedit supplices^a, et ut imperii princeps et elector Caesarem privilegium tueatur, enixe rogavit. Qui cum literas istas ad officiales misisset^b, illique non responderent, rem vehementer vrsit, caussatus, ista tergiuersatione et mora se nudinis Francofurtanis fraudari et in irreparabile damnum adduci; ex quo suspicamur, ipsum Agrippam editionis sumtus suppeditasse. Tandem cum censuram archiepiscopo censors submisissent, ad eam iterum Agrippa respondit^c, multisque laboribus et non sine magna indignatione eo rem tandem perduxit, ut liber Coloniae anno MDXXXIII prodiret^d. Cum autem vehementer Agrippae animum fauciasent monachi „apertas cum illis inimicitias gerendas esse ratus, cum vniuersa hac improborum sopherarum et cucullionum colluue aeternum bellum suscipere, et quicquid hactenus cum illis nebulonibus sibi negotium fuisset, postliminio refuscitare, illosque suis coloribus depictos sub diuo palam omnium oculis exponere“ decreuit^e, eumque in finem Apologiam pro D. Annae monogamia amaro sale resperfam recudi fecit. Ita vero dum hos homines pungit, eorum aculeos expertere detrectans, locum iterum mutare, et Lugdunum magno suo malo iterum abire statuit. Cum enim indignissima illi verba contra regis Galliarum matrem excidissent, aula iniuriarum memor eum captiuum detineri iussit, rationem redditurum de acerbitate verborum. Amicorum tamen intercessione aegre liberatus Gratianopolin ad amicum abiit^f, vxore enim Mechliniensi, quam tertiis votis duxerat, eo, quo Coloniae discessit anno MDXXXV repudiata^g, familiam non aiebat. Ibi post paucos menses placide, teste IOANNE WIERO^h, qui frequens cum eo fuit, et

a) L. VII. ep. 27. p. 1052.

b) pag. 1054.

f) WIERVS de Praestig. Daemon. L. II. c. 5.

c) Ep. 34. p. 1059.

d) Praemissum est privilegium Caesarem.

g) WIERVS l. c. et ex eo ADAM l. c. p. 18.

e) L. VII. epist. 35. p. 1061.

h) loc. c.

et studiorum communium familiaritatem aluit, obdormiuit, quem tamen vitae finem eius PAVLVS IOVIVS ⁱ more suo insulsa fabula commaculauit, ita de obitu Agrippae scribens: „Excessit e vita nondum senex „apud Lugdunum, ignobili et tenebroso in diuerforio, multis eum tan- „quam necromantiae suspicione infamem execrantibus, quod, cacodaemo- „nem nigri canis specie circumduceret, ita vt cum propinqua morte ad poe- „nitentiam vrgeretur, cani collare loreum magicis per clauorum emble- „mata inscriptum notis exsoluerit, in haec suprema verba irate erum- „pens: abi perdita bestia, quae me totum perdidisti. Nec vnquam fa- „miliaris ille canis ac assiduus itinerum omnium comes, et tum morientis „domini defertor, postea conspectus est, cum praecipiti fugae saltu in „Ararim se immeruisse, nec enataste ab his, qui vidisse afferebant, existi- „metur“. Cuius fabellae insulfitatem postea, vbi de suspicione magiae, in quam Agrippa incurrit, dicemus, Wierii explodemus testimonio. Obit Agrippa anno MDXXXV, quo Bonna discefferat, vt ex WIERO ^k constat, vnde falsus est ADAMVS ^l, qui licet ipse Wieri verba adduxisset, tamen anno MDXXXIV fatis concessisse tradit. Mansit autem in ecclesiae Romanae communione, nec publice ex eius gremio discessit, quamuis multa in ea minus probaret, et reuera eclecticam religionem sequeretur. Et verum quidem est, valde illi placuisse Lutherum, qui isto tempore monachorum auctoritatem indulgentiarum nundinatione prostitutam magno animo conculcabat. Passim quoque magnis eum elogiis extollit ^m, et in epistola ad Melanchthonem anno MDXXXII scripta ⁿ, salutari iubet inuictum illum haereticum Martinum Lutherum, qui, vt in Actibus ait Paulus, seruit Deo secundum sectam, quam haeresin vocant. Verum, licet iucundissimae essent Agrippae Lutheri digladiationes contra monachos, aduersus quos irreconciliabile bellum gerebat, ita tamen ex aularum obsequio suam sibi fortunam fingere posse sperabat, vt Romanam ecclesiam relinquere, sicque commoda sua deferere non auderet ^o: ratus sufficere, si more Iacobi Fabri, Desiderii Erasmi Roterodami aliorumque superstitionem rideret, insulsa reiiceret, meliora feligeret, et crederet, quae sacris literis probari posse nossent, diuortio tamen publice ab ecclesia, in qua natus erat, et viuebat, non factu. Hos enim dumuiros Agrippam prae ceteris amplecti et sequi constituisse, ex epistola quadam ^p clarum est. Nec magnopere hoc in Agrippa mirandum est, cuius ingenio valde iste mos conuenit. Vidit vir acer et praedudiciorum contemptor innumera in istius coetus doctrina ^q, quae tum omnium oculis demonstrata erectioribus animis plane fordebant; et a cucullatis fratribus fortuna eius multoties euerfa in rabiem fere con-

i) Elog. c. 101. p. 237.

k) loc. cit.

l) loc. cit.

m) Apolog. c. 19.

n) L. VII. ep. 13. p. 1012.

o) Scripsit ad Erasmus anno 1535. „Sed et

„illud te admonitum volo, me de his quae ad

„religionem attinent, nequaquam secus sentire,

„quam sentit ecclesia catholica L. VI. ep. 36. p. 991.

p) L. II. epist. 24. p. 672.

q) L. IV. epist. 44. p. 321.

contra illos actus est, et quamcunque posset vindictae occasionem est meditatus. At obstabat, quo minus eos sequeretur, qui puriorem doctrinam restituere coeperant, et eclectica credendi statuendique consuetudo, et timor, ne quos iam acerrimos expertus erat theologos, in suum caput irritaret, et silentii melius tutiusque praemium esse statuit. Id quod haud obscure prodidit, ad amicum scribens: „Reliquum vero, quod admones, transferendum aliqui de Christianismo ad Christianissimum regem, res haec non modicam considerationem requirit, maturaque deliberatione pensanda est: vtrum conueniat magis, vel aliena traducere, vel propria meditata proferre, adhuc haesito: honestum est propriis armis decertare, at tutius forte sub alieno clypeo delitescere: tutissimum autem, tacere. Nam hodie, vt vides, Christiana veritas nullo securiori modo colitur, quam stupore et silentio, ne forte corripiamur a Praedicatorum haereticorum inquisitoribus, ac Sorbonicis illis in lege, non quidem Mosaica, nec itidem Christiana, sed Aristotelica, doctissimis scribis et pharisaeis, qui nos fasciculorum metu cogant ad palinodias“. Obstabant praeterea Agrippae amici quos summos in istius ecclesiae communione habebat, inter quos Campegius, et episcopus Leodiensis, cardinales, itemque elector Colonienfis erant, quorum beneuolentia et auxilio res suas saepenumero ad desperationem inclinantem erigi posse sperabat. Sententia vero inter Romam et Vitebergam medius, nihil decernebat, et irarum tantum et indignationis frena animo in monachos laxabat. Vt autem mutabile Agrippae obtigit ingenium, quod in extrema haud raro, desperatione duce, currebat, ita tantum non conclamatis rebus suis, cum Colonienfis archiepiscopi tutela delinere videretur, et furor hostium vndique eum cingeret, ab aula vero Caroli V nec stipendia illi debita soluerentur, nec vlllo ex loco auxilium subnasceretur, transitum eum ad Lutheri partes molitum fuisse, modo respirandi resque suas emendandi spes vel commodi muneris conditio adfuisset, nobis ex epistola Agrippae ad Melanchthonem scripta verisimile est, in qua hoc eius consilium his verbis haud obscure prodidit: „Te scire conuenit, aeternum bellum mihi susceptum esse, cum Louaniensibus theologis, in quod certamen me protraxit audens veritas. Sed eo sub iudice dimicare haectenus compellor, qui est hostis omnis veritatis, peritque mihi et virtus, et gloria, et res, et fides irato tyranno, cuius pertinacem indignationem et ingratitude erga magnitudinem seruitiorum meorum inauditam in biennium pertuli, et magna patientiae constantia propemodum vici, nisi noua veritas continuo nouum mihi adderet odium. Vtinam hic Nabuchodonosor aliquando ex bestia rediret in hominem, aut ego relinquere possem istud Vr Chaldaeorum“. Quibus verbis asperrimis, Carolum V, eius declamationi Cynicae de Vanitate scientiarum vehementer indignantem eum pungere, nemo non videt. Quae acerbitas cum Melan-

q) loco supra cit.

Melanchthonis ingenio, mitissimo et consilia vehementia improbanti displiceret, non respondisse, nec consilium elabendi suppeditasse videtur, et ita quidem mansit in pristina ecclesiae Romanae communiōe intercedente Colonienſis archiepiscopi gratia Agrippa. Perperam itaque agunt, qui inuidiae caussa Agrippam Lutheri affectis adiiciunt, vel suspenſi haerent, cui professioni fidei publicae addictus fuerit.

§. VIII. Ex hac vitae, quam magnam partem ipsis Agrippae et amicorum eius verbis descripsimus, historia de celeberrimo hoc philosopho iudicandum, et quo vsus fuerit ingenio, qua eruditione, quibus virtutibus vitiisque memorabilis sit, quale philosophiae genus sectatus fuerit, definiendum est. Ipsum si audimus, nihil ei defuit, quod in viro πολυσοφίας laude celebri mirari solemus; non ingenium praecox, acutum, non ingenium elegans, non lectionis copia supra modum vasta, non linguarum plurimarum notitia, non philosophiae arcanae et doctrinae paucissimis cognitae thesauri. Passim haec iactat non ad amicos, modo, sed ad consilium quoque Caesareum, et ad Mariam Hungariae et Bohemiae reginam, in qua epistola se vocat *octo linguarum mediocriter doctum, sed illarum sex adeo peritum, ut in singulis non loqui modo et intelligere, sed et eleganter orare, dictare et transferre nouerit*; gloriatur quoque praeter multimodam abstrusarum rerum cognitionem, peritiam et cyclicam eruditionem, vtriusque iuris et medicinarum doctorem euasisse. Similia cum iam supra adduxerimus, et quae ingenii virtutisque facinora edidisset, buccinantem audierimus hoc loco, ubi domestica testimonia suspecta sunt, et propriis oculis iudicandum est, alia non coaceruamus. Et viro quidem quem et vita et fortuna et philosophia singularem plane atque celeberrimum fecere, ingenii supra modum felicitis gloriam omnino concedimus; quam cum praecoci eruditione ornasset, et in tanta fortunae mutabilitate et iactatione insolitam sibi lectionis copiam acquisiuisset, mirum non est, cum inter tot itinera, militiae incommoda, munerum vicissitudines, rei familiaris incrementa et decrementa; et quod magis insolens videri potest, in tanto affectuum tumultu, inter tot inimicos et lites, depressum etiam, captiuum, fame tantum non enecatam, et desperatione plenum, tot scripta potuisse elucubrare, lucernam olentia, et difficillimum argumentum explicantia, tamque frequenti literarum commercio cum literatissimis viris suffecisse. His intellectus virtutibus accessit inexhausta diligentia, improbique laboris patientia, et animus magnus, excelsus, praecudiciorum contemtor, audax et ad relinquendam tritam viam valde pronus, perosus quoque super-

Iudicium de Agrippa.

r) L. IV. ep. 44 p. 966. s) p. 1061.
 t) „Inter chartas eum continuo delituisse, nec toto octiduo vix semel prodiisse, atque in museo

„inter supellestem chartaceam, certe insignem „perpetuum fuisse“, WIERVS αὐτοπτεῖ testatur L. II. c. 5. p. 111.

Hist. philos. Tom. IV.

E e e

stitutionem, hypocrisim, paedantismum et barbariem. Quem ubique deprehendent, qui scripta eius vno fasce Lugduni a Beringis fratribus edita*, maxime vero epistolas eius legerit. Quae quoque caussa est, cur summis laudibus eius eruditionem viri docti passim extulerint, hoc loco ne nimii simus, non adducendis*. Ast has summas ingenii animique virtutes dispar prorsus voluntatis male affectae conditio corrumpit, eumque ita in transuersum egit, vt vitiis, quam virtutibus illustriorem recte dixeris. Cum enim satis acute iudicaret, et magno quoque animo praeiudicia contemneret, inepto tamen singularis et arcae disciplinae amore, ex gloria, quam inde sperabat, cupiditate enato ad fanaticum doctrinae genus delapsus est, eamque philosophiam elegit, quam nemo recti virilisque iudicii probauerit. Et quamuis huius quoque disciplinae ineptias perfentisceret, et eam quoque animo vera fitienti non satisfacere intelligeret, vt in declamatione *de Vanitate scientiarum* ipse monuit, infelicitate tamen animi in horas mutabilis ad certam metam cursum scientiae dirigere, euitareque syrtes, quas praeuidit, non potuit, sic vt Vertumni instar eum non mutasse quidem mentem, fluctuasse tamen, et nihil accurate et certo fundamento tenuisse sit manifestissimum. His accessit animi conditio atque indoles a verae philosophiae praeceptis prorsus deflectens. Totus enim affectuum imperio occupatus, et tumultu atque rabie passionis plerumque ita exagitatus est, vt ad infelicissima eum fata traxerit cupiditatum, quas insanas alebat, ferocia. Inter eas summam animi inconstantiam, partim ex immoderato gloriae studio, nulla re contento et mensuram implenti, partim ex impatienti desiderio vota sua explendi exortam primo loco recte ponimus. Hanc enim ab ineunte aetate ad mortem vsque prodidit; haec optimis quoque et felicissimis satis eum vt prohibuit; haec ab amplissima eum fortuna deiecit, haec in carcerem detrusit, et in exilium eiecit, totamque vitae eius scenam miserabilem instruxit. Qua forte labe caruisset, nisi ambitio animum eius occupasset immodica, quam tantam expertus est, vt positus pudoris et modestiae repagulis vbique, maiorum nobilitatem, generis claritatem, ingenii excellentiam, facinorum gloriam, principum fauores, et familia iactaret, et buccinator propriae laudis ad viros summos ad inuidiam et nauseam vsque se omnibus praeferret, ipsi quoque imperatori infelicia quaeque vaticinatus, quod tantae doctrinae et tot modis vtilissimum virum neglexisset. Ex hoc porro fonte irarum vehementia et vindictae profluxit cupiditas. Laesus enim vel vulneratus fama fortunaue, dici non potest, quam acerbum se aduersariis praestiterit, quam

vehe-

u) Duas praesentes habemus Lugdunenses editiones, vnam priorem, luculentis typis formaque editam, alteram, vt in titulo est recusam, et arctius expressam. Illam recenset Io. FABRICIUS Hist. Bibl. suae T. VI. p. 270. Do-lemus autem, in his Lugdunensibus nonnulla malo consilio esse rescissa. De *ἀνεδόταις* Agrippae autem consulendus doctissimus SCHL-

HORNIVS l. c. Neutri editioni Lugdunensi annus editionis praefixus est.

x) Collegerunt eas THOM. POPE-BLOUNT. Cens. cel. auctor p. 550. TEISSIER l. c. p. 437. WOLF. ad Casauboniana p. 201. Io. FABR. l. c. quibus multa aliorum loca addi possent, si id ageremus. Multos notauimus in Germanico H. P. Opere T. VI. p. 620. nota (zz) qui consulendi. y) cap. 48.

vehementem conuictorum torrentem in eos effuderit, et in desperatis quoque rerum suarum circumstantiis, ubi deprecationibus, et mollibus verbis opus erat, virus omne non in priuatae tantum conditionis homines, sed in fumos quoque imperantes, ipsumque Carolum V imperatorem et Franciscum I, eiusque matrem eructauerit. Cuius specimina qui cupit, eum vel solas eius literas supplices legere oportet, indignationis et contumeliarum plenas, et viro, cui philosophia pectus muniuit, prorsus indignas. His vero insignibus vitiis malitiosam quoque leuitatem animi iunxit, qua viri boni characterem prorsus perdidit. Cuius luculentum prorsus et memorabile exemplum est, quod in iuuentute societatis nugiuendulorum impostorum qui χρυσοποιήσεως laudem et aucupia quaerebant, caput esse, et licet ipse parum illi arti tribueret, reges tamen principesque viros decipere magno suo malo ausus; adulta vero aetate se reginae astrologum conduci passus sit, vt supra iam narratum. Ex hac vero scaturigine magicae, Cabbalisticaeque philosophiae amor nulli dubitamus, quin profluxerit. Cum enim vidisset vir callidus et ad mores hominum valde attentus, Pici, Georgii Veneti, Ricci, Reuchlinique scripta summam illis admirationem peperisse, cum ignota et latentia plerumque humanis maiora et praestantiora credantur esse, non eidem modo doctrinae generi adhaesit, et omnis aetatis libros arcanos curiose rimatus est, sed magnos quoque fumos vendidit, et abstrusos rerum supra vires humanas se extollentium thesauros promisit, arcana naturae, et ignota mysteria coruis hiantibus promittens. Id quod libros de occulta philosophia per transfennam inspicienti erit longe manifestissimum. Vnde nostro quidem iudicio inter impostores philosophicos locum omnino meretur; in quem numerum referendos esse, quotquot vel arcanas artes promittunt, vel ignotas et latentes disciplinas prae se ferunt, intelligunt omnes, qui quid eruditio sit, quid sapientia, norunt. Neque hoc nostrum modo de Agrippa iudicium est, sed vidit quoque varium et diuersum a semet ipso hunc animi characterem, qui hanc in eum ludit epigraphen, editioni operum Lugdunensi iam praefixam:

Inter diuos nullos non carpit Momus,

Inter heroas monstra quaeque insectatur Hercules,

Inter daemonas rex Herebi Pluton irascitur omnibus vmbis

Inter philosophos ridet omnia Democritus,

Contra deslet cuncta Heraclitus.

Nescit quaeque Pyrrhias, (Pyrrho)

Et scire se putat omnia Aristoteles,

Contemnit cuncta Diogenes.

Nullis hic parcat Agrippa

Contemnit, scit, nescit, flet, ridet,

Irascitur, insectatur, carpit omnia,

Ipse philosophus, daemon, heros, Deus et omnia.

E e e 2

Haec

Haec cum ita se habeant, mirandum non est, propriae calamitatis architectum sibi Agrippam fuisse meliori fortuna dignum, si ingenii praeclari opibus uti, et ad modestiam et philosophiae praecepta animum componere nouisset. Cum enim superstitionem, hypocritin, fraudesque cleri et intelligeret, et Vatiniano prosequeretur odio, artesque multorum nefarias perspexisset, satyra usus amarissimo eos sale perfricuit, et acerbitate miras ineptias, barbariem, stultitiam et malitiam horum hominum traduxit. Eius exemplum vel sola *Supplicatio ad senatum Coloniensem* exhibet valde memorabile, cuius lectione mirum non est, totam eum in se sophistarum et cucullionum cohortem irritasse, ut in eius perniciem coniuarent. Et tamen acerbiora meditatus est, pollicitus eo in loco, *enumeraturum se in libro de fratrum Praedicatorum sceleribus et haeresibus infecta saepius veneno sacramenta, ementita saepissime miracula, interemptos veneno reges et principes, proditas vrbes et respublicas, seductos populos, assertasque haereses.* Et haec quidem non ad solos istos ardeliones, non ad Hogstratum vel Conradum quendam inquisitores, sed praecipitato quoque consilio in declamatione *de Vanitate scientiarum* ad ipsas artes et disciplinas retulit²⁾, et omnis generis homines virosque doctos canina dicacitate momordit, vnde Cynicae declamationis satyraeue nomine libellum insigniuit. Ia vero telum, quo peti euertique posset, hostibus tanta acerbitate totque contumeliis in rabiem actis, ipse porrexit. Hi enim in aulis regum principumque Senatu Agrippam, velut omnis pietatis, honestatis et eruditionis hostem atque euerforem depingebant, et quantum possent calumniabantur: cumque non sufficeret libellus de vanitate scientiarum, librum quoque de philosophia occulta suspecto magiae nomine famosum in subsidium vocatum, malarum artium et vetiti cum cacodaemone commercii reum egerunt. Quam calumniam licet acerbissimis contestationibus Agrippa refelleret, et sibi vim fieri clamaret, valde tamen ea locum apud principes inuenit. Qui cum Agrippae infensiores ita facti essent, tantum abest, ut eorum indignationem lenire verbis mollioribus tentauerit, ut potius acerbis apologiis eam mirum in modum exasperauerit. Vbi enim semel laesus esset, iniuriam concoquere non poterat, et cum factis non posset, verbis amaris vlciscebatur. Inde tam inuisus factus est, in aula Gallica, cui astrologicis praedictionibus fumos vendiderat, ut cum literas fidei publicae testes peteret, diu negatas et tandem obtinendas diruperit totas princeps Vandemiensis, inquiring, se nequaquam signaturum in fauorem diuinatoris³⁾. Qua re meruit bonus ille princeps inter stultos, praepostere religiosos, et ingenio inertes, qui nihil sapiunt, nisi in patinis et calicibus, et qui stultitiae venia digni sunt, ab Agrippa numerari. Similem rationem in aula Caroli V tenuit, neque dubitandum, quin in aula Coloniensis electoris pari cynismo praefulis supra modum ei fauentis gratiam, exasperatus censura Coloniensi, conculcauerit; alias

²⁾ Exemplum esse potest prologus galeatus illius declamationis. ³⁾ L. V. epist. 30. p. 894.

alias Bonna non abiisset, et Lugdunum cum praesenti libertatis vitaeque periculo confugisset. Cum autem per totam fere vitam stipendiis principum nutrireretur, vel ex munerum collatorum redivisibus viveret, praxeos medicae vero emolumenta, uti verisimile, exigua essent, priuatus istis commodis et vita honeste transigendae subsidiis eo quod patronos mire dicacitate suae offendisset, ad aes alienum confugere necesse habuit, quod cum exsoluere non posset, Lerna malorum inde illi exorta est, qua periisset, nisi amicorum benevolentia sustentatus senectutem ne attingeret, diuina providentia definiuisset. Diligenter matureque eum monuere ea de re amici, parcendum esse viris principibus, et non irritandos apud clerum crabrones: et candide amicus Heluetius perscripsit ^b: *Quod tibi suasi, rursus suadeo, ut si commode possis, extrices te ab ista contentione; sit tibi exemplo Ludouicus Barguinus, quem nihil aliud perdidit, quam in monachos et theologos simplex libertas. &c.* At furdo haec canebatur fabula, animo Agrippae istis vulneribus ita faucio, ut totus vindicta arderet, et ad sua ipse fata rueret.

§ IX. Inter grauissima, quae Agrippae obiecta fuere crimina, magna est, et impurum cum spiritibus malignis commercium. Quam cum viuo obiecissent aduersarii, post mortem ita vulgata est, ut haud pauci de veritate rei persuasi inter impiarum artium cultores eum referrent, cuius testimonia qui cupit, illi PAVLVVS IOVIVS ^c, THEVETIVS ^d, DELRIO ^e, NATALIS COMES ^f, et post hos alii adeundi sunt, qui fabulam recoxerunt. Quam ex instituto quidem excutere loci angustia non patitur, non indicta tamen causa in Agrippae historia nobis dimittenda, sed ab opprobrio hoc philosophia liberanda est. Occasionem autem istius criminationis cudendae ipse subministravit Agrippa. Is enim cum in adolescentia in libros Cabbalisticos, magicos, et huius furfuris alios incidisset, et arcanum hoc philosophiae, quam illi promittebant, genus miram apud imperitos opinionem excitare posse intelligeret, re ipsa quidem illud doctrinae aedificium sibi struxit, quod in sequentibus delineabimus, quodque, Picus, Ricius, Reuchlinus, Galatinus alique mire commendauerant, cum autem Cabbalae nomine, literalis quoque illa doctrinae Iudaicae pars, quam suo loco exegeticam vocabimus, designaretur, videretque callidus homo, eiusmodi aenigmata in admirationem lectorem ignorantem rapere, tales characteres suo quod sibi condere coepit rerum naturalium systemati applicuit; et ita ad similitudinem Cabbalisticae doctrinae valde iuuenis librum *de occulta Philosophia, sive de Magia*, composuit; conuicimusque non sine verisimilitudine, eum, ut erat thrafonticae iactantiae mirus cultor, insolita et supernaturalia apud imperitos haud raro crepuisse. Cum enim metalla se mutare, et ex siderum positu diuina-

Agrippa an magus fuerit?

E e e 3

natio-

b) L. VII. epist. 40. p. 1066.

c) loc. cit.

d) Elog. des hommes illustres T. VII. p. 221.

e) Disquis. magic. L. II. q. 12. n. 10.

f) Mytholog. L. III. c. 17. p. 257.

g) Exempla luculenta habet L. II. de O. P.

nationes construere posse, dicere auderet, dubium non est, quin in reliquis artibus arcanis similes fumos vendiderit. Maxime vero suspicionem hanc auxit, quod passim amicos monuerit ^b, se clauem illius libri totiusque negotii sibi et amicis referuasse. Quo abusus nebulo quidam lucifuga, post Agrippae fata, eam clauem, edidit, *librumque quartum de O. P. cum Elementis magicis* PETRI DE ABANO vulgavit ^c anno MDLXV, qui cum magiam practicam exponat, et spirituum adiurationes doceat, veterem accusationem confirmavit. Sed et apologia pro muliere veneficii accusata, istam calumniam meruit, quam cum ex inquisitorum faucibus liberasset, eiusdem criminis suspicio illi obiecta est. Tandem et accessit fabula illa de cane nigro assiduo eius comite, quam supra ex Iouio narrauimus. Quibus fulcris cum satis firmiter niti videretur magiae crimen Agrippae obiectum, fabulis fabulae postea auctae sunt, vt in magicis fieri solet. Verum enimvero quam ficulnea haec omnia sint, et inepta paulo altius rem rimantibus ignotum esse non potest. Quod cum satis luculenter demonstrauerit GABRIEL NAUDAEVUS ^d, qui doctam pro Agrippa apologiam scripsit, moram in his longam non nectimus, sed paucis ea tangimus, quae ad absoluendum ab hac suspicionem Agrippam sufficere putamus. Et fatemur quidem, Agrippam nobis non satis a suspicionem purgari, quod arcanas et supernaturales vel diuiniore arte apud nonnullos imperitiores iactauerit. Sane in philosophiae occultae opere talia occurrunt, quorum ipse excusationem petit ^e, venia a iuuentutis curiositate petita. Scribit enim in praefatione: *Qua propter iterum nunc quaeso te, candide lector, ne de praesenti tempore editionis ista liberes; sed veniam des curiosae iuuentuti, si quid forte secus, quam placeat, in istis deprehendes.* At haec solius curiosi ludibria ingenii fuisse, et magnas tantum Agrippam ad decipiendos nasoque ducendos incautos bullas proiecisit, ac in sinu eorum infantiam risisse, in epistolis passim prodidit. Ipsi vero de philosophia occulta libri, non sunt institutiones magicae, sed historia potius philosophica de arte magiae, in quam non sine multa lectionis copia et varia eruditione Agrippa congeffit, quicquid de magia apud barbaros, Graecos, Iudaeosque philosophos legerat: non itaque artem experientia edoctam professus est, sed aliorum de ea opiniones enarrauit. Id quod ipse prouidus in praefatione monuit, lectores ita allocutus: *Quod si quae repereritis, quae vobis non placeant, mittite illa, nec utemini. Nam et ego vobis illa non probo, sed narro. Fateor praeterea, magiam ipsam multa superuacanea, et ad ostentationem curiosa docere prodigia, simul haec vt vana, relinquitte.* Itaque iniquum est, ob hunc librum Agrippam magiae infimulare. Libellum autem quarti libri nomen gerentem Agrippae impostorem supposuisse, WIERVS discipulus, et arcanorum

b) L. III. epist. 56. p. 759.

i) Locum editionis lucifuga non adscripsit.

k) Apolog. magiae accusator. l. c. p. 285. add.

BAYLE I. C. WEBSTER de Magia c. 4. §. 31. THOMASII Acta magica T. I. p. 565. 571.

l) In Praef. editionis Colon. 1533, fol.

norum Agrippae conscius, testis est ^m, et ipse partus suppositivus et infusus prodit. Dicitio enim ab Agrippae scribendi genere mire distat, et tota barbara est, atque adeo inuenta, ut impossibile sit, ab Agrippa eum librum produisse. Sunt quoque nonnullae in eo hypotheses, quae systemati magico, quod Agrippa proposuit, e diametro repugnant, et falsitatem infusae scriptiunculae luculenter produnt. Cuius generis est, quod suprema intelligentia anima mundi dicitur ⁿ, cum Agrippa eam animam mediam ponat inter intelligentias et res sublunares. Nec clavis illa occulta valde ad tuendam hanc suspensionem urgeri potest: quamvis enim incertum sit, quid per eam intellexerit, ipseque ad Aurelium ab Aquapendente scribens, haud obscure prodat, internam quandam illuminationem et lucis supernae illapsam in animam ad ea intelligenda requiri, nec, ut ipse ait, *haec committi literis nec scribi calamo, sed spiritu spiritui paucis sacrisque verbis infundi*; certum tamen est, non aliam quam Platoniam eum illuminationem clauemque, a Goëtia valde diversam requisivisse. Quod satis clarum ex his verbis eius ^o ad eundem Augustinianum monachum est: *Quod ad postulata philosophiam, te scire volo, quod omnium rerum cognoscere opificem ipsum Deum, et in illum tota similitudinis imagine seu essentiali quodam contactu sine vinculo transire, quo ipse transformeris, efficiareque Deus, ea demum vera solidaque philosophia sit, quemadmodum de Moysse ait Dominus: ecce ego constitui te Deum Pharaonis. Haec est illa vera et summa mirabilium operum occultissima philosophia. Clavis eius intellectus est, quanto enim altiora intelligimus, tanto sublimiores induimus virtutes, tantoque maiora et facilius et efficacius operamur. Verum intellectus noster carni inclusus corruptibili, nisi viam carnis superaverit, fueritque propriam naturam sortitus, divinis illis virtutibus non poterit uniri, ac pervidendis illis occultissimis DEI et naturae secretis omnino inefficax est.* Ex quo loco satis patet, longe aliam clauem, quam quae ab illo nugatore exponitur, quaeque tota adiurationibus, literarum elementis, nominum diuinorum et angelicorum combinatione et similibus ex Cabbala Iudaeorum practica desumptis absolvitur, Agrippam intellexisse, et nihil aliud innuisse, quam quod Platonicos sequiores, quorum vestigia legerat, postularunt. Quod cum solius imaginationis suae aliquod somnium sit, non a verisimilitudine discedit N A V D A E I coniectura, Agrippam mera ostentatione hanc clauem iactasse, ut admirationem et desiderium eius amicis iniiceret, eosque naso duceret, nec aliam eum habuisse, quae haec adyta referauerit. Reliqua, quae pro magiae suspensione contra Agrippam vrgentur, leuia sunt, et facile refutari possunt. Nam cur mulieris veneficii accusatae patrocinium susceperit, ipse luculenter prodidit, nempe quod aduocatus ciuitatis Metensis constitutus pati non potuerit, quod contra ius fasque inquisitor in-

m) De Praestig. daemon. L. V. c. 4.
n) pag. 5.

o) L. V. epist. 14. p. 873 seq.
p) pag. 879.

tor innocentem mulierulam sola instigatione nebulonum rusticorum cum violatione iuris ciuitatis ad tribunal suum traxerit: ipsa quoque acta in sublimiori tribunali recognita et mulierulam et Agrippam liberos pronunciarunt, multa quoque irrogata persecutoribus est. Licet autem vbique locorum magiae infimulatus sit Agrippa, a monachis, virisque ecclesiasticis, in tanta tamen irarum et indignationum, quae inter eos et Agrippam intercessere, magnitudine nemo non videt, rem omnem ad calumniam redire. Quod vlcus tam fortiter in epistola ad senatum Coloniensem tetigit, vt mirum non sint, dolores illos tantos eis clamores excitauisse. Ridicula autem est fabula de cane nigro, quem canem naturalem fuisse, pueriliter ab Agrippa amatum, adeo vt et in mensa et in lectulo ei adesset, WIERSVS ⁹ testatur, qui vbi Agrippam sectaretur, non raro loro eum duxit. Et opportune is quoque monet, cum Agrippa, licet inter chartas librosque suos totus delitesceret, nec toto octiduo vix semel prodiret, quicquid tamen in diuersis regionibus ageretur, fere nosset, ex epistolis amicorum quamplurimorum, quos vbique habebat, imprudentiores huic cani, vt daemioni acceptum tulisse. Tacemus, si istas artes magicas sciuisset, et effecisset Agrippa, eum in tantam inopiam se redigi non passurum fuisse, vt carceri manciparetur, et fame tantum non enecaretur. Quibus omnibus inter se comparatis, ne umbra quidem verisimilitudinis in hac accusatione magiae comparet, recteque haec fabula eliminatur ex historia philosophica.

*Philosophia
occulta
Agrippae.*

§. X. Ex dictis intelligitur, cuius generis philosophiam Agrippa excoluerit, nempe Pythagorico-Platonico Cabbalisticam. Cum enim ob causas supra adductas philosophiam magicam, id est occultam sibi excolendam sumsit, qua prae aliis philosophiae generibus admirationem mereri se posse autumabat, hoc potissimum doctrinae genus eligere debuit, quod omnium optime ad illam disciplinam quadrat: quamuis Peripatetica quoque philosophiae magicae elementa suppeditare, Petri Pomponatii et Ioannis Baptistae Portae Philosophi Neapolitani ⁹ exemplis constat. Eam vero Platoniam philosophiam intelligimus, quae reformata, mutata et in peregrinos habitus transformata atque ex Ammonii Plotinique schola totum Orientem late peruagata in Italia tandem consedit, et praecipue Pici studio Cabbalisticae philosophiae sociata est. Non negat id Agrippa, candide in *Praefatione librorum de Occulta philosophia factus, multa se Platoniorum ceterorumque philosophorum gentilium placita secutum esse.*

Et fu-

⁹ De Praestig. Daem. L. V. c. 5.

¹⁾ Natus is est anno 1545. et Cardanum praecceptorem habuit; rerum naturalium studiis deditissimus, quod ei occasionem dedit academiam secretorum domi suae excitandi, quae in occultae naturae opera inquireret. Plurimum etiam ad academiam otiosorum contulit, magnaue eruditionis, praesertim physicae, astrologicae, physiognomicae laude illustris, anno 1615. Obi-

it. relictis libris IV. Magiae naturalis, siue de rerum naturalium miraculis. Quos Aristotelis principis de formis substantialibus inaedificauit, ita tamen, vt Platonica haud raro in concordiam vocaret. Prodiit libellus eruditus Antuerpiae apud Plantinum 1585. 12. et tum saepius videndi de Porta GHILINI, CRASSO IMPERIALIS, FREHERVS libris notissimis.

Et supra quoque verba eius iam adduximus, quibus ait, Platonem, Iamblichum, Porphyrium, Proclum, Synesium, Ammonium, Hermetem, Hipparchum, Plinium sibi in philosophia auctores fuisse: prouocat etiam ad Picum, Reuchlinum, Ficinum, Galatinum, Ricium, Georgium Venetum^{s)}, quos philosophiae Platonico-Cabbalisticae antesignanos fuisse, ex supra dictis constat. Cui philosophiae genericum TRITHEMIUS quoque faueret, ab eo in hac disciplina valde confirmatus est, vt ex eius epistolis ad Agrippam constat, vnde a nonnemine, qui Trithemii iam defuncti manes contra accusationem artis magicae defendi ab Agrippa cupiebat, eius auditor et discipulus vocatur^{t)}, qui eo vsus sit familiariter, et illius philosophandi modum attigerit. Fuisse autem theologiam Platoniorum Alexandrinorum magicam, certe hoc caput prae reliquis excoluisse, huic reliqua diligenter attexuisse, et ad id pleraque retulisse, ex iis, quae de secta et doctrina Alexandrina *Tomo secundo* diximus, notum est. Mire se haec disciplina ingenio Agrippae, paradoxa et peregrina affectanti, atque ad ostentationem curiosis prodigiis, vt ipse in praefatione scribit, propenso commendauit, vel quod thesauros exhibere crederet, vel quod acquirendae mirabilis eruditionis famae inferuire posse speraret. Quo pacto non potuere non plurima luxuriantis ingenii et ineptientis antiquitatis somnia ab Agrippa adhiberi, nugae interdum venales obrudi, principia fanatica commendari, et chaos opinionum ex diuersis sectis collectarum construi, ex quo difficulter sanum aliquod et cohaerens systema eruas. Hanc vero doctrinae partem ad amicos velut diuinam iactabat, huius se diuinam clauem, contactu diuino adeptum esse mentiebatur, hanc reliquis non sine insigni aliorum contemptu praeferebat, et tamen, vbi essent, qui paulo acutius eum probare cuperent, fassus est^{u)}, *diuina se passum haud esse, sed humanis et carnalibus vinculis alligatum, totumque a carne, a mundo, a domesticis curis transuersum actum, tam sublimia Deorum dona, non esse affecutum, sed se accipi velle velut indicem, qui ipse semper prae foribus manens, aliis, quod iter ingrediendum sit, ostendat.* Paulo vero vehementius iactatus cum sentiret, quantum ipsi insolitum philosophiae genus odium conflauerit, publicam huius philosophiae professionem deposuit, cumque libros de occulta philosophia recognitos, emendatos et insigniter auctos Coloniae edidisset, multus in *Praefatione* in eo fuit, vt moneret, *se non omnia probare, multa velut superuacanea reiicere, et vt vana relinquenda, dixisse, cumque in libro de vanitate ac incertitudine artium hunc librum magna ex parte retractauerit, curiosae iuuentuti veniam dandam esse, si quid deprehendatur, minus forte placiturum.* Quae conue-

s) p. 1043. L. VII. epist. 23. p. 1030.

t) L. III. epist. 33. p. 743.

u) L. V. epist. 19. p. 881.

conuenienter illis dicta sunt, quae de *Vanitate scientiarum* tractans professus est *: de *Magicis scripsisse se iuuenem adhuc libros tres, am- plo satis volumine, quos de occulta philosophia nuncupauerit, in quibus quicquid tunc per curiosam adolescentiam erratum sit, nunc se cautio- rem hac palinodia recantatum velle, permultum enim temporis et rerum his vanitatibus olim se contriuisse: tandem hoc profecisse, quod sciat, quem iis rationibus oporteat alios ab hac pernicie debortari.* Inde factum, vt cum pleniorum eum librum ederet, eum tantum instar historiae doctrinae magicae considerari iuberet. Quod vtrum feria eius mens et vera opinio fuerit, an dicis tantum causa, et ad declinandam inuidiam causatus sit, dicere non habemus, cum epistolarum series, post annum vltimae editionis librorum de P. O. deficiat, eo captiuitate et morte rebus literariis erepto; ex quo tamen fonte vno de vera eius sententia iudicium fieri posse arbitramur. Illud ex Wieri discipuli et amici relatione constat, a plerisque eum circa vitae finem, pro mago fuisse habitum: ex quo tamen vulgi iudicio inferri non potest, eum hanc philosophiam vsque ad cineres excoluisse: vnde nihil de ea re definimus. Qualis autem illa philosophia magica, siue theologia naturalis et diuina arcanior fuerit, operae pretium esset, ex libro rarius occurrente paulo plenius exponere, et curiosum *ματαιολογίας* humanae caput illustrare, nisi argumenti prolixitas, et limitum nostrorum angustia obstaret. Sufficient igitur: paucae quaedam assertiones, vt ex vngue leo cognosci et sententia haud incerta de Agrippae philosophia fieri possit. His vero dogmatibus totum fere artis istius aedificium nititur.

I. Triplex est mundus, elementaris, coelestis et intellectualis y.

II. Quisque mundus inferior a superiori regitur, ac suarum virum suscipit influxum, ita vt ipse archetypus et summus opifex per angelos, coelos, stellas, elementa, animalia, plantas, metalla, lapides suae omnipotentiae virtutes exinde in nos transfundat, in quorum ministerium haec omnia condidit, atque creauit.

III. Non irrationabile itaque est, per magiam nos per eosdem gradus, per singulos mundos ad eundem ipsum archetypum mundum, omnium opificem, et primam causam, a qua sunt omnia, et per quam sunt omnia, posse conscendere, et non solum his viribus, quae in rebus nobilioribus praeexistunt, frui posse, sed alias praeterea nouas desuper posse attrahere.

IV. Magia profundissimam rerum secretissimarum contemplationem naturam, potentiam, qualitatem, substantiam et virtutem, totiusque naturae cognitionem complectitur, et quomodo res inter se differunt, et quomodo conueniunt, nos instruit: hinc mirabiles effectus suos produ- cens, vniendo virtutes rerum per applicationem earum ad inuicem, et ad sua passa congruentia inferiora, superiorum dotibus ac virtutibus passim copu-

x) cap. 48.

y) L. I. cap. 1.

copulans atque maritans. Hanc artem excoluerunt Zoroaster, Zamolxis, Abaris, Charmondas, Damigeron, Eudoxus, Hermippus, Trismegistus Mercurius, Porphyrius, Iamblichus, Plotinus, Proclus, Dardanus, Orpheus, Apollonius Tyaneus, Osthanes, Democritus, Pythagoras, Empedocles, Plato et plures nobilissimorum philosophorum ^z.

V. Quatuor sunt elementa, et primaria fundamenta rerum omnium corporalium, ignis, aër, aqua, terra: ex quibus omnia elementata componuntur, non per modum coaceruationis, sed secundum transmutationem et unionem ^a.

VI. Singula, sunt triplicia, vt sic quaternarius compleat duodenarium, et per septenarium in denarium progrediens, ad supremam vnitatem, vnde omnis virtus et mirabilis operatio dependet, fiat progressus ^b.

VII. Ad omnium mirabilium operationem sufficiunt ignis et terra, haec est patiens, ille agens.

VIII. Ignis, quando per se ipsum est, non accedente materia, in qua propriam manifestet actionem, immensus est, et inuisibilis, per se ipsum potens ad actionem propriam, mobilis, tradens se ipsum omnibus quodammodo proximantibus, renouatius, naturae custodia illuminatiuus &c. Ideo mali daemones fugiunt lucem, boni, siue angeli lucis incrementa ab eo suscipiunt, non solum a diuina, solari et coelesti, sed etiam eius, qui apud nos est ignis. Hinc vsus ignis et lucis in sacris ceremoniis ^c.

IX. Omnium elementorum basis et fundamentum terra est, ipsa enim est obiectum, subiectum et receptaculum omnium radiorum influxuumque coelestium, ipsa in se continet omnium rerum semina feminalesque virtutes; et coelestibus ideo viribus foecundatur.

X. In aqua feminaria omnium rerum virtus animalium est. Hinc tot ex aquis miracula.

XI. Aër spiritus est vitalis, cuncta permeans entia, omnibus vitam et consistentiam praebens, ligans, mouens et implens omnia. Ipse proxime coelestium omnium influxus in se recipit, et aliis cum elementis communicat.

XII. Idola quaedam non modo spiritualia, sed etiam naturalia a rebus effluunt, vt puta per influxum quendam corporum a corporibus, atque si in aëre conualescant, tum per lumen, tum per motum, tum ad visum, tum ad alios quoque sensus sese nobis offerunt, et ostendunt, et in nos mirabilia quandoque agunt.

XIII. Hoc pacto si pictis certo artificio imaginibus scriptisque literis quis nocte serena plene lunae radiis opponat, earum simulacris in aëre multiplicatis sursumque raptis, et vna cum lunae radiis reflexis, alius quispiam rei conscius, per longam distantiam videt, legit, et agnoscit in ipso disco lunae.

Fff 2

XIV.

z) cap. 2.

a) c. 3.

b) c. 4.

c) c. 5.

XIV. Vt in archetypo mundo omnia sunt in omnibus, ita etiam in hoc corporeo mundo, modis tamen diuersis; pro natura videlicet recipientium ^d.

XV. In inferioribus elementa sunt crassae quaedam formae, immensaeque materiae, in coelo autem sunt per eorum naturas et vires modo coelesti, et excellentiori quam infra lunam. Ita quoque in intelligentiis sunt virtutes distributae, et in archetypo ideae producendorum.

XVI. Sunt rebus vltra elementales qualitates, quas cognoscimus, innatae quaedam aliae virtutes, et ita a natura concreatae, quas admiramur, ac saepe stupefcimus, nobis ignotas, vel nusquam vel raro conspectas. Hae virtutes rerum occultae ^e.

XVII. Virtutes occultae infunduntur rerum speciebus ab ideis, quae Deo insunt vna forma, in anima mundi vero, vt multae, et ponuntur in sequentibus mentibus siue corpori coniunctis, siue a corpore separatis, participatione quadam et gradatim iam magis magisque distincta ^f.

XVIII. Ideae sunt non modo caussae essendi alicuius speciei, sed etiam sunt caussae cuiuscunque virtutis, quae tamen infunditur, secundum merita materiae.

XIX. Deus omnium virtutum finis et origo sigillum idearum ministris suis praestat intelligentiis: qui tanquam fideles executores, res quasque sibi creditas ideali virtute consignant, coelis atque stellis, tanquam instrumenta, materiam interim disponentibus ad suscipiendum formas istas, quae in maiestate diuina per astra deducenda resident, easque dator formarum distribuit per ministerium intelligentiarum, quas super opera sua constituit rectrices et custodes, quibus ea facultas in rebus sibi commissis credita est ^g.

XX. Prouenit itaque forma et virtus primo ab ideis, deinde ab intelligentiis praesidentibus et regentibus: postea a coelorum aspectibus disponentibus, porro ab elementorum dispositis complexionibus correspondentibus coelorum influxibus, a quibus ipsa elementa disponuntur.

XXI. Nulla res est tam praestantibus viribus, quae viduata diuino auxilio sui natura contenta sit ^h.

XXII. Vt virtutes superiores extendantur ad inferiora, opus est anima, scilicet spiritu mundi, quae est essentia quinta.

XXIII. Nihil reperitur in toto mundo, quod eius spiritus|virtutis scintilla careat, magis tamen ac maxime infunditur his, qui huiusmodi spiritus plurimum hauserint.

XXIV. Omnes res habent inter se amicitiam et inimicitiam. Hinc innumerae inclinationes et auersiones occultae.

XXV. Res in quibus minus mergitur idea materiae, in his adhuc, postquam mortuae sunt, et defunctae fuerint, id quod immortale est, mirabilia operari non cessat ⁱ.

XXVI.

d) c. 8. e) c. 10. f) c. 11. g) c. 13. h) c. 14. i) c. 21.

XXVI. Res inferiores subsunt corporibus coelestibus et humanum corpus ipsaque hominum exercitia et mores stellis atque signis distribuuntur ^k.

XXVII. Totus sublunaris mundus, et quae in eo sunt, planetis distribuitur; similis ratio est signorum et stellarum fixarum ^l.

XXVIII. Omnes stellae suas proprias habent naturas, proprietates, conditiones, quorum signacula et characteres per suos radios etiam inferioribus producant ^m.

XXIX. Dantur virtutum et influxuum commixtiones, quarum quaedam partibus suis insitae sunt, quaedam per artificiosam multarum rerum inter se secundum certas proportiones confusionem efficiuntur, quando sequentes virtutes antecedentibus gradatim correspondent ⁿ.

XXX. Ea est colligantia et continuitas materiae ad animam mundi, quae quotidie influit super naturalia et super omnia, quae natura praeparavit, ut impossibile sit praeparata materia non influi vitam aut nobiliorum quandam formam ^o.

XXXI. Ab inferioribus ad fidera, ab illis ad eorum intelligentias, et inde archetypum vnaquaeque res apte reduci potest, e quarum serie tota magia et omnis occultior philosophia emanat: omnis enim virtus superior per singula inferiora longa et continua serie radios suos dispersiendi usque ad ultima fluit, et inferiora per singula sua superiora ad suprema perveniunt: ut chorda tensa extremo vno tacta tota subito tremit, et tactus ad alterum usque extremum resonat ^p.

XXXII. Daemones mali malis artibus, angeli boni pura mente, mysticis orationibus, deuotis suppliciis et similibus nobis conciliantur; adeoque certis quibusdam mundi materiis mundana quoque numina allici possunt ^q.

XXXIII. Suffumigationes quaedam ad stellas accommodatae plurimum possunt, quatenus aërem spiritumque vehementer afficiunt ad dotes coelestes opportune sub stellarum radiis capeffendas. Spiritus enim noster ab huiusmodi vaporibus plurimum transmutatur, siquidem vterque sit vapor quidam alterius similis ^r. Similis ratio est collyriorum, unctio- num, philtorum, alligationum, suspensionum, annulorum et similium ^s.

XXXIV. Lumen qualitas multum formalis et simplex actus intelligentiae est, et imago primo a diuina mente in omnia diffusa; sed in ipso Deo patre prima lux est, deinde in filio illius illustrans splendor, in spiritu sancto ardens fulgor, in angelis diffusa splendens intelligentia; deinde descendit in coelestia, vbi fit copia vitae et efficax propagatio, etiam visibilis splendor: in igne vero naturalis quidam vigor a coelestibus insitus: in hominibus denique lucidus rationis discursus, et rerum diuinarum cognitio, totaque rationalis. Transit inde ad phantasiam, et ad
Fff 3 sensum

k) c. 22. l) c. 30-31. m) c. 43. n) c. 35. o) c. 37.
p) c. 37. q) c. 38. r) c. 43. s) c. 44-45.

fenfum maxime oculorum, in eo fit vifibilis claritas, porrigiturque alter-
nis perfpicuis corporibus, in quibus fit color et pulchritudo renitens, in
opacis autem virtus quaedam benefica, et generans, penetratque vsque
ad centrum, vbi radiis eius in angustum collectis fit caliginofus calor cru-
cians et exaeftuans ^r.

XXXV. Paſſiones animae, quae phantafiam fequuntur, quando ve-
hementiffimae ſunt, non ſolum poſſunt immutare corpus proprium, ve-
rum etiam poſſunt tranſcendere ad operandum in corpus alienum, ita
vt admirabiles quaedam impreſſiones inde producantur in elementis, et
rebus extrinſecis, atque morbos etiam quosdam animi ſiue corporis ſic
poſſint auferre vel inferre. Potentiſſimae autem ſiunt, ſi cum coelo con-
ſentiunt vel naturali pacto vel libero arbitrio ^a.

XXXVI. Animus humanus, quando per ſuas paſſiones et effectus
ad opus aliquod attentiffimus fuerit; coniungitur ipſe cum ſtellarum ani-
mis, etiam cum intelligentiis, et ita quoque coniuncta cauſa eſt, vt mi-
rabilis quaedam virtus operibus ac rebus noſtris infundatur ^x.

XXXVII. Ineſt hominum animis virtus quaedam immutandi, at-
trahendi, impediendi et ligandi res et homines ad id quod deſiderat, et
omnes res obediunt illi, quando fertur in magnum exceſſum, alicuius
paſſionis vel virtutis, in tantum, vt ſuperet eos quos ligat ^y.

XXXVIII. Non minor ineſt verbis rerumque nominibus virtus ma-
xima praeterea in ſermonibus ^z. Propria autem nomina magicis opera-
tionibus plurimum neceſſaria ſunt; ſunt enim quidam rerum radii vbique
praefentes ſemper rerumque vim ſeruantes, quatenus eſſentia rei ſignatae
in ipſis dominatur et diſcernitur. Eadem ratio eſt inuocationum, adiu-
rationum &c. ^a

XXXIX. Omnia, quaecunque a primaeva rerum natura conſtructa
ſunt, numerorum videntur ratione formata. Loquimur autem de nume-
ro formali, non materiali ^b.

XL. In numeris miranda latet efficacia et virtus tam ad bonum, quam
ad malum.

XLI. Vnum omnium rerum principium eſt et finis, neque ipſum prin-
cipium aut finem habens.

XLII. Binarius numerus malus eſt, dualitas daemon, malus in quo
materialis eſt multitudo.

XLIII. Ternarius idealibus formis deputatus magis eſt Oromafis, Mi-
tris, Araminis, id eſt, Deus, mens, et ſpiritus.

XLIV. Quaternio fundamentum et radix eſt omnium aliorum nu-
merorum.

XLV. Quinarius vim magnam habet in expiationibus facris, pellit
malos daemones, et venena. Eſt nexus omnia ligans.

XLVI.

^r) c. 49. Eleganter hoc loco emanatio lucis
Cabbalifica exponitur.

^u) c. 65. 66.
^z) c. 69.

^x) c. 67.
^a) c. 70.

^y) c. 68.
^b) L. II. c. 1.

XLVI. Septenarius et in bono et in malo omnium est potentissimus ^e.

XLVII. Deus ipsa prima monas priusquam sese inferioribus communicet, primo se in primum numerorum, ternarium videlicet diffundit: dehinc in denarium, tanquam in decem ideas et mensuras omnium numerorum, et rerum omnium faciendarum ^d.

XLVIII. Ipsa literarum elementa certos quosdam diuinosque possident numeros, per quos ex propriis rerum nominibus in summam collectos de rebus occultis futurisque elicimus sententiam ^e.

XLIX. Musicalis harmonia cum corpora coelestia opportune insequitur, coelestem influxum mire prouocat ^f.

L. Homo omnes numeros, mensuras, pondera, motus et elementa ceteraque omnia illum componentia in se continet et sustinet.

LI. Sortis causa quaedam sublimis et latens et occulta est, non per accidens, estque in substantiis immaterialibus et incorporeis, quae reuera fortem administrant, et ad veritatis indicium dispensant ^g.

LII. Habet mundus, habent coeli, habent stellae, habent elementa animam, cum qua causant animam in istis inferioribus atque mistis. Habent etiam spiritum, qui mediante anima sua adest corpori. Viuit itaque mundus, habetque animam et sensum ^h.

LIII. Anima mundi ac coelestes animae sunt rationales ac mentem participantes diuinam ⁱ.

LIV. Humanae imprecationes naturaliter imprimunt suas vires in res exteriores ^k.

LV. Quia partes mundi naturaliter se trahunt, inuicem, et in se mutuo agunt, idcirco magus inuocans per verba operatur per vires naturae aptas.

LVI. Sacra haec dogmata intra secreta religiosi pectoris condenda sunt ^l.

LVII. Facultas magica requirit intellectum, qui cum fuerit nimio carnis demersus commercio, et circa sensibilem corporis animam occupatus, nullum meretur diuinarum substantiarum imperium. Deferendi itaque affectus carnales et sensuum passiones materiales: confici hoc potest religiosiis ceremoniis, expiationibus, consecrationibus et similibus ^m.

LVIII. Sunt tamen tres religionis primi duces, amor, spes, fides, quibus animus veritatem atrahit, omnesque rerum tam naturalium quam immortalium status, causas, rationes, et scientias in ipsa veritate diuina, tanquam in quodam aeternitatis speculo intuetur, subitoque comprehendit ⁿ.

LIX. Deus ipse licet in trinitate personarum vnitissimae essentiae sit, sunt tamen in eo multa quaedam numina, veluti radii ex eo emanantes, quos gentium philosophi Deos, Hebraeorum magistri numerationes (Sephiroth) nos attributa vocamus ^o.
LX.

c) c. 3. ad 10. d) c. 13. e) c. 20. f) c. 24. g) c. 54. h) c. 56. i) c. 57.
k) c. 60. l) L. III. c. 2. m) c. 3. n) c. 5. 6. o) c. 10.

LX. Nomina Dei diuersa non diuersas eius essentias exponunt, sed quasdam proprietates ab eo emanantes, per quae nomina in nos, et ea quae creata sunt, multa beneficia et diuersa munera velut per canales quosdam distillant ^p.

LXI. Summus creator et prima causa etfi omnia regit et disponit, curam tamen exequendi variis ministris distribuit, beneficis et maleficis. Idem etiam facit per coelos et stellas, tanquam per instrumenta ^q.

LXII. Vestimenta et ornatus Dei sunt tanquam viae quaedam seu relationes siue emanationes vel canales, per quas se diffundit ^r.

LXIII. Intelligentia est substantia intelligibilis libera ab omni crassi putrescibilisque corporis mole immortalis, insensibilis, cunctis assistens, cunctis influens ^s.

LXIV. Daemonum tria genera sunt, supercoelestes atque mentes a corpore penitus seiunctae et quasi intellectuales sphaerae Deum ipsum tanquam ipsorum firmissimam stabilissimamque vnitatem, siue centrum colentes; qui propter participationem dii vocantur. Hi nec mundi corporibus praesunt, nec inferiorum administrationi adaptantur, sed susceptum a Deo lumen inferioribus ordinibus influunt, singulisque singula officia distribuunt.

LXV. His secundo ordine proximi sunt coelestes intelligentiae, quos vocant daemones mundanos, scilicet ultra diuinum cultum mundi sphaeris accommodatos, unicuique coelorum et stellarum praesidentes.

LXVI. Tertio sunt quasi ministri, ad ea quae sunt inferioribus disponenda, qui quoque negotia nostra dirigunt. Hi vel aquei, vel ignei, vel aërii, vel terrei sunt: habent enim corpus, subiectum passioni, et sensibile, licet spiritale ^t.

LXVII. Natura genii tutelaris cuiusque ex sideribus et influxu eorum, eorundemque aspectibus, qui in genesi cuiusque versantur, cognosci debet ^u.

LXVIII. Triplex unicuique homini daemon bonus est proprius custos, vnus quidem sacer, alter geniturae, tertius professionis. Primus a Deo descendenti animae rationali assignatur, secundus a mundi dispositione siderumque circuitibus, qui in generatione versantur descendit; tertius datur a sideribus, quibus ea professio vel secta subiicitur ^x.

LXIX. Characteres ac sigilla spirituum sunt ignorabiles quaedam litterae aut scripturae sacrae deorum et spirituum nomina a prophanorum vsu lectioneque custodientes ^y.

LXX. Vincula quibus alligantur spiritus obtestanturque vel exterminantur, sumuntur vel ex mundo elementalibus, vel ex coelesti, vel ex intellectuali et diuino ^z.

LXXI. Sequitur beatorum spirituum chorus ordo animasticus, siue heroum et femideorum, tum deorum mortalium, et terrenorum ^a.

LXXII.

p) c. 11. q) c. 12. r) c. 13. Satis commode in his assertis Cabbalistarum mentem affectus est Agrippa. s) c. 16. t) c. 19. u) c. 21. x) c. 22. y) c. 29. z) c. 33. a) c. 34-35.

LXXII. Spiritus rationalis hominis quodammodo corporeus est, sed corpore subtilissimo et facile vnibili cum mente, nempe illo diuino, quod est in nobis ^b.

LXXIII. Mala omnia, et quicquid in inferioribus discors et dissonum reperitur, non ex influentiae malitia, sed ex mala dispositione recipientis prouenit ^c.

LXXIV. Anima hominis immunda, quae in hac vita nimium habitum contraxerit ad corpora, intimo quodam elementalis corporis affectu aliud sibi post fata corpus ex elementorum vaporibus contexit, ex materia facili, cui tanquam carceri mancipata in illo dolores patitur ^d.

LXXV. Nonnunquam animae illae non haec figuralia tantum corpora inhabitant, sed nimio corporis sanguinisque affectu etiam in animalia se praecipitant, et reptilium brutorumque corpora, cuiuscunque speciei ingresa, daemonum instar illa obsidentes corripunt.

LXXVI. Oberrant hae animae circa cadauera relictorum corporum, tanquam circa cognatum, possuntque cognatis iis, quibus olim corporibus iungebantur, mediis per consimiles vapores, liquores, nidores, facile euocari et allici. Hinc necromantia ^e.

LXXVII. Anima humana constat mente, ratione et idolo; mens illuminat rationem, ratio fluit in idolum, omnia vna est anima. Ratio nisi a mente illuminetur, ab errore non est immunis ^f.

LXXVIII. Mens quia a Deo est, siue a mundo intelligibili, idcirco immortalis est et aeterna, ratio autem coelestis a coelo suae originis beneficio longaeua est, idolum vero, quia ex materiae gremio ac sublunari natura dependet, interitui atque corruptioni subiicitur ^g.

LXXIX. Oracula petiturum oportet vacare munditiae, abstinentiae, ieiuniis, castitati, solitudini, animi tranquillitati atque ascensui. Potior autem purgationis pars est poenitentia et eleemosyna ^h.

Haec ex innumeris fere, quae ex immensa veterum scriptorum lectione congescit Agrippa elegimus, vt quibus fundamentis constet, quibus dogmatibus primariis se efferat philosophia magica, pateat. Non denegamus Agrippae multiugam eruditionem, et praesertim Platonico-Alexandrinae et Cabbalisticae disciplinae notitiam haud vulgarem, fatemurque, passim ostendisse Agrippam, se magis historiae causa, quam institutionis gratia haec scripsisse. Licet verisimile quoque sit, quod in praefatione fatetur, iuuenilem curiositatem multa ei persuasisse, quae aetate et iudicio paulo maturior ipse improbat. Suspiciamus autem, emanationis systema, quod haec philosophia supponit, Agrippam ad mortem vsque non dimisisse. De ipso vero hoc nugatoriae philosophiae genere nihil iudicamus, cum facile Lectori sit arbitrium interponere. Nobis datae delineationis

b) c. 36. c) c. 39. d) c. 41. e) c. 42. f) c. 43. g) c. 44. h) c. 45.

Hist. philos. Tom. IV.

G g g

tionis vsus haud contemnendus visus est, si, quod ipse Agrippa dixit, hoc inde proficiamus, vt sciamus, quibus rationibus oporteat alios ab hac pernicie dehortari.

Agrippa Lullista.

§. XI. Ne vero vllam mirabilem artem omisisse videatur Agrippa vanitati scientiarum, quam postea disertissima satyra tam fortiter iugulauit, in iuuentute deditissimus, rationalem quoque philosophiam attigit, et partem eam, quae de inuentione agit, illustrare fategit. Quod cum ad miraculum vsque feliciter fieri posse artis Lullianae beneficio crederet, in eam commentarium scripsitⁱ, si non alio, certe hoc nomine laudandum, quod obscurissimam artem magna perspicuitate docuerit. Didicit eam ab Andrea Canterio Trifone, quem cum fratribus Petro et Iacobo huius artis beneficio, licet pueros decennes in omni disciplinarum genere egregie differuisse, et non modo Germaniae et Galliae, sed totius pene Italiae ipsiusque Romae admirationem meruisse in *Praefatione* ait. Quae tota laudibus artis istius scatet, eique tantam dignitatem ac praecellentiam tribuit, eam generalitatem ac certitudinem sinesse ait, „vt se sola sufficiente, „nulla alia scientia praesupposita, non vlllo indigens forinfeco iuamine, „infallibiliter cum omni securitate ac certitudine, errore omni semoto, „de omni re scibili veritatem ac scientiam sine difficultate et labore inuenire nos faciat“. In quibus verbis multum ostentationis, parum autem vel nihil veritatis esse, ex iis, quae *libro Primo* huius tomi diximus, liquet: et ingenium Agrippae fumis vendendis aptissimum luculenter prodit. Retractauit tamen haec omnia AGRIPPA et solide atque accurate de arte Lulliana iudicauit in declamatione *de Vanitate scientiarum*^k, quod eius iudicium eo minus piget hic adducere, quo minus dubitandum, quin omnium optime de ea arte iudicare potuerit. Ita vero vir acerrimi sensus et liberrimi oris: „Inuenit Raymundus Lullus recentioribus temporibus dialecticae haud absimilem prodigiosam artem, per quam, tanquam „olim Gorgias Leontinus (qui primus in conuentu literatorum hominum „poscere ausus est, qua de re quisque audire vellet) de quouis subiecto „sermone abunde quis valeat differere, atque inuenire quadam artificiosa „nominum ac verborum perturbatione, atque in vtramque partem de „omni sermone curioso hoc plusquam eleganti artificio garrula loquacitatis ostentatione disputare, neque vllum vincendi locum aliis relinquere, „et res minutissimas et pusillas in immensum dilatare. Sed haec altius repetere non est necesse, nos ampla fatis commentaria in hanc artem dedimus alibi: verum nolo haec alicui fucum faciant, in artificio admodum „leui: quod etsi eisdem extollere visi sumus, tamen res ipsa palam fecit, vt opus non fit, circa hanc magnopere depugnare. Hoc autem admonere vos oportet, hanc artem ad pompam ingenii et doctrinae ostentationem potius, quam ad comparandam eruditionem valere, ac longe „plus

i) Extar T. II. Opp. p. 315 seqq.

k) cap. 9. pag. 39.

„plus habere audaciae quam efficaciae. Esse praeterea totam ineruditam
 „et barbaram, nisi elegantiore quadam literatura adornetur“. Quo nihil
 dici potuit verius, nihil accuratius pulchriusque.

§. XII. Huiusmodi autem censuris, quas vt in omnem eruditionem
 exercuit, ita in proprias quoque disciplinas seuerissime fecit, cum et iu-
 dicio esset maturior, et innumeris aduersitatibus animus magis esset sub-
 actus, atque pseudo-doctorum persecutionibus in omne doctrinae genus
 armaretur, meruit, vt ob librum *de Vanitate scientiarum* inter scepti-
 cismi fautores referretur, credereturque artis nihil sciendi institutiones in
 ea declamatione dedisse. Haec ratio permouit celeberrimum REIMMAN-
 NVM¹⁾, de patriae nostrae historia literata meritissimum, vt Agrippam
 inter Scepticifini cultores Germanos referret. Neque vero hodie demum
 illa opinio enata est, sed vbi vix liber prodiiisset, Agrippae haec inuidiae
 conflandae causa obiecta sunt, vt supra ipsis eius verbis relatum, cum
 historiam nascentis libelli exponeremus. Viderunt tamen passim viri do-
 cti, qui de eius pretio iudicarunt, et eruditionis elegantiam ingenii copi-
 am, vimque quandam doctrinae iure quodam in eo extulerunt laudibus^{m)},
 seriam mentem non fuisse Agrippae, vt quod pagina prae se fert omnes
 scientias contemneret. Nobis illi omnium tutissime iudicare videntur, qui
 ad historiam nascentis declamationis, causasque attendunt, quae Agrip-
 pam impulerunt, vt mordacissimam satyram ederet. Nempe, vt supra
 ex Agrippae supplicationibus et epistolis clarissime demonstratum, cala-
 mitatibus vndique tum oppressus et tantum non enecatus est. Spe enim
 sua frustratus, cum in aula imperatoris munere indicarii id est historio-
 graphi et archiuarii esset auctus, stipendium autem promissum non nume-
 raretur, priuilegioque Caesareo auctoritas et effectus esset nullus, ipsi
 autem Caesaris ministri naso eum ducerent, speque inani lactarent, ve-
 hementibus angustiis, aerisque alieni, inopiae, famisque aerumnis pres-
 sus est. Quas cum ex contemptu literarum literatorumque exortas crede-
 ret, vt suam libertatem, et, quae insigniter extollebat, merita, neglecta
 et contempta vlsceretur, hanc commentationem vulgandam statuit. Eam
 iam in Gallia similem ob causam conceperat, totus eius tractationis ad-
 miratione captus, vt ex epistola ad amicumⁿ⁾ constat. Ast suppressam,
 ne crabrones irritaret, extorsit illi indignatio et miseria, ratus, ita et hos-
 tes posse in ruborem dari, et cum omnem eruditionis amplissimae appa-
 ratum in eam transtulisset, posse ex ea Caesarem intelligere, in quot et
 quantis illi vsui esse posset^{o)}. Hunc scopum fuisse Agrippae in eo libro
 edendo, ipse ad amicum quem habebat optimum Cantiuunculam scripsit^{p)}:
 „Tandem cum nuper edidissem declamationem illam de Vanitate scientia-
 „rum atque excellentia verbi Dei, quam in hoc ipsum scripsi, partim vt

Agrippa an
 scepticus?

G g g 2

„segnio-

1) Hist. liter. Germ. P. III. p. 168 seqq.
 m) Vid. praeter supra laudatos SOBELLIVS
 de Perfect. hominis p. in. 342 seq.

n) L. IV. epist. 44. p. 821.
 o) L. VII. epist. 21. p. 1024.
 p) L. VII. epist. 35. p. 1060.

„segniora ingenia ad defendenda bonarum literarum studia excitarem, partim vt monachis concionatoribus arguendorum in omni exercitii genere vitiorum non frigida argumenta conferrem, illi beneficium hoc meum ingrato pensantes animo, pariter omnes hostilitatem mihi indixerunt“. Palpauerunt quoque mox amici, quibus editum libellum transmiserat, scriptum eum esse, non ad contemnendas disciplinas ipsas, sed ad exagitandam castigandamque barbariem, quae tum late in Flandria regnabat, vt ex quadam amici epistola ad Agrippam ^q, hac occasione scripta discimus. Ideo autem, cum acerbissimam esse medicinam viderent, monuerunt eum, vt caute ageret, ne eam, quam in praefatione aculeata, quam prologi galeati instar praemisit, sibi praedixerat inuidiam incurreret. Vnde nonnemo ad eum scripsit ^r: „Placuit in libro de V. S. *deuotio* et copia, nec video cur tantopere indignentur monachi. Vituperas malos, ita laudas bonos, sed illi tantum amant laudari. Quod tum tibi suasi, rursus suadeo, vt si commode possis, extrices te ab ista contentione“. Rectum itaque iudicium est, quod de hoc libello tulere doctissimi viri PETRVS DE VILLEMANDY ^s, et IO. FR. BVDDEVS ^t, esse eum satyram, qua superbiam pseudo-eruditorum tumoremque sophistarum dogmaticorum deprimere voluerit. Ipsique ERASMO ^u, quamuis maiori copia, quam delectu ac dictione tumultuosa verius quam composita elaboratus liber visus sit, iudicatum tamen, in omni genere rerum eum vituperare mala, laudare bona. Ex his vero nullo negotio intelligi potest, satyram hanc Cynicam, (ita enim ipse appellauit) non ita iniuriam in philosophiam esse, vt Agrippa inter eius hostes referendus sit, licet non magno opere repugnare velimus CLAVDIO MINOIO ^x, iudicanti: *Agrippam cum in literas declamauerit, videre voluisse egregie literatum, quamquam tamen non minus apud sanos videatur aucupio vanitatis delectatus, quam otiose solers in vanitate artium inspectanda*. Hoc enim non praeter rem Agrippae vitio verti, ex ipso eius de libello iudicio ^y constare potest. At quaecumque eius animi conditio eo, cum haec scriberet, tempore fuerit, certum tamen est, eum non philosophiam ipsam sed modo sectariam seruitutem; abususque ex philosophantium prauitate obortos iugulasse, et praecipue aduersariorum suorum inanes artes, strepitusque vacuos, ipsamque barbariem depexa dedisse, licet eum in finem argumentis Scepticorum vsus sit, et religionis obtentu atque verbi diuini extollendi praetextu in ipsas artes et scientias inuectus sit. Quam dicendi licentiam apud Erasmus ita excusauit, vt eum moneret, esse declamationem ^z. Quod iudicium ipsius libelli lectio abunde Lectori confirmabit, et innumeris eum docebit exemplis. Nam, vt vnum alterumque adiiciamus,

ita

q) L. VI. epist. 9. p. 946.

r) L. VII. epist. 40. p. 1066.

s) Scepticism. debell. c. 4. p. 28.

t) Obseru. ad Hist. phil. c. 1. §. 10. p. 27.

u) Apud POPE-BLOUNT l. c. p. 530.

x) In Obseru. ad ALCIATI Emblemata p. 63.

y) L. IV. epist. 44. p. 821.

z) L. VI. epist. 36. p. 994.

ita dialecticam culpat ^a, vt improbet, Peripateticos, opinantes nihil stare aut sciri posse, nisi quod syllogizando probetur per demonstrationem, eam videlicet, quam depingit Aristoteles, qui tamen nunquam eam in dogmatibus suis obseruauit, cum omnes suas argumentationes ex prae-suppositis ab eo deducantur, quem secuti omnes isti scientiarum pollicitatores, haecenus nullas aut paucissimas veras demonstrationes dederint, nedum in naturalibus, sed omnes deduxerint eas ex praeacceptis aut ab suo Aristotele, aut abs alio, qui illa prior dixerit, quorum auctoritatem seruent sibi pro principio demonstrationis. Capite vero sequente sophisticam reprehensus, totum Scholasticarum nugarum vultum viuis depingit coloribus, sic vt manibus palpes, eum aculeum in monachorum ventris et capitibus infixisse. Sanam quoque de Cabbala ^b tractationem instituit, satisque manifestum facit, accuratius se illius rationes pernouisse quam Picum, Reuchlinum, Georgium, Ricium similesque. Distinctione enim facta inter Cabbalam philosophicam siue cosmologicam et inter practicam, illam concedit, et a magia naturali nihil differre monet: hanc symbolicam theologiam esse notans, totam reiicit, fassus, se hanc artem multo labore aliquando scrutatum esse, at non nisi meram superstitionis rhapsodiam ac theurgicam quandam magiam agnouisse. Et simili ratione in aliis quoque philosophiae generibus et partibus versatur, et vbique sectas aggreditur. Vti autem eum argumentis Scepticorum ex comparatione *Capitis quinquagesimi de Principiis rerum naturalium* cum *SEXTI EMPIRICI libro tertio, Pyrrh. hyp. ^c* et *libro nono aduersus Mathematicos ^d* constare potest. Maxime vero nullibi Aristoteli parcat, quoniam non modo eius philosophiam minime probabat, sed et norat, ita altissimum vulnus in aduersariorum pectora posse adigi. Cuius si quis luculentum exemplum cupiat, illi *caput quinquagesimum quartum*, quod de *philosophia morali* agit, legendum est: vbi postquam vitia Aristoteli obiiici solita recensuisset, addit: *Dignissimus profecto hodie Latinorum gymnasiolorum doctor, et quem Colonienses mei theologi etiam diuis adnumerarent, librumque sub praelo euulgatum ederent, cui titulum facerent de salute Aristotelis, sed et alium versu et metro de vita et morte Aristotelis, quem theologica insuper glossa illustrarent, in cuius calce concedunt, Aristotelem sic fuisse Christi praecursorem in naturalibus, quem admodum Ioannes Baptista in gratuitis ^e*. Plura in re clara cumulanda non sunt, ex his enim dicta amplissimam lucem capiunt, et, quae mens fuerit Agrippae in eo libro scribendo dispalescit. Vnde optamus, vt qui nouam libelli editionem meditantur ^f, non modo integram exhibeant (malo enim consilio editores ^g Lugdunenses nonnulla acerbiora expunxerunt, quos secutae sunt editiones aliae) sed et obseruationibus adiectis lucem nouam affundant, sicque librum reddant vtilissimum. Verum de Agrippa satis superque. Iam ad alios properandum est.

G g g 3

§. XIII.

a) esp. 7.

b) c. 47.

c) S. 30. p. 135.

f) Prodiit, nisi fallimur, vltima Stettini 1714.

d) S 359. p. 619. e) Vid. quae diximus Tom. I.

ff) Vid. SCHELHORN. l. c.

Franciscus
Patricius.

§. XIII. Adeo suspectum et inuisum ab eo tempore fuit Cabbalae nomen, quod Platonismo restituto assutum fuerat, ut vix cultorem ea philosophia inueniret. Aliter itaque rem aggressus FRANCISCUS PATRICIUS, ineptas nugas Iudaeis reliquit, et Platoniam philosophiam ex Graecis scriptoribus renouare constituit, cuius viri tanta fuit eruditionis claritas, ut eius memoria in hac nostra tractatione merito renouanda sit. Natus est Clissae, Illyrici vrbe, teste THVANO^g, vnde Venetus audit IANO NICIO ERYTHRAEO^h, qui eum elogio decorauit. Editum esse in lucem anno MDXXIX, ex subscriptione imaginis eius adiecta colligimus, in qua anno salutis MDLXXX. aetatis quinquagesimum primum attigisse diciturⁱ. Puer adhuc ita optimarum artium disciplinarumque elementis imbutus est, ut iudicio paulo maturior in Graecae Latinaeque literaturae studio inque philosophicis disciplinis supra modum proficeret. Sufflaminasset autem eius cursum aduersi fati iniquitas, nisi impedimenta omnia ingenii excellentissimi felicitas superauisset. Ipso enim auctore^k constat, *fati vim quandam eum nouem annorum puerum ad virilem usque aetatem peregrinationibus continuis terra marique exercuisse, atque per Dalmatiam, quae ipsi patria fuit, per Graeciam, per Asiam, ac demum per Hispaniam atque Galliam iactasse*. Nec cum integram aetatem attigisset, tranquillius Musis vacare illi licuit: qua de re acerbè conqueritur, „se Cypri optimam aetatis „suae partem philosophiaeque studiis aptissimam alienis commodis infu- „dando, suis abutendo plusquam septennio misere contriuisse: assidue „enim fatigatum fuisse, ut opibus alienis fabrefaciendis incumberet, res „suas omnes praetermitteret, philosophiae studia, delicias suas penitus „omitteret, non semel vitae periculum subiret“. Quam fortunarum suarum euerfionem et fati iniquitatem alibi quoque^l deplorat, testatus „se pessum Cyprico bello datum, pessimorumque hominum ingrati- „dine, fraudibus, insidiisque agitatum, perque multos annos fortunae „aduersissimae fluctibus actum, pauperie quoque pressum, et dum aliena „commoda curaret, sua non curaret, continuis itineribus terra marique „exercitum Cyprica clade oppressum, atque ingratis hominum pessimo- „rumque hominum fraudibus insidiisque circumuentum fuisse“. Et fuc- cubuisset forte fortunae aduersae persecutionibus, nisi errantem et lu- ctantem reuocasset, et Venetias velut in portum reduxisset Philippus Mocenigo, Cypriorum archiepiscopus, vir omni doctrinarum virtutum- que genere ornatissimus^m. Ex eo enim tempore paulo tranquillius Mu- sis vacare, et ingenii diuitias explicare potuit. Cum eodem vero Moe- nigo Patauium profectus est, exoptatissimo consilio et laetissimo euentu. Narrat enim ipse, „Ibi se ad vetera sua studia se reuocauisse, illis totum „se reddidisse, veteres cogitationes resumisse: cum Zacharia Mocenigo „studia

g) Histor. L. CXIX. p. 817.

h) Pinacothec. I. p. 203.

i) Conf. BAYLE Dict. T. III. art. Patrice p. 621.

k) Dedic. Tom. I et IV. Discuss. Peripatet.

l) Dedic. T. II. D. P.

m) loc. cit. Tom. I.

„studia philosophiae in gymnasio Patauino prosequenti de iis multoties
 „contulisse, eaque adiuuuisse, quaeque is a Federico Pendasio et Octauio
 „Amaltheo audiuisse, ex suo penu auxisse, et Aristotelicae philosophiae
 „culturam exarata in Aristotelicae philosophiae historiam introductione
 „promouisse; abreptum autem in Hispanias, consumto semestri. Ve-
 „netias reuersum coeptam operam continuuisse, telamque, quam exorfus
 „erat, resumfisse“. Ex quibus eius verbis manifestum est, errare ERY-
 THKAEVMⁿ et CRASSVM^o, qui in Patauino gymnasio publica
 auctoritate Patricium docuisse contendunt, negante id P. BAYLE^p,
 priuata enim docendi licentia tantum fuisse gauisum ex dictis constat.
 Neque vero sic quoque fati aduersitatem effugere, et fortunae iram emol-
 lire potuit, vbique enim se calamitatibus vexatum fuisse conqueritur. Tandem
 ad amicos veteres Mutinenses confugit, et in eorum aedibus asy-
 lum aliquod inuenit^q. Laudat inter eos Alexandrum Baranzonum, ac
 Tarquiniam Molziam, singularem totius seculi foeminam, apud quos
 primum resederat, postquam ex marinis et fortunae fluctibus in hunc
 portum esset deuectus. Eo in loco studiis suis se reddidit, et scripta a se
 iam olim quaedam in manus resumfit, quantumque potuit poliuuit. Ma-
 xime vero in exornando philosophia animo laudatae foeminae tempus
 terendo, iucundissimam otia fallendi recteque collocandi occasionem
 nactus est. Valde hanc mulierem extollit Patricius^r, eo quod non modo
 Hetruscam linguam, sed Latinam et Graecam optime calleat, et tum
 historicos atque oratores, tum philosophos, Platonemque ipsum, quin
 et Pindarum et poetas quoslibet, sine haesitatione vlla et legat, et intel-
 ligat, idque ipso praelegente tribus mensibus didicerit. Testatur quo-
 que eam logicas spinas omnes demetisse, moralem philosophiam Plu-
 tarchicam, Aristotelicam, Platoniam ebibisse, magnos profectus in phy-
 siologia fecisse, theologiam catholicam toto pectore hausisse; musicam
 omnis generis ad stuporem artificum quoque tenere &c. Eo itaque loco
 fortuna, quae tergum haecenus verterat, vultum ostendere fauentiorem
 coepit: ob eruditionem enim, quam elegantissimam demonstrabat, ab
 Antonio Montecatino, celeberrimi nominis philosopho duci Atestino
 Alphonso II. commendatus est, eo euentu, vt in gymnasio Ferrariensi
 Platoniam philosophiam publice profiteri iuberetur^s. Quod Peripate-
 ticum philosophum sua commendatione promouisse effecisseque, magno-
 pere mirandum non est. Eo enim tempore syncretismum, interque Pla-
 tonem et Aristotelem concordiam meditabantur multi philosophi in Ita-
 lia viuentes, quam cum se promouere posse prae se ferret Patricius, vt
 ex *Dedicatione romi secundi Discussionum Peripateticarum* discimus,
 non potuit non Montecatino gratissima esse Patricii eruditio. Ab eo
 tempore vbique inclaruit eius doctrina, ipseque viris summis maximopere
 com-

n) loc. cit. p. 205.

o) Elog. viror. doct. T. I. p. 62. p) loc. cit.

q) Vid. Dedic. T. III. et IV. Disc. Perip.

r) loc. cit.

s) Docuit autem Patricius philosophiam in
 gymnasio Ferrariensi annos septendecim.

commendatus est. Inter quos cum Clemens VIII, P. M. eius opera, antequam fedi Romanae esset admotus, usus esset, tiara pontificali redimitus eum ob singularem eruditionem Romam vocavit, et insigni stipendio auctum publice philosophiam docere iussit ^f. Neque defuit opinioni atque expectationi summi pontificis Patricii diligentia atque studiorum excellentia; vix enim Romae pedem fixerat, cum editis *Parallelis militaribus* ostenderet, quantis doctrinae opibus polleret, quaeque ab eo expectanda essent. Quae postea quoque editis immortalis famae operibus luculenter confirmavit. In qua statione laborantem et commoda orbis literarii promouentem mors oppressit anno MDXCVII, VIII id. Febr. aetatis LXVII. Statura corporis brevis neque ita venusta cum ei a natura contigisset ^g, animi magis et virtutis doctrinaeque mole, quam corporis illustri et honoratus extitit. Maxima enim illi inerat vis ingenii, et insolita iudicandi acies, incredibilis lectionis copia suffulta, dicendique ornatu commendata, ita ut meruerit inter summos Italiae viros, doctrina illustres numerari; ut ex locis eruditissimorum virorum constat, quae collegerunt THOM. POPE - BLOUNT ⁱ, ANTONIVS TEISSIERIVS ^h, et IO. FABRICIVS ^j, quibus L. CRASSVS ^k, HYAC. GIMMA ^l, et RICH. SIMONIVS ^m, addi possunt, quorum verba breuitatis causa praetermittimus. VNUS ERYTHRAEVS sufficiet, qui, licet haud patienter ferre potuerit, quod Aristotelem Patricius dictis lacerauerit, eiusque philosophiam contemserit, quanta tamen eius eruditio et ingenii acumen fuerint, magnificis verbis depraedicauit. Testis tamen omnium optimus et fide dignissimus erit, scriptorum Patricii lectio, in quibus dubium est, utrum magis extollenda sit iudicandi acies, in detegendis innumeris aliorum, veterum pariter et recentiorum, erroribus demonstrata, an ingenii foecunditas, quae tot nouis cogitationibus fouendis, poliendis, apteque et eleganter vniendis, ut in veterum locum surrogari possent, suffecit, an lectio infinita per omnis aetatis scriptores, maxime Graecos diffusa; an laboris patientia, in difficillimo argumento nullis difficultatibus exhausta, an animus fortis erectus, magnusque praeiudicii auctoritatis contemtor? quae omnia in eius scriptis, non ex turbidis lacunis, sed ex ipsis veterum fontibus deriuata, diligens lector deprehendet. At haec omnia nostro quidem iudicio superat, et admirationem merito meretur, quod in tam vario et depresso vitae genere, quo diu iactatus est, inter tot itinera, et negotia a studiis aliena, inter tot calamitates, aerumnas, paupertatem, et persecutiones totus quotidie distractus, disiectus, et quassatus, ad eum tamen doctrinae apicem pertingere, et tot veritatibus detegendis, tot nouis excogitandis, poli-

f) THYANVS l. c. male Clemens II. vocatur in
IO. FABRICII Hist. Bibl. suae T. V. p. 497.
g) ERYTHRAEVS l. c.
h) Censur. celebr. auctor. p. 797.
i) Elog. T. IV. p. 218.

v) loc. cit.
w) loc. cit.
x) Idea della Storia letterata d'Italia T. II.
c. 39. art. 4. §. 7.
y) Bibliotheque choisie p. 166.

poliendis, ornandis, tot veteribus magna eruditionis copia configendis suffecerit. Dolendum autem ingenio excellentissimo doctrinaeque elegancia illustri parem animi rectitudinem, voluntatisque bonitatem non respondisse. Cum enim sua bona nosset, et intelligeret, multos se doctrina superare atque ingenio, exorta inde ambitio, quae acerbum contradicendi et ab omnium opinionibus, interdum praeter rem discedendi studium peperit. Quae cum in eius animo altas radices egissent, inuidia et aemulatio virum doctissimum in aduersum egere, patique is aliorum, quam ex eruditionis meritis capiebant, gloriam non potuit; unde tot contradicentis lites, tot cum viris doctis reciprocae controuersiae exortae, tot illi inimici atque aduersarii excitati sunt. Perpetuas enim teste ERYTHRAEO² habuit cum Theodoro Angelutio, philosopho ac medico Patauino, de naturali philosophia, et cum Iacobo Mazzano, de ea, quae est de moribus, controuersias, vt ex libris apparet, quibus tanquam armis inter se decertarunt. Tantum autem propriarum hypothesis assertionem odium incurrit, vt coactus fuerit paulo ante mortem nonnullas retractare. Quibus tamen non obstantibus fatendum est, habitasse in breuis staturae corpore ingentem spiritum, et ingenii alacritatem summam cum eruditione insolita coniunctam, inter praestantissimos suae aetatis scriptores locum illi fuisse. Licet autem a philosophis Peripateticis fortunae fluctibus ereptus et in tuto collocatus esset, et initio quoque syncretisimum Platonico-Aristotelicum finxisset, totus tamen postea alius et diuersus Vatiniانو profecutus est Aristotelem odio, quaeque ad simulandam inter Platonem et Aristotelem concordiam congefferat, et scripserat, ad eum euertendum conuertit. Nihil nos Patricio tribuere, et falsitatem hanc animi non ex mera suspicione reprehendere, *Discussionum Peripateticarum* opus egregium, doctum, varium, luculentum, sed inuidia odioque in Aristotelem plenum satis superque probat. Eius initia susceperat ad iuuandum philosophiae Aristotelicae studium, in gratiam Zachariae Mocenigi, et in hunc finem *Tomo primo* ea omnia congefferat, quae ad historiam Aristotelicae philosophiae pertinebant, et Stagiritae vitam, mores, libros, auditores, sectatores, expositores, interpretes, sectas, philosophandi rationem illustrare poterant. *Tomo autem secundo*, tum edito, cum Antonii Montecatini commendatione gymnasium Ferrariensi doctor esset datus, et se ab eo Aristotelica dogmata viua voce docente veluti ab oraculo profecta et suscipere et suspicere profiteretur, Aristotelis et veterum philosophorum concordiam demonstrare magno molimine fatagebat. Id studium serium sibi esse in *Dedicatione ad Montecatini* asseueravit, iactans, *post Concordiam inter Platonem et Aristotelem a Porphyrio, Simplicio, Boethio, et nuper a Pico et Francisco Vi-*

2) l. c. Displicuit quoque multis censura acrior in Tarquinii Taffonis Hierosolymas, vid. TRIS-

SIER. I. c. p. 320. MENAGE Obseru. sur l'A-
mintas p. 189.

Vicomercato frustra vel promissam vel tentatam susceptamque, se ad banc rem incubuisse, et Aristotelem non solum cum Platone, sed etiam cum vetustiorum multis, quantum fieri potuerit, concordem esse ostendisse. Ast fefellisse Patricium hac larua Peripateticos, et reapse nihil aliud simulata ista concordiae demonstratione agere voluisse, quam vt Aristotelem plagiarium et insanum veterum exscriptorem atque confarcinatorem sisteret, et ipsa huius *Tomi secundi* lectio, et *terti* argumentum clarissime prodit. In eo enim totus est, vt demonstret, quaecunque bene recteque, immo nonnunquam perperam ab Aristotele dicta sint, ea illum a veteribus accepisse, e. g. praedicamentorum denarium debere Archytae &c. In hoc autem, cum fortuna eius altiores radices egisset, totus eius vultus mutatus est, proluxa tractatione enim Aristotelis et veterum philosophorum discordiam demonstrare connifus, ostendit, Stagiritam a quatuor theologis Xenophane, Parmenide, Zenone et Melisso recessisse, idem diuortium fecisse ab Empedocle, Anaxagora, Democrito, et imprimis Pythagoreis Platonique se opposuisse, magnamque esse inter Platoniam et Aristotelicam dialecticam discordiam, quod ex dogmate illo decantatissimo in schola Platonis, de ideis erudita commentatione demonstrat. Quae omnia ita excutit, vt non modo dissensum luculenter ostendat, sed et partes philosophorum contra Aristotelem magna doctrina et callido consilio tueatur. Et ne vilo pacto Aristoteli pepercisse, vel simulato isto syncretismo eius partes adiuuuisse videretur, *Tomo quarto* acerrimam censuram adhibuit, in philosophiam naturalem Aristotelis, eamque miris modis depexam dedit. In qua tractatione, quae, cum seorsim singuli tomi produissent, a Basileensibus laudabili consilio iunctim edita est †, fatemur egregiam enitere Patricii doctrinam, ingenii elegantiam prorsus admirabilem, et, quod primo loco ponendum est, insolitam veteris philosophiae cognitionem, cuius ope nos Peripateticae disciplinae historiae multoties lucem attulisse, grati suis locis professi sumus. Ast displicuisse eam non modo Aristotelis cultoribus et sectatoribus, et grauem inuidiam suo auctori concitasse, id quod indignatio *ERYTHRAEI**, *IONSII^a* aliorumque ex hoc genere scriptorum testatur, sed scriptoris quoque boni et accurati et a partium studio alieni officium, eum non impleuisse, fides assertionum et testimonia veterum saepe numero aut deprauata aut falso adducta, et scopum non ferientia demonstrant, id quod tot exemplis in historia Aristotelis planum fecimus, vt nouis hoc loco opus haud sit. Incaute itaque egerunt et praecipitanter, qui, vt quoduis contumeliae genus in Aristotelem coaceruarent, Patricium sine examine exscripserunt. Et haec quoque causa est, cur *HERM. CONRINGIVS^b*, Patricio multae quidem lectionis et doctrinae variae laudem concesserit, at exquisitam tamen iudicii acrimoniam dene-

†) 1581. fol.

*) loc. cit.

a) De Script. Hist. phil. L. III. c. 20. p. 311. add. MORHOF. Polyhist. T. II. L. II. P. I. c. 14. §. 1. p.

839 seq. L. I. c. 8. §. 3. p. 45. cuius verba Ionsio substituit nouus eius editor DORNIVS.

b) De Hermetica medicina c. 14. p. m. 155.

denegauerit: quod tamen minus videtur in culpa fuisse, quam contradicendi studium, quod eum coëgit, Aristotelicam philosophiam tam indignis modis proscribere. Iudicio enim valuisse, scripta eius satis produnt, at praecudiciis occupatus, rectum vbiq; verumque videre non potuit. Vnde attentione in eius lectione vtendum, qua si quis accesserit, vtilissimi esse possunt Patricii labores in philosophiae historia. Neque tamen impedire se passus est odium, quod in Peripateticam philosophiam fouebat, quo minus *Commentarium Graecum* Philoponi in *Metaphysicam Aristotelis* e tenebris erueret, et in *Latinum a se conuersum* emitteret^c; forte, quod Philoponum, vt tota eclectica schola Aristotelicam theologiam habitu Platonico comfisse crederet. Ipsam enim, quae in Lyceo perfonuit, disciplinam adeo perofus detestabatur, vt, cum nouam suam de vniuersis philosophiam Gregorio XIV, P. M. nuncuparet, summum ecclesiae Romanae praefulem cohortaretur, vt proscripfa ex omnibus ditionis suae et Romae praefertim ac reliquis Christiani orbis gymnasiis coenobiisque Aristotelica philosophia velut impia et profana, Platoniam praelegi iuberet. Cuius rei specimen ipsum, valde memorabile exhibet Io. LAVNOIVS^d, qui videndus. Quantum autem Aristotelicam philosophiam depressit, tantum Platoniam extulit, cuius vtriusque rationem dedit in libello, cui titulum fecit: *Aristoteles exotericus*, in quo latissime demonstrare satagit, quam aduersa sit Christianae pietati et doctrinae Aristotelis philosophia exoterica, amica vero et conueniens mystica, quam ex ore Platonis hausit, quoniam haud multum a fide Catholica discrepet. Quod vt probet, XLIII capita adducit, in quibus Platonem amice cum sacris reuelationis doctrinis conspirare, Aristotelem dissonare, et impie dissentire contendit. Merentur ea integra legi, quoniam ex iis satis luculenter discitur, qualem sibi philosophiam Platoniam praepofuerit excolendam: at hic adduci ob instituti rationem non possunt. Integra adduxit Io. LAVNOIVS^e, qui legendus. Elegisse autem sibi non philosophiam Platoniam veterem Patricium, sed eam, quae Alexandriae recocta, mutata et adulterata est, ex *Decimo capite* patet, quo Platoni tribuit: Deum mundum fecisse ex nihilo, quia ex nulla materia praecedente, quam et ipse creauerit; Et si enim ad Timaeum prouocat, notum tamen ex iis, quae suo loco diximus, nihil tale, sed contrarium in Timaeo Platonis asseri, hancque demum mentem Alexandrinos Platonicos magistro affinxisse, vt propius ad religionis Christianae placita accederet. Immo eo vsque progreditur vir doctus, et qui ea, qua pollebat, eruditione et iudicio instructus, rectoria videre potuisset, nisi Platoniorum auctoritas eum in transuersum rapuisset, vt credat, a Platone Christum praedictum, et resurrectionem mortuorum assertam esse &c. Quae luculenter testantur, quantum Patricius Platoniam Alexandrinae scholae philosophiam deperierit. Valde vero inepta, quae virum eruditissimum fascinauit, opinio Platonem cum sacris

H h h 2

valde

c) ERYTHRAEVS l. c.

d) De Fortuna Aristotelis c. XIV. p. 281.

e) loc. cit. pag. 283.

valde concordare, in perquirenda vera Platonis mente illi obfuit. Ea enim occupatus persuaderi sibi passus est, foetus adulterinos, quos Hermeti Trismegisto, Orptheo, Zoroastri, ipsique Aristoteli supposuit audax impostorum Alexandrinae Scholae cohors, esse genuina vetustatis monumenta; vnde magno labore λέξανα oraculorum Zoroastri ex scriptis Platoniorum recentiorum collegit, vnoque fasce edidit, et, quae Hermeti Trismegisto tribuuntur, *Poemandrum*, *sermonem sacrum*, *clauem*, *sermonem ad filium*, *sermonem ad Asclepium*, *Mineruam mundi* et alia huius generis vulgavit ^f, de quibus cum *Tomo primo*, quantum satis est, dixerimus, ad eum locum Lectorem breuitatis causa remittimus ^g. Sed et Aristotelis *Philosophiam mysticam* siue *Aegyptiacam*, eiusdem surfuris scriptum ideo publicauit, vt ostenderet, arcanam Aristotelis philosophiam cum ista philosophia Platonica ipsaque Christiana concordare. Neque tamen istas veterum lacinias ex tenebris protraxisse contentus, nouam ipse philosophiam Platonice instructam principiis meditatus est, eamque auctam istis, quos recensuimus libellis Platonice edidit Ferrariae ^h. Dabimus integrum libri satis magni titulum, cum adeo rarus sit et carus, vt SORELLVS ⁱ scribat, eius pretio bibliothecam quandam paruam posse coemi. Est vero hic: „Noua de vniuersis philosophia, libris L. comprehensa, in qua Aristotelica methodo non per motum sed per lucem et lumina ad primam causam ascenditur; deinde noua quadam ac peculiari methodo Platonica rerum vniuersitas a Deo deducitur. Auctore Francisco Patricio, philosopho eminentissimo, et in celeberrimo Romano gymnasio summa cum laude eandem philosophiam publice interpretante. Quibus postremo sunt adiecta Zoroastri oracula CCCXX, ex Platonice collecta, Hermetis Trismegisti libelli et fragmenta, quotcunque reperiuntur, ordine scientifico disposita; Asclepii discipuli tres libelli, mystica Aegyptiorum a Platone dictata, ab Aristotele excepta et perscripta philosophia. Platoniorum dialogorum nouus penitus a Francisco Patricio inuentus ordo scientificus: capita demum multa, in quibus Plato concors, Aristoteles vero catholicae fidei aduersarius ostenditur“. Noua in hoc opere nonnulla attulit Patricius, sed mutuum sumpta a Bernardino Telesio. Is enim cum eodem tempore Parmenidea principia reuocasset, nouumque illis de rebus naturalibus doctrinae systema inaedificasset, adeo eius philosophia Patricio placuit, vt nullus cunctaretur, eam veterum doctrinae praeferre. Multa tamen cum monenda haberet, ea parario amico quodam communi cum Telesio communicauit, qui ea occasione suam philosophiam emendauit, illustrauit et auxit ^k. Patricius autem luminibus Telesianis vsus nouum systema suum ita instruxit, vt

positis

f) Subiuncta sunt haec scripta Philosophiae de vniuersis, quae cum 1591. prodierat, falsum est, quod in editione Hamburgi 1593. 12. a Ranzouio edita dicitur, primo ea tunc comparuisse.

g) Conf. FABRIC. *Bibl. Graec.* Vol. I. p. 48. Vol. II. p. 168.

h) 1591. repetita editio Venet. 1593.

i) *De Perfect. hominis* p. m. 517.

k) *Vid. B. Io. G. LOTTERI vita Telesii* p. 56. 57. 61.

positis cum illo calore et frigore rerum omnium materialium principiis, tria illis alia adderet, lucem, spatium et fluorem, velut principia oberrantia, Platonica vero Parmenideis miscendo, nouaque veteribus assuendo multa confunderet, et verius obscuraret, quam illustraret. Multa ibi opposita Aristoteli, negata coeli rotunditas et orbis, eorumque densitas et tenuitas, explosus ignis sublunaris et quatuor corporum qualitates. Dum autem audacius in vetera inuehitur, et tamen ad eorum consensum prouocat, sua magis, recte iudicante MORHOFIO¹⁾, intricauit dogmata, quam ipse Telesius, et nebulas aliquas Platonicas potius captauit, quam rei veritatem sectatus est. Prolixe itaque eius philosophiae summam describere, haud opus est, cum ex dictis satis constet, parum, quod eruditione sua dignum nouumque sit, praeter Telesiana, quae in sequenti capite delineabimus, et Platonica eum attulisse. Elegantem vero naturalis disciplinae secundum Patricium delineationem desideranti faciet satis SORELLI diligentia^m. Paucissima nos, ne plane ἀσύμβολοι abeamus, hic exhibemus, eo redeuntia; nihil esse ante vnum, et ex vno omnia progredi habereque ortum: illud esse vnicum et perfecte bonum, nempe Deum, rerum omnium principium ipsumque bonum. Porro a primis monadibus reliquas oriri, a monadibus essentias, ab essentis vitas, a vitis intellectus, ab intellectibus spiritus, a spiritibus diuersas naturas, a naturis proprietates, a proprietatibus species, a speciebus corpora. Quam rerum oriundarum seriem a Pythagoreis et Platonice desumfit, et ita principiis Parmenideo-Telesianis attemperauit, vt diceret, res omnes esse in spatio, calore et luce. Sed et reliqua quoque, quae passim occurrunt, a Platonice et Telesio transfumta sunt: esse ascensum et reditum ad Deum finem philosophiae, initia cognitionis sumenda esse a sensibus, imprimis a luce, mediante luce coelesti, quae DEI imago sit, ascendere nos ad lucem primigeniam; lucem omnibus misceri, omnia viuificare et formare; hincque lucidis corporibus suam esse claritatem, qua obscura careant, quia lux ad fundum penetrare nequeat. Esse praeter et ante solem aliam lucem incorpoream, solique et astris inesse calorem, non vero coelis, quae corpora sint simplicia, omnem ignem natura sua lucere, nec ignem sine luce esse, esse coelum aethereum fluorem, a quo reliqua dependant. Recte de his omnibus pronunciauit SORELLVS, res vel vulgares, vel a Platonice desumtas et Telesianis luminibus illustratas, nouis vero vocabulis vestitas pro nouis veritatibus Patricium vendere, et obscuris verbis mysteria sine causa crepare, miscere ea quae rebus tantum accidunt, non vero principia sunt; et obscuris nominibus, v.g. panarchia, pancosmia, panaugia, panpsychia, tractationi praefixis fumos vendere: Dignum tamen esse, qui legatur, eo quod multos errores veterum haud infeliciter refutauerit. Ex his vero, quae strictim paucisque de naturali philosophia Patricii diximus, iudicari potest, vtrum verum sit, quod nonnullis visumⁿ⁾, praecursorem Gassendi et Cartesii

H h h 3

tesii

1) I. c. T. II. L. I. c. 14. p. 239. m) loc. cit. p. m. 421. n) CRASSVS I. c. TEISSIER. I. c.

tefi Patricium fuisse? ab vtriusque enim systemate Patricii physica longe abest, nec praestare volumus, quod V. C. NIC. COMNENVS PAPADOPOLI^o contendit, Gassendum tela in Aristotelicos ex pharetra Patricii vibrasse; licet hoc plerique fuerint, qui post Patricium in Aristotelem, etiam nostro tempore, infurrexerunt. In reliquis, quas diligenter excoluit vir eruditissimus disciplinis nouatorem egit^p, nouam enim geometriam, rhetoricam et poëticam condidit, viris doctis passim valde probatas^r. Quemadmodum *Parallela militaria* eius ob eximiam veteris literaturae copiam tantopere placuerunt, vt a multis exscriberentur^r, id quod dudum obseruatum Scaligero, *alios, qui hoc studium tractarunt, ad verbum eum sequi, tamen eius nomen ne semel quidem memorare.* Quibus verbis pungere videtur Iustum Lipsium, in eodem stadio currentem^s. Tacemus libellum eius *de scribenda Historia*, et *Commentarium in Polybium*, testes eruditionis eius. Non confundendus noster cum Francisco Patricio, episcopo Caietano, Senensi, libris *de Regno et regis institutione*, et *de optima Reipublicae gubernatione* claro^t. Is enim integro seculo vetustior anno MCCCXLVII Senis capite plexus est^u. Verisimile tamen nostrum ex eadem familia progenitum fuisse, nam ad Senenses origines suas retulit.

Platonici se-
culo XVII.

§. XIV. Non tam laeta Platonicae philosophiae fortuna seculo XVII fuit: in eo enim coeperunt passim viri docti imaginaria principia, quibus naturalis philosophia a plerisque sectariis philosophis haecenus repleta erat abiicere, et metaphysicis speculationibus physica experimenta deductasque ex naturali fonte regulas substituere. Celebritas Platonis tamen nonnullis persuasit, vt in eius castris militarent, ita tamen, vt eius systema integrum non reciperent, sed vel cum Aristotele suisque placitis coniungerent, vel ad doctrinam ecclesiae effingerent. Vnus Henricus Morus Platonico-Pythagoream philosophiam cum Cabbalistica copulauit et tradidit, cum huius facies paulo melius, quam ante id tempus, innotuisset. Verum dicemus de eo in sequentibus ex instituto. Inter Germanos dogma de ideis, quod esse caput atque cardinem Platonicae philosophiae *Tomo primo* demonstrauimus, a Platone mutuatus est, illique comto, ornato et cum Aristotelicis formis in concordiam ire iusso nouum doctrinae naturalis systema inaedificauit IOANNES MARCVS MARCI a KRONLAND philosophiae ac medicinae doctor, eiusdemque facultatis medicae in vniuersitate Pragensi professor senior, ac physicus regni Bohemiae, vir doctus et subtilis, et praeter philosophiae notitiam, linguas quoque Hebraicam, Syriacam, Graecam doctus, qui humanae natu-

Ioannes
Marcus
Marci.

o) Hist. gymnaf. Patauini T. II. L. II. c. 35. n. 212. p. 258.

p) Vid. Obf. Hal. T. VI. Obf. 15.

q) TEISSIER l. c. MORHOF. l. c. T. I. L. VI. c. 1. §. 12. p. 947.

r) ERYTHRAEVS l. c. TEISSIER p. 323.

s) Conf. Lex. Hist. vniu. T. III. art. Patricius p. 817. edit. Basil.

t) Vid. BAYLE l. c. not. A.

u) Confuderunt vtrumque KOENIG. in Bibl. DORNIVS ad Iosium L. III. c. 25. §. 1. p. 138. Io. FABRIC. Hist. Bibl. suae l. c.

naturae debitum perfoluit anno salutis MDCLXVII, aetatis LXXII. Is cum naturalem philosophiam qualitatum occultarum principiis nec claris nec certis fluctuare magis et incertissimam reddi, quam ad legitimam metam deduci cerneret, clariora et paulo verifimiliora illis substituere, et quid per istas qualitates occultas intelligendum sit, quid de specificis et totius substantiae qualitibus statuendum, declarare constituit. Totam tamen earum cateruam explicare cum prolixius opus effet, quam ipse sibi definiuerat, eam tantum partem sibi illustrandam sumsit, quae in virtutem plasticam, seu feminalem, inquirat. Quam ut luce illustriori donaret, ad idearum hypothesein confugit, earumque ad formandas res naturales ad materiam concursum peculiari libro explicuit, hoc inscripto titulo: *Idearum operatricium idea, siue detectio et hypothesis illius occultae virtutis, quae semina foecunda et ex iisdem corpora organica producit*. Hoc philosophiae nouae specimen, cum multos ideae nomine inusitato in scholis physicorum offenderet, et idearum Platoniarum hypothesis cum iis commisceretur, suas lunones suosque angues sensit. Ipse sane auctor conqueritur, *multos cum legerent, obirectationem pro fine habuisse, aut per saltum ea, quae carpere possent, more canum ex Nilo lambisse; alios quamuis bene affecti legerent, assequi non valuisse*. Placuisse tamen viris summis illam hypothesein ipse testimoniis nonnullis roborat. Nouo itaque commentario eam illustrare aggressus, dum de eo cogitat, prodiit Helmontius, miro euentu Aristotelica et Galenica physicorum dogmata proculcans. Cuius philosophiam cum nouam, crudam, et insolentem esse cerneret Marcus, eam, a principe quodam viro examinare iussus, ubi ideas quoque feminales et operatrices introductas vidit, necessarium tandem aliquando esse putauit, suam de his ideis, quam Hippocraticis et Aristotelicis placitis viciniorem iudicabat, opinionem latius explicare, et qua ratione mediantibus istis ideis feminalibus mundus ex chao euolui coeperit, quemque partes singulares in ea euolutione ordinem, nexum mutuumque consensum habeant, exponere. Edidit itaque *philosophiam veterem restitutam, in qua de mutationibus, quae in vniuerso sunt, de partium vniuersi constitutione, de statu hominis secundum naturam, et praeter naturam, et de curatione morborum libris quinque agit*; qui liber post auctoris fata ob exemplaria distracta, denuo recusus est ^w. Non patiuntur limites tractationis nostrae, ut totum philosophiae huius naturalis typum hic sistamus, paucis tamen summam eius indicabimus, ut constet, quid a Platone acceperit, quid Aristoteli formas siue ideas materiae immerfas statuenti concefferit, in quibus cum Helmontio senserit. Multa enim in eo libro sunt, quibus Aristotelicorum et Scholasticorum placita oppugnavit, et imprimis Arriagae systema refutauit. Nempe explosa materia prima Peripateticorum et Scholasticorum, vnum tantum principium cum Parmenide et Melisso assumit, nempe quoad essentiam, et en-

t) Pragae 1635. 4. u) In Praef. libri laudandi. v) Pragae 1662. 4. w) Francof. 1671. 4.

et entitatem, quod et causa sit accidentium, et subiectum quod recipiat, idque materiae primae surrogat. Quamuis autem hoc meram hypothesein sapiat, non reiiciendum tamen putat, eo quod doctrina ex hypothesei non mereatur reprehensionem, si ea quae huic nituntur, sibi cohaereant. Formam vero substantialem esse fassus, actum eam esse definit compositi physici seu corporis naturalis, prout per animam idem constituitur in esse corporis magis perfecti, hoc est, organici potestate vitam habentis: has formas substantiales esse, ait, vnam entitatem simplicem, differre tamen a se per eam species; nihil vero anima destitui, neque aliquid de nouo fieri, sed omnia ab illa entitate, quae nihil est actu eorum, quae sunt, potestate vero omnia, prouenire. His principiis generalissimis, quae, quo pacto in homine locum habeant acute contra Arriagam ostendit atque tuetur, partium vniuersi constitutionem inaedificat; et postquam monuerat, esse differentiam inter ideas feminales et species imaginatiuas, ita de rerum omnium ortu statuit: Chaos prima euolutione idearum distingui coepisse in mundum coelestem et sublunarem, potuisse tamen ex hoc ideas coelestes, ex illo terrenas euolui, eo quod cognatio inter vtrumque mundum fit: euolutionem idearum per lucem coepisse, terram, animalia et reliqua ex idea propria suam figuram et constitutionem obtinere, omnes vero mundi partes ex chao ortum cepisse, neque alia vi, quam seminali suam perfectionem adeptas esse: posse autem ideas feminales ex vna serie excitare ideas in alia serie euolutas. Porro, coelum, contendit, influere in haec inferiora, fierique actiones stellarum per lucem aut non absque luce, et pro diuerso situ et aspectu vires earum et influxum variare. Non tamen coelestes influxus ad solum, lumen tanquam sui vehiculum, neque ad magnetismum planetarum limitari, sed esse mutationes ideales, stellasque per sui generis ideas in se continere effectus sublunares, euocari vero ideas in planetis latentes per lumen varie illapsam. Per has ideas subiecto materiali impressas, non posse fieri communionem inter stellas et res sublunares. Quibus postea astrologorum praecepta hypothetice assumpta applicat, vt ostendat, quinam effectus proueniant a stellis. Tum ad res sublunares progressus, principia actionum in brutis fieri per ideas feminilibus ideis connexas, statuit, et ideas, ait imaginatiuas ideis seminalibus connexas ad haeredes quandoque transire, et alias impressiones causare. Archeum autem esse systema idearum, et non solum ad fabricam corporis, sed etiam illius usum et actiones secundas determinare. Ita constitutione partium vniuersi generali explicata, haec ad specialem applicat, et quid coelum, quid aer, quid lumen faciat, exponit, quae vero huc apponere locus non patitur. Maxime vero parte tertia operosus est, in illustrando statu hominis secundum naturam, in qua tractatione ideae vtramque paginam faciunt. Fatendum, in his *Φιλοσοφεμένοις* magnam eum ostendisse ingenii subtilitatem; eam autem magna quoque obscuritate laborare, et precariis niti suppositis fatebuntur, quicumque librum cum attentione legerint.

gerint. Quod si enim ideas has, ex Platonicis ideis, Aristotelicisque formis fabrefactas ab archeo Helmontiano simpliciter neges, tota corrumpitur physiologia Marci; eaque omnia recte illi obiciuntur, quae ideis Platonicis opponuntur, esse eas *τερετισματα*, et imaginationis lusus, nec eas ullibi existere, nisi in cerebro Marci, cui tamen mirifice placuerunt: unde exiguus, si quid iudicamus, philosophiae naturalis damno, parte libri speciali, de ideis operatricibus actura, caret orbis eruditus, auctore morte praeuento. Quamuis autem auctor ideas suas a Platonicis valde distinguat, fatendum tamen, ex eadem eas officina prodierunt: has enim formas substantiales non minus ac Plato a Deo deriuat, ita creatas, ut etiam extra materiam et subiectum suum existere possint, immo adeo tenaciter adhaereant subiecto, ut quanquam corpus organicum turbatum omnino sit, ipso tamen puluisculo uniantur, et iunctae impressaeque chaos essentiam formamque largiantur. Pone vero, has ideas aeternas esse in Deo, quod vnum negavit Marcus, sed creatas dixit, et habebis ideas Platonicas, sed miro connubio cum rationibus feminalibus Stoicorum confusas. Quae an principia explicant, sensus implentia et pectus saturantia, merito cum MORHOFIO *, ambigimus.

§. XV. Possit quidem in hunc quoque censum referri illud philosophorum genus, quod contempta humanae sapientiae dignitate diuiniorem doctrinam iactauit, et theosophicam eruditionem crepare ausum est; illud enim nec Platonica ista, nec Cabbalistica contempsit, sed cum somniis suis mira audacia copulauit. Verum adeo singularis indolis est ista philosophia, et proprium characterem seruat, ut seorsim considerari mereatur, dicemus ergo de ea infra peculiari capite. Nulla tamen in gente Plato fauentiores sibi viros doctos expertus est, quam in Britannia. In ea quidem, ut ingeniorum acutissimorum ferax est, non defuere, qui Platoniam philosophiam valde deprimerent, et de naeuis quoque in ea conspicuis doctos viros monerent. Id quod praecipue in Oxoniensi academia factum esse, ex viri perspicacissimi SAMVELIS PARCKERI *Censura philosophiae Platonicae* y, libro pererudito et ingenioso, et ad intelligendum Angliae Platonismum, qui tum caput efferre coeperat, utilissimo, discitur. Ast magnos tamen viros, et eruditione illustres, praecipue theologos Cantabrigienses in diuersum abiisse, et plerosque veterem philosophiam excoluisse, nulli autem sectae, excepta Platoniorum disciplina adhaesisse, testis est vir clarissimus GUIL. WOTTONVS z, GILB. BURNETVS * autem haud obscure prodidit, Hobbessii philosophiam, quae

*Platonismus
in Britan-
nia florens.*

x) Polyhist. T. II. L. II. P. II. c. 1. §. 8. p. 276.
conf. L. 1. c. 7. §. 18. p. 41.

y) Prodiit lingua Anglica Oxon. 1666. 4.

z) In elogio Thomae Burnetii, quod Actis

philosoph. Vol. III. p. 435. inseruit praestantissimus HEYMANNVS.

*) Hist. temp. sui 1661. T. II. p. 187 seqq.

quae eo tempore magnum inter Britannos strepitum excitauit, et ob impietatem, quam nutrire credebatur, imprimis theologis vehementer inuisa fuit, viris doctis persuasisse, vt Platoniam philosophiam sectarentur: quae cum Hobbesianis placitis in plerisque e diametro aduersa sit, exculta, emendata et ad primos Hebraeorum, ex quibus fluxisse credebant, fontes reuocata, plurimum resistere posse impietati hominis ad aulae plausum gentisque suae propensionem philosophiam attemperantis videbatur. Certe in Cantabrigienfium theologorum scriptis tela, quae innumera in Hobbesium vibrabant, pleraque ex Platonica pharetra defumta esse, rerum intelligens Lector sine labore deprehendet. Inter hos maxime Platoni fauerunt Witchotus, Wilkinfius, Whortingthonus, Widdringthonus, Morus, quique ex horum disciplina prodierat, Thomas Burnetius. Quamuis enim viri isti doctissimi et iudicii acumine non destituti faterentur †, in naturali philosophia parum claruisse Platonis ingenium; quem notionibus metaphysicis circulos physicos turbauisse probe videbant: non tamen profusus contemnenda eius scripta physiologica esse iudicabant, et insignem ex illis vsum in refellendis impietatis patronis sibi promittebant, eo quod Plato, vt non nemo eorum scribit *, *cum diu versatus esset in Aegypto, retulerit archaeologias haud paucas, et hinc priscae sapientiae prisci mundi vestigia in Timaeo, Politico, Phaedone, aliisque dissertationibus impresserit, defumta ex ipsis Hermetis columnis.* Ast in theologia et disciplina morali merito diuinum nuncupandum esse statuebant, vnde Witchotum philosophiae studiosis Platonem Plotinumque nocturna diurnaue versandum manu commendauisse, testis est, GILB. BURNETVS. Nemo tamen eorum tantum Platonem Platonicosque extulit, et ad omnem sapientiam diuinam pariter et humanam explicandam aduocauit, quam Theophilus Galeus, Radulphus Cudworthus, et Henricus Morus, de quibus iam porro paulo curatius agendum, et qua ratione Platonem secuti sint dispiciendum est.

Theophilus
Galeus.

§. XVI. THEOPHILVS GALEVS Deuonienfis fuit, ecclesiae, quae partes presbyterianorum sequitur, minister, denatus anno MDCLXXVII. Vir doctus, et in scriptis veterum versatissimus, quod copia lectionis in eius lucubrationibus obuia satis ostendit. Vnde clarum inter suos nomen adeptus est, quod tamen melius adhuc illustrauit, qui parentem eruditione, praecipue Platonica, vicit, filius Thomas Galeus, cui elegantissimam IAMBELICI *de Mysteriis Aegyptiorum* editionem et alia nonnulla ^a, ad veteris literaturae et philosophiae historiam apprime facientia debemus. Valde hunc virum eruditum, sed meliorem theologum quam philosophum offenderat ^b noua philosophia, quae, duce Cartesio, apud efferre coeperat, et inter Britannos nonnullis se commendaue-
rat,

†) BURNET. Archaeol. c. 13. p. 438.

*) loc. cit.

a) Syllogen Scriptorum mythologicorum et ethicorum suo loco inter scripta de Pythagora

recensuimus. Edidit etiam Rhetores selectos, Historiae poeticae scriptores antiquos, Collectionem Historiae Britannicae.

b) Narrat haec ipse in Praef. philos. generalis.

rat, magna autem ostentatione a transmarinis extollebatur, theologis reformatis inter Batauos e contrario omnia suspicionibus et querelis contra eam mouentibus. Displicebat viro docto, totam philosophiam moralem missam facere recentiores philosophos, mordebatque eius animum, quod sibi persuasisset, quosdam inter eos bellum toti indicere Euangelio; iudicabat enim, ex criterio: quicquid clare et distincte percipio, illud verum est, et ex primo principio: de omnibus dubitandum, innumera nouarum opinionum monstra eos comminisci, exindeque plurimis peregrinis monstrosisque erroribus in theologia animos eorum inolescere, eosque tandem omni diuinitatis sensu denudatos irridere mysteria fidei, et philosophico fastu temere insolentes, Dei spoliis suam ornare rationem, ac ne sine ratione desipere videantur, eam fidei regulam ac mensuram constituere. Quam pestem religionis cum ferri non posse iudicaret, indignareturque, obrui orbem turba philosophorum, qui nimis fidunt ratiociniis suis, ad reformandam philosophiam animum adiecit, hoc sibi, vt habent eius verba, proponens: *Philosophiam ad suum originarium exemplar, primaeuamque ideam reducere, vt genuina philosophia a simulata ementitaque ac verus philosophiae vsus ab abusu discriminetur.* Statuebat autem, primaeuam istam ideam philosophicam esse verbum Dei, variis modis variisque ecclesiae curriculis reuelatum. Ab hac prima philosophia, barbaricam et Graecanicam suam originem vitalemque spiritum traduxisse: hanc esse illam perantiquam philosophiam a Timaeo Locro et Platone commendatam. Quod cum semel certum atque fixum sibi posuisset, ita in gentilium philosophorum scriptis, caute versandum esse iudicabat, vt theologia non ad philosophiam exigatur, sed philosophia aequa theologiae siue primaeuae veritatis lance trutinetur, sicque ex ethnicorum philosophematis reportetur, quod nobis proprium est, et veritati affine, reliquis abiectis. Commendabat autem selectum, ex optimis quibuscunque factum, eademque ex caussa valde extollebat sectam eclecticam, a viris praestantissimis, nimirum a Potamone Plutarcho, Ammonio magno, Platino, et ceteris aureae successionis viris vsurpatam, et a Clemente Alexandrino summis laudibus elatam. Quem scopum sibi constitutum vt exsequeretur, ducemque se praebere iuuenibus ad meliorem philosophiam, magno vt ipse ait, molimini manus admouit, et perdifficile opus atque spinosam rem aggressus est. Nempe congestis ex omni veteri literatura testimoniis *Philosophiam generalem* edidit, in duas partes determinatam, vnam de ortu et progressu philosophiae, eiusque traductione e sacris fontibus, quam cum ad Platonem recta serie peruenisse crederet, fusissime tractauit de philosophia Platonica; alteram, in qua historia est de minorum gentium philosophis praemissa disputauit de nouem habitibus intellectualibus, de philosophiae obiecto, subiecto, finibus, adiunctis, discrimine a theologia, praestantia, effectis, corruptione, recto vsu, partibus, nec

non philosophorum characteribus et officiis. In hoc magnae molis libro eclecticum quidem philosophiae vultum fingit, et prae se fert, reuera autem id agit, vt demonstrata successione philosophiae Hebraeae ad Platonem vsque pertingente, hanc ante reliquas omnes velut optimam commendaret. Licet enim protestatione interposita, fateatur, „se Platonis „errorum, qui varii et magni sunt, nequaquam patronum esse velle, sed „in hominis ethnici tenebris quasdam veritatis primaeque philosophiae „scintillas inuestigare sibi proposuisse, non errorem, sed veritatem com- „mendare, et verum a falso discernere moliri, omnes Platonis opiniones, „quae ab orthodoxa fidei et sacrae philosophiae amussi deflectunt, toto „pectore detestari“: fatendum tamen, falsum praeiudicium, cui satis confidenter fidem habet, Platonem de rebus moralibus atque diuinis praeter ceteros omnes accuratius et sublimius philosophatum diuini nomen recte meruisse, virum doctum in transuersum egisse, vt et pro Platonis haberet, quae ab ipso Platone profecta haud sunt, et ad sacros sensus Platoniorum sequiorum dicta, ipsiusque Platonis effata inepte obtorto collo raperet, et frigidis ratiunculis sine vlla veri specie, vbique Hebraeorum sapientiam creparet. Non recensimus librum, maioris molis, quam vt locum in hac pagina eius summa inueniat; faciet desiderantibus eam satis praestantissimi HEVMANNI diligentia^d: illud modo instituti nostri memores monemus, quod attento rerumque gnaro Lectori sponte in mentem venire credimus, Galeum virum pium et doctum, et vt mos erat theologorum eo tempore in Anglia viuentium, insanum immodicumque pretium antiquitati ecclesiasticae statuentem, seductum vetusto isto PP. ecclesiae praeiudicio, ab Hebraeis ad gentiles et imprimis ad Platonem priscae et primaeuae veritatis traditionem peruenisse, habereque hunc philosophum, multo plus, quam alios philosophos, quae diuinae veritati vindicanda et Christianis asserenda sint, quadrata miscuisse rotundis, sacra cum profanis confudisse, et nec fidei historicae regulis, confarcinatis, quaecumque poterat, sine examine testium satis, quod est, fecisse, nec veram Platonis mentem fuisse assecutum, et imprimis recentioris Platonismi Alexandriae formati larua, quam ab ἐκλεζες philosophica petiit, deceptum, ea sana putauisse, quae morbidum philosophiae corruptae corpus offerunt. Maxime vero origines historiae philosophicae inepta ista PP. hypothese vehementer corruptit; quo factum est, vt librum istum, alias ob infinitam veteris literaturae copiam, quam vbique sparfit, saltem in philosophiae historia non contemnendum, in vsum adhibere nemo secure possit, qui non contra inepta praeiudicia ista rite armatus est, et iudicium vbique interponere nouit. Reliqua autem, quae de aliis philosophis habet, ex Laertio desumpta sunt omnia, et sine crisi accurata descripta, neque tamen ab hoc naeuo immunia. Cuius exemplum esse potest, quod Aristotelicam philosophiam, in puram et impuram diuidendo, istam

^d) Aet. philos. Vol. III. p. 793.

istam mediante Platonis canali Stagiritam a Mose accepisse, nescio ineptius, an falsius asserit. Eadem vero lyra cum in altero quoque opere, oberrauerit Galeus, cuius summam exhibet IAC. BASNAGIVS^f, quid de eo statuendum sit, nobis non monentibus quilibet intelligit.

§. XVII. Accuratori meditatione, maiorique iudicii vsu Platoniam philosophiam examinavit, et ad refutandos impietatis patronos in partes vocavit RADVLPHVS CVDWORTHVS. Cuius viri longe doctissimi immortale *Systematis intellectualis* opus toties in partes vocauimus, excussimus, emendauimus, vt vel solo hoc nomine non indictus nobis omittendus sit. Is quamuis, vt temporis illius, quo viuebat, circumstantiae postulabant, caute prudenterque in Platonismo in partes vocando versatus sit, quod, teste BVRNETO^{ff}, aduersariis eius occasionem subministravit, veritatis et dissimulationis eum accusandi, non tamen ita occultare eum, quo in Platoniam disciplinam ferebatur, amorem potuit, vt non satis luculentis vestigiis se proderet. Vitam viri praestantissimi enarravit, et praeclarissime non de Cudwortho tantum, eiusque excellenti opere, sed et de ipsa disciplina sacra et philosophica meruit, celeberrimus operis interpres magnus MOSHEMIVS, ex cuius narratione^g, strictim Cudworthi biographiam sistimus. Lucem aspexit Cudworthus Allerae in comitatu Somersetensi anno MDCXVII, patre genitus theologo elegantis doctrinae et celebris nominis. Quo mature orbatu a vitrico, tanta fide educatus est, vt scientiarum elementis artiumque initiis prudenter matureque initiaretur. Cumque puero inesset indoles excellentissima, ingenii acumen magnum, et insolitus discendi ardor, inter praecocis eruditionis pueros referri meruit. Tredecim enim annos natus, in collegium S. Immanuelis apud Cantabrigienses receptus et biennio post ciuibus academiae adscriptus est. In quo stadio tanta alacritate et ingenii felicitate cucurrit, vt ob magnos, quos in philosophia fecerat, profectus magistri artium titulo iureque donaretur, et inter socios collegii S. Immanuelis anno MDCXXXIX reciperetur. Quo in loco positus tantum eruditionis rarae et insolitae fulgorem vbique sparfit, vt ante alios praestantissimi adolescentes eius curae et institutioni committerentur. Accessit pastoris primarii, siue rectoris munus, in vico vicino stipendio lautissimo pingue. Post haec praefectus aulae Clarensis apud Cantabrigienses constitutus est, creatus anno MDCXLV regius linguae Hebraeae professor, cum in ea lingua et antiquitatibus Hebraeorum plurimum valeret, qua propter munere sacro se abdicauit, totumque se academiae vitae et institutioni summa cum laude tradidit, eruditionemque probavit omnibus. Sumtis vero honoribus theologiae summis, tandem anno

Iii 3

MDCLIV

*) Court of the gentiles 1672.

f) Hist. des Iuifs T. III. c. 4. p. 421.

ff) Hist. sui temporis T. II. 1661. p. 187.

g) Eam ex actis academiae Cantabrigiensis et chartis Cudworthianis aliisque fide dignissimis memoriis ex Britannia missis magna accuratio-
ne conscripsit illustris editor.

Radulphus
Cudworthus.

MDCLIV collegio Christi praefectus datus et sacras literas docere iustus est. Cui muneri tanta fide et dexteritate, tanta doctrinae copia praefuit, usque ad vitae finem, quem anno MDCLXXXVIII, aetatis LXXI, habuit, ut maxima omnium de eo esset opinio, isque inter summa scholae illius totiusque Angliae ornamenta, calculum adiacentibus bonis quibuscunque numeraretur. Quantus autem vir fuerit, quanta usus sit iudicii acrimonia, qua ingenii felicitate, qua eruditionis ubertate, scripta eius testes sunt omni exceptione maiores. Cum enim profundis meditationibus metaphysicis iudicandi acies affatim sufficeret, lectio autem vastissima, ex abundantissimo veteris et recentioris literaturae penu innumera suppeditaret, et memoria ille gauderet plane insolita, mirum non est, φιλοσοφούμενα sua subtilitate difficillima et profundissima perspicue tamen et eleganter ornata literisque humanioribus commendata eum protulisse. His accessit animus pius, magnoque pro causa Dei feruore accensus, cui immortale *intellectualis Systematis* opus debemus, atheismi fautoribus oppositum, de quo cum iam saepius mentionem fecerimus, plura non cumulamur, praecipue cum incomparabilis MOSHEMII versione Latina, emendationibus et illustrationibus auctum iam in omnium manibus sit, qui veteris philosophiae cognitionem solidam amant et sectantur. In eo autem opere satis prodidit, quas sibi in philosophia partes sequendas proposuerit. Nempe in doctrina naturali atomisticum systema sequitur, ita tamen, ut deserto Democrito et Epicuro, quos primarios impietatis patronos esse iudicabat, naturas iis medias, quas plasticas vocabat, adiungeret; quas cum hypothese gratia P. Baylio, Manichaeorum systema κατ' ἀνθρώπων defendenti opponeret Ioannes Clericus, longa inde disputandi series et magna utriusque viro celeberrimo fabula enata est ^b. In metaphysicis autem et theologia naturali, sui temporis morem apud Cantabrigienses inualescentem secutus, Platoniam philosophiam Alexandrino habitu indutam magnopere adamavit, cumque Platoniorum recentiorum ex Ammonii schola libros magna diligentia legisset, multoties in eorum castra transit, et imprimis Plotinum studiose secutus est. Quo factum, ut non modo horum hominum rationem philosophandi imitaretur, sed et nimis illi philosophiae tribueret, ratus vetustissimae Hebraeorum sapientiae vestigia in illa satis luculenta deprehendi: quae occasio illi fuit in quibusdam offendendi, eorumque errores, maxime de diuinis principiis excusandi palliandique ⁱ. Quos tamen viri cetera summi lapsus, ex nimio Platonismi amore enatos cum post eruditissimum interpretem nos in historia Platonicae doctrinae, et scholae eclecticae diligenter notauerimus, ea hoc loco, quae ibi dicta sunt, non repetimus.

§. XVIII.

h) Historiam controuersiae narrat MOSHEM. in Praef. libri laudati.

i) Patuit id in doctrina de Trinitate, putabat enim vir celeberrimus, veram de tribus in Deo

naturis doctrinam ab Hebraeis ad Platonem, et ab hoc ad iuniores eius discipulos peruenisse, ideoque Platoniorum tres archicas hypostasies a Christianorum trinitate non nisi vocabulo differre.

§. XVIII. Nemo vero seculo XVII philosophi Platonico-Cabbalisticum nomen vel meliori iure meruit, vel maiori eruditione tueri fategit, quam HENRICVS MORVS, amicus et collega Cudworthi, in academia Cantabrigiensis. Is vitae historiam, quatenus ad hanc nostram tractationem pertinet, ipse descripsit ^k. Editus in lucem est anno MDCXIV, literisque ab ineunte pueritia a parentibus destinatus, cum ingenium illi acre contigisset, haud poenitendos profectus nactus est. Cui agro natura foecundo cum inspergerentur disciplinarum femina, iis artibus quibus ad praeclara quaeuis adolentes erudiri solent, ita innutritus est, vt in Cantabrigiensis scholam transferri potuerit, ad absoluendam, quam texere feliciter coeperat, studiorum telam. Quam in palaestram delatus non modo optimorum, praecipue veterum scriptorum lectione animum fatiandi, sed et rerum veritatem philosophia duce altius, quam vulgo fieri solet, inspicendi desiderio totus flagrans in philosophicarum scientiarum cognitionem omnem suam diligentiam conuertit, idque in studium, vt ipse ait, totum se ingurgitavit. Vfus autem est Aristotele, Cardano, Iulio Caesare Scaligero, aliisque celeberrimi nominis philosophis, quorum scripta diligenter euoluebat. Multorum enim, qui sola Aristotelis lectione se exsatiari non patiebantur, eo tempore opinio fuit, fatisfecisse se desiderio suo, eclecticam quandam philosophiam excolendi, si ea legissent, de quibus aduersis inter se signis concurrerunt Cardanus et Scaliger. Nec negat Morus, in quaedam se subinde incidisse satis argute, et aliquando solide dicta, fatetur autem, pleraque aut tum falsa sibi visa esse, aut incerta, aut triuialia denique et obuia, vt plane operam se luisse in istiusmodi scriptoribus legendis apud se reputaret. Nec a Scholasticis meliora haurire poterat, quorum speculationibus nimis subtilibus in periculosos aliquando errores incidit. Cum enim spinosam, quae inter Thomistas et Scotistas agitur, quaestionem de principio indiuiduationis ^l abstrusiore aliquando meditatione esset rimatus, in eam opinionem incidit, se non vnum aliquid esse indiuiduum distinctum et completum, sed membrum ingentis cuiusdam vel immensi potius indiuidui intelligentis, vt pollex membrum est hominis, cui foli datum sit, quis ipse sit plane intelligere. Nec tacet, ambiguis Scholasticorum disputationibus factum esse, vt ex horum philosophorum lectione incertior semper discesserit, etiam in illis rebus, de quibus cognitionem certam apud eos quaerebat, sic vt in merum tandem

Henricus
Morus.

scepticif-

k) In Praef. Opp. philosoph. Londini 1676. fol. 2. Voll. editorum. Conf. BVDDEVS Introd. in Hist. phil. Hebraeor. §. 35.

l) Doctam subtilisque meditationis plenam dissertationem de Principio Indiuiduationis dedit sub IACOBI THOMASTI Praesidio illustris G. G. LEIBNITIVS, anno 1663. Qua occasione historiam famosae controuersiae enarravit THOMASIVS, inter Praefationes eius XLIII. p. 246. occurrentem. Non potuit non autem ista dubitatio Mori ex hac Scholasticorum controuersia

oriri, cum plerique materiam pro principio indiuiduationis, ab Aristotele seducti haberent. Ex eo enim necessario sequitur, res omnes ipsis hominibus non exceptis, specie quidem non distinctas, sed numero, eandem habere essentiam, esseque particulas eius licet numero differentes. Et tamen Thomas Aquinas is fuit, qui materiam signatam indiuiduationis principium diceret, cui haecceitatem suam opposuit Scotus, entitatem Occam.

scepticismum philosophia abierit. Relicto itaque Lyceo, totaque disciplina Peripatetica ad Platonicos conuersus, Ficini commentationes, eoque duce ipsum Plotinum, Mercurium Trismegistum huiusque generis alios legere coepit, quibus theologiam Germanicam adiecit. In quibus licet nonnulla tristioris temperamenti vestigia et lapsus quosdam animaduerneret, vehementer tamen illi arrisit commendata *καθ'αυτης* et lumen a Deo solo quaesitum, eo quod satis clare videret, illam, quam hucusque sectatus erat scientiam veri sitientem animum non explere, nec ad eius felicitatem quicquam conferre posse; sentiretque, nihil rationi suae intimaeque conscientiae connatum magis et consentaneum esse, quam ut voluntatem propriam penitus exuat, nec sibi viuat, sed Deo soli, eiusque instinctu peragat omnia. Quem conscientiae stimulum ad arripiendam veram philosophandi rationem cum sequi constituisset, magnum inde, ait, conflictum luctamque exortam esse inter diuinum hoc principium, naturamque animalem, cum nulla iam tergiuersandi relicta esset opportunitas, repugnaret autem voluntatis propriae pertinacia subinde recurrens. Frequentiori vero certamine victoria potitum id se consecutum esse asserit, ut reliqua studia prae numinis amore vilescerent sibi atque sorderent, et temperata illa rerum sciendarum cupiditas atque sitis extingueretur. Quam philosophandi viam ingressus, totusque desiderio plenioris vnionis cum diuino coelestique hoc principio ardens, ubi inordinatum illud multa sciendi desiderium refrixisset, et ad solam ille hanc animi simplicitatem puritatemque anhelaret, maiorem, narrat, sibi Indies, quam expectare potuerit, etiam earum rerum, quarum sciendi maxima eum olim cupiditas inceserat, certitudinem illuxisse, ita ut intra paucos annos in laetissimum lucidissimumque animi statum emerferit, et plane ineffabilem. Haec de studio suo philosophico ipse Morus. Quam narrationem sine furo esse facile viro acutissimo pietatisque studioso largimur, vtrum autem eo philosophiae genere, quod postea sectatus est; quodque Pythagorico-Platonico-Cabbalistica dogmata supeditat, illum diuinae lucis illapsum acceperit, et annon inter optime cogitata nonnunquam imaginationis, quam foecundissimam alebat, lusu deceptus sit, Lectori ad philosophiam eius, praecipue metaphysicam attendenti, cogitandum relinquimus. Illud certum, virum longe eruditissimum ab eo tempore a philosophia ad sacras literas transgressum, eam sanctioris disciplinae notitiam sibi acquisiuisse, ut inter praestantissimos Angliae theologos numeraretur^m. Summis itaque sacrae theologiae honoribus auctus per varios gradus ad publici diuinorum literarum professoris munus in academia Cantabrigiensi ascendit, in collegium Christi cooptatus. Quo loco positus cum ad amplificandos veritatis diuinae limites operam laboremque conferret omnem, mors eum oppressit anno MDCLXXXVII, relicta laude magni celeberrimique theologi. Maxime autem in laudabili consilio cum collegis, praecipue Cudwortho conspirauit, impietati inter
ciues

m) BURNET. Hist. sui temp. loc. c.

ciues suos obtentu philosophiae grassanti fortes lacertos obuertendi, eneruandi rationum speciosarum insultus, licentiae nec modum nec colorem impudentiae ponenti metam figendi et obicem, hypocrisin fanaticorum denudandi, schismati doctorum virorum discordiisque in ecclesia natis occurrendi, et hoc pacto infelicitate sui temporis, sacrarum disciplinarum praesidio inculcata diuini numinis reuerentia et pietate ex parte medendi. Cui fini obtinendo nihil melius inferuire posse sperabat, quam si certas et demonstratas de Dei existentia naturaque rerum spiritualium notiones literarum studiosis ingeneraret. Vt autem ad hanc metam pertingeret, philosophiam Pythagoreo-Platonico-Cabbalisticam adhibuit. Nam et hunc occupauerat opinio late tunc in schola Cantabrigiensi regnans, vetustissimam Hebraeorum sapientiam ad Pythagoram et ab eo ad Platonem et sequaces peruenisse, et ex eorum scriptis, reiectis alienigenis primaevae et arcanae veritatis rudera erui posse. Cum autem Cabbalistarum philosophiam ex eodem fonte promanasse crederet, sibi que persuaderet, summa illa mysteria ab his magistris recludi, quibus ad verae diuinaeque sapientiae radios contuendos grassari licet, totum se isti philosophiae generi excolendo dedit, ita tamen, ut rationem liberam quoque in subsidium vocaret, unde tria philosophiae suae fundamenta constituit, scripturam, Platonismum, et rationem liberam. Quibus totum philosophiae suae aedificium superfruxit, eamque libris profundam meditationem prae se ferentibus explicuit, et contra aliorum obiectiones defendit. Id quod ita fecit, ut Cabbalisticam philosophiam esse veram illam et antiquam sapientiam ostendere, et quae inter Pythagorae et Cabbalistarum dogmata intercedat concordia, exponere, ac in quibus Cabbalisticae recentiores a veteri sapientia defecissent, explicare conaretur. Inde scripta eius philosophica enata sunt, quae hunc characterem prae se ferunt, nempe, *Coniectura Cabbalistica in tria prima capita Geneseos, s. Tentamen coniecturale interpretandi mentem Mosis in tribus illis Geneseos capitibus, secundum, triplicem Cabbalam, literalem, philosophicam et mysticam, siue diuino-moralem. Defensio Cabbalae triplicis*, quam quoque scripta *apologia contra SAM. ANDREAE Examen generale Cabbalae philosophicae* defendit. Tum *trium tabularum Cabbalisticarum decem Sephiroth siue numerationes exhibentium descriptio*, in qua consensum Pythagoricae et Cabbalisticae philosophiae demonstrare voluit. Porro, *Quaestiones et considerationes in tractatum primum libri Druschim, expositio Mercauae Ezechielis ex principiis philosophiae Pythagoricae praecipuisque theosophiae Iudaicae reliquiis concinnata. Catechismus Cabbalisticus siue Mercauaeus, fundamenta philosophiae siue Cabbalae Aeropaedomelissae*, quibus inepta recentiorum Cabbalistarum philosophemata euertere fate-

n) Conf. Cabbal. denudat. T. I. P. H. p. 14 seqq.

o) Pleraque haec scripta Mori Cabbalistica Tomo I. Cabbalae denudatae inseruit KNOXIVS.

git. Qualem autem Cabbalisticae philosophiae faciem Morus depinxit, quibus eam fundamentis niti, in quibus capitibus cum Pythagorea disciplina conspirare crediderit, operae pretium esset, hoc loco paulo plenius exponere, nisi *Tomo secundo* eodem labore iam essemus defuncti, ubi Mori et Helmontii, principia Cabbalistica explicuimus. Quare Lectorem ad eum locum amandamus, nec ibi dicta otiose repetimus. Cum autem praeiudicio isto, Pythagoreo-Platonica cum sacris Hebraeorum placitis conspirare, totus esset occupatus, haud pauca ex ea disciplina recepit, ita tamen, ut miro connubio cum Cartesianis nonnullis coniungeret: quo factum, ut a receptis opinionibus non sine invidia et obrectatione multoties abiret, et *παράδοξοφιλίαν* proderet. Cuius specimen esse potest eius *Enchiridion metaphysicum, in quo agitur de existentia et natura rerum incorporearum, et quamplurima mundi phaenomena ad leges Cartesii mechanice obiter expenduntur, illiusque philosophiae et aliorum omnino omnium, qui mundana phaenomena in causas pure mechanicas solui posse supponunt, veritas falsitasque detegitur*^p. In hoc enim libro, ut in tractatione de *Immortalitate animae*, inter alia his paradoxis subscripsit: naturam spiritus habere extensionem, quamvis corpore careat, Deum et spatium siue extensionem coincidere, esse enim attributum eius, dari spiritum quendam naturae, siue principium hylarchicum, a Pythagora, Platone, Aristotele naturae nomine insignitum, praexistere animas et similia, ex Platonismo desumpta; quibus acrem nonnullorum censuram meruit, vehementer improbantium, quod a simplicitate et puritate diuinae veritatis interdum recessisset^q. Mirandum autem, cum Morus Platonica et Cabbalistica tanto studio secutus sit, potuisse ei Cartesiana quaedam adeo placere, ut cosmogoniam Mosaicam secundum principia Pythagorica, Cabbalistica et Cartesiana explicare susciperet. Id enim in *Cabbala triplici eiusque defensione* fecit, ratus physiologiam Cartesianam clauem exhibere ad Cosmologiam Pythagorico-Cabbalisticam et hanc ad Mosaicam, id quod recte, nisi fallimur, viris doctis improbatum est^r, et a tanti iudicii viro fieri potuisse, ut gryphes equis iungeret, mirandum esset, nisi innumeris exemplis constaret, ad quae absurda perducatur syncretismi studium. Quamuis autem in naturarum explicanda Cartesium prae aliis sapuisse censeret, tantum tamen abest, ut omnem eius philosophiam probauerit, ut potius candide moneret, quae in ea sibi displicuissent. Id quod factum in *Epistola, quae apologiam complectitur pro Cartesio, quaeque introductionis loco esse poterit ad vniuersam philosophiam Cartesianam*^s, in qua Cartesium quidem laudat et aduersus ineptos censores defendit, reprehendi tamen iure quodam posse

p) Prodiit Londini 1674. 4. et T. I. Opp. philosoph. p. 133 seqq.

q) Conf. BVDDEVS *Isagog. Hist. theol. L. I. p. 136. 269. 283. МОРНОФ. Polyhist. T. II. p. 186. МОНРИМ ad Cudworth. p. 1007.*

r) L. ODHELIVS in *Synag. bifronte p. 93. BVDDEVS Introd. in phil. Hebr. l. c.*

s) Opp. phil. T. I. p. 107. conf. МОРНОФ. l. c. pag. 260.

dam posse contendit, et inaduertentiam quandam, et nimium prudentiae siue honestae astutiae studium, et enormem quandam mathematicae certitudinis ac necessitatis in singulis suis conclusionibus affectationem. Quae ita deducit, et speciosis argumentis instruit, vt quid magnopere cum veri specie reponendum sit, Cartesii affectae vix habuerint, certe, quod non nemini ^t opportune obseruatum, nihil illi ad has dubitationes Mori regefferint. Ex his vero, nobis non monentibus, intelligit Lector, singularem prorsus esse philosophiae Mori faciem, nec eam totam cum cultu Pythagoreo-Platonico, nec cum Cabbalistico concordare. Illustrauit vir doctissimus praeter naturalem, et pneumaticam philosophiae partem, moralem quoque, edito *Enchirido ethico praecipua philosophiae moralis rudimenta complectente, illustrato vt plurimum veterum monumentis, et ad probitatem vitae, perpetuo accommodato*, quod in Germania ^v recusum est, multaque continet bonae frugis plena ^v. Ceterum teste GILB. BURNETO ^w mentis sinceritas cum pietate in eo certauit, et laudabile illum occupauit studium, philosophiam ad eum finem adhibendi, vt animos contra atheismi pestem praemuniret. Vnde acerbius, quam merebatur, de eo iudicauit IACOBVS THOMASIVS ^x, qui, cum ferre non posset, afferi a Moro animarum praexistentiam, gentilismum ei obiecit, et naturalismum quendam ac latitudinariam religionem, atheismo frigidam suffundentem exprobrauit. Non negamus tamen, Morum inter eos esse, quos Latitudinarios rigidiores inter Anglos vocant, quique narrante BURNETO ^y, id ante omnia agebant, vt accuratius, quam fieri solet, in rerum naturam inquirerent, et ex vtraque parte superstitioni pariter atque enthusiasmo resisterent. Probata autem forma regiminis ecclesiastici legibus introducta, moderationem inter partes dissidentes maiorem desiderabant, et amicitiam eorum non detrectabant, qui ceteroquin de variis rebus diuersas partes sequebantur; suis autem libertatem satis magnam, cum in theologia, tum in philosophia concedebant, eo autem meditationes suas dirigebant, vt rerum causas accuratius explorarent. Has enim partes Morum esse secutum, idem testatur et scripta eius loquuntur. Ast immerito inter Libertinos eum retulit Antonius Collinus, recte vero laudauit ven. REIMMANNVS ^z.

§. XIX. Satis luculenter, nisi nos omnia fallunt, characterem philosophiae Pythagorico-Platonico-Cabbalisticae descripsimus, causasque delineauimus, quae viros doctos impulerunt, vt has potissimum partes sequerentur. Relinqui itaque cetera Lectoris meditationi poterant, nisi tractationis methodo aliquid esset dandum, eaque vno fasce comprehendenda essent,

Observationes criticae de hac secta.

Kkk 2

t) BAYLE Nouvelles de la rep. de Lettr. 1684. p. 301. STOLLIVS Introd. in Hist. liter. P. II. c. I. §. 97. p. 412.
u) Norimb. 1668. 8.
v) Conf. BVDDVS Isagog. L. I. p. 301.

w) loc. cit.
x) In Epistola cuius fragmenta extant in STRY-
VIT Actis literar. fasc. VII. p. 9.
y) loc. cit. p. 188.
z) In Catalog. crit. T. I. p. 980.

sent, et simul exponenda, quae de hoc philosophiae genere nobis statuenda esse videntur. Ea, si quae in antecedentibus diximus, comparata cum historia Pythagoreismi, Platonismi et Cabbalismi suis locis tradita, attente explorentur, huc potissimum redeunt:

I. Decepisse se ipsos viros, quos in scenam produximus, doctissimos, dum Pythagoream philosophiam affecti esse sibi videbantur, Lectori ignotum esse nequit ea recolenti, quae *Tomo primo* de Pythagora diximus. Eo enim loco indubitatis testimoniis euicimus, nihil, quod genuinum sit, ex scriptis Pythagorae, aut extitisse vnquam, aut ad posteros dimanasse, scripto nihil eum discipulos docuisse, cuncta arcana methodo celasse, et adeo sacri silentii sacramento suppressisse doctrinae suae notitiam, vt in vulgus emanari, praeter exoterica nonnulla et vulgaria, non potuerit. Mature quoque interiisse sectam Pythagoricam, innumeraque, ex vago rumore illi esse, maxime a Platonis, supposita. Pauca porro, quae ad nos peruenerunt, et a Platone, Aristotele, Xenocrate aliisque, quibus Pythagoreorum meletemata innotuerunt, ad posteros transmissa sunt, partim dubia, manca et imperfecta esse, partim adulterata et ad proprias sententias reficta. Quibus circumstantiis philosophiae Pythagorae probe consideratis, certissimum apparebit, spe sua delusos philosophos hos pro Iunone nebulam fuisse amplexos, proque Pythagorica philosophia philosophemata peregrina et adulterata habuisse, certe ad vera Pythagorae placita adspirare nequiuisse. Quod vt omni dubitatione caret, ita demonstrat quoque, defuisse illis clauem tantopere depraedicatam ad referenda veteris philosophiae Hebraeorum adyta, etiam si concedamus, Pythagoram sua ab Hebraeis accepisse.

II. Verum id falsissimum esse, et tum veterum testimoniis fide dignis repugnare, tum cum dogmatibus Hebraeorum conuenire non posse, eodem loco luculenter demonstrauius, confecimusque incertissimum et insuperabilibus difficultatibus expositum esse iactatum Pythagorae iter ad Orientales et imprimis Babylonios, certissimum autem esse, quod nunquam ad Iudaeos Pythagoras accesserit, multo magis, quod cum eorum doctoribus et prophetis conuersatus sit. Ast hoc praecipue fundamento nititur secta, Pythagorico-Cabbalistica, quae recentiori aetate resuscitata est a Pico, Reuchlino, Riccio, Georgio, Agrippa, aliisque. Hoc canali ad Pythagoram, et ab eo ad Platonem, ab eius affectis vero ad nostra tempora dimanauisse sapientiam veterem, omnes huius sectae fautores, ne recentioribus quidem exceptis, sibi persuadebant, et de vetustissima sibi veritate gratulabantur, licet purpurae huic humanarum nugarum panniculos affutos crederent, viderentque. Quos cum a veris et genuinis veteris sapientiae Hebraeae placitis distinguere nec nossent nec possent, nescio quae mysteria sibi inuenisse visi sunt, vbi nihil praeter somnia imaginaria acceperunt, quae nec Hebraica nec Pythagorea dici poterant et debebant. Ita vero duplici ratione peccatum est. Nam non solum falsas sibi de originibus

ginibus veteris veraeque philosophiae opiniones fingebant, sed et doctrinas malefanas et hoc nomine plane indignas, quales multas continet ista Pythagorica disciplina, pro sanctissimis habuerunt veritatibus. Quas cum hostibus Christianae religionis, velut σοφὸν φάρμακον contra impietatem opposuissent, mirum non est, nocuisse eos plus veritatis diuinae amplificationi, quam profuisse. Cuius exempla esse possunt satis luculenta quae Picus, Reuchlinus, Ricius, Georgius de sacris Christianae religionis placitis aduersus atheos et ἐμπαικτας scripsere, ab his fannis magis et contemptu excepta, quam cum admiratione lecta et admissa.

III. Neque ex Cabbalistica philosophia medicina allata, sed electum philosophiae genus multo magis confusum est. Id quod historiam eius *Tomo secundo* accurate expositam intuenti et ad hanc sectam applicanti erit longe manifestissimum. Ex ea enim certissimis indiciis patet, omnem illam Cabbalisticam philosophiam nec ab Hebraeis, quod quidem prae se ferebat, ortam esse, nec puram Pythagorae disciplinam pro parente agnoscere, sed esse chaos quoddam ex placitis orientalibus, Platonicis et Aegyptiacis enatum, ad demonstrandas rerum omnium ex vno fonte emanationes, per varios gradus ad hunc vsque mundum sublunarem ipsosque infelices spiritus pertinentes, quod a veteris disciplinae Hebraicae praeceptis praeter nomen et ineptas quasdam dictorum sacrae scripturae accommodationes, prorsus nihil habet veritatis diuinae Hebraeis patefactae, et errores fouet longe periculosissimos sanctissimaque reuelationi e diametro contrarios. Ast hanc tamen ex illa defendere, sicque arcana diuina recludere fatagebant. Quod quam infeliciter fieri potuerit, rerum intelligens nobis non mouentibus comprehendit. Exemplo esse possunt ea, quae Henricus Morus, ceteris multo doctior et acutior, hunc in modum est commentatus. Tacemus innumera huic Cabbalisticae doctrinae successiua immutatione fuisse assuta, ita vt ne quidem de primis eius dogmatibus certi esse possimus, vt in eius historia demonstratum. Quo fieri debuit, vt velut in alto sine cynosura, sine clauo, sine rectore fluctuarent viri boni et docti, sed originum philosophicarum aut ignari, aut ad eas non satis attendentes easque ex P. P. ecclesiae somniis repetentes.

IV. Ipsa vero incertitudo Cabbalisticorum scriptorum hos philosophos multoties decepit. Cum enim longe rarissima essent, et innumeris modis aut supposita aut adulterata, arripuerunt tamen, quodcumque in manum venerat, velut thesaurum latentem, et peregrinorum atque obscurorum admiratione capti illis, furtiuis et corruptis monumentis fidem habuerunt, immo pecunia quoque pro iis erogata, nimia credulitate se emungi passi sunt, quod Pico imprimis obtigisse suo loco narrauimus; et accidisse quoque Georgio Veneto, Agrippae et similibus, qui hos libros infano studio venabantur, valde est verisimile.

V. Quamuis autem nonnulla Cabbalistarum scripta nacti essent genuina, qualia vidisse eos, Reuchlini et Agrippae exempla docent, qui libros

quosdam Soharicos, librum Iezirah fimilesque inspexerunt, valde tamen iis obfuit, quod accuratum inter Cabbalam exegeticam siue literalem, philosophicam siue doctrinalem et metaphysicam, et inter practicam atque magicam discrimen vel ignorauerint, vel neglexerint. Inde enim euenit, vt exegeticos Iudaeorum lus, quibus velut corticibus arcanus sensus subest, cum ipsis dogmatibus confuderint, et hoc argumentandi genere otioso et ludico nimium quantum tribuentes, quodcumque vellent, inuitis etiam Cabbalisticis exculperent, ita vero se velitariis his armis religionem Christianam summopere defendisse somniarent. Id quod Pici et Reuchlini libros, vel Riccii quoque et Angeli Burgonouensis commentationes consulenti est clarissimum. Hac ratione vero Iudaica, Christiana, Platonica et propria cogitata facile erat in vnum confundere et pulchre miscere, quae ita attemporata sonos dabant mirificos, sensum fere nullum, sane minime genuinum, exhibebant. Paulo distinctius id discrimen obseruauit Agrippa, vir acer et attentus, ast cum magiam esse vetustissimam philosophiam miro sibi somnio persuasisset, ex Cabbala practica ea ad philosophiam retulit, quae naturam eius totam confundunt. Vnde nec Cabbalisticam philosophiam nec Pythagoricam ex eo discere licet. Morus autem φιλοσοφώτερος dum sua tradit, non aliena, nobis multoties peregrino imposuit nomine.

VI. Vt vero error errorem gignit, ita quoque in hac secta accidit. Semel enim occupatis praeiudicio auctoritatis animis, quodcumque antiquitatis veneratione enitebat, ad hanc philosophiam obtorto tractum est collo. Cum enim eius sectatores firmissime sibi persuasissent, ad barbaras gentes ab Hebraeis sapientiam quandam arcanam atque mysticam descendisse, Zoroastrem, Hermetem, Orpheum aliosque veteris orbis philosophos principes in hunc censum retulerunt, eosque Pythagorae praeceptores si non voce, scriptis tamen fuisse crediderunt. Qua opinione semel radices agente, dici non potest, quam faciles fuerint in fide danda descriptionibus istis, quae venerandorum horum nominum titulis superbiebant, et quam diligentiam adhibuerint, vt has commentationes in apicum producerent, suisque lucubrationibus illustrarent, exque iis vetus illud sapientiae genus, quod sperabant, restituerent. Quem morem in Italiam ex Graecia transtulerunt Graeci exules, maxime Pletho et Bessarion, fouerunt Ficinus et Picus, ad Cabbalisticam adplicuerunt Georgius Venetus et Reuchlinus, magicis adhibuit Agrippa, editis autem collectisque vno fasce huius furfuris scriptiunculis, in iustum quoddam compendium coegit Patricius, cuius eruditio quam plurimos minorum gentium philosophos seduxit, vt in eadem deuia delaberentur. Quam erronea enim haec opinio fuerit, et quam noxia ad corrupendam tum philosophiam omnem, tum origines eius vitiandas, ex iis, quae *Tomo primo* de his scriptis ὑποβολιμαίσιs late disseruimus, adeo notum est, vt ea repetere hoc loco non sit opus.

VII. Dimiserunt, quod fatemur, nonnulli Cabbalisticam philosophiam, et Platoniam pure sequendam esse statuerunt, eo quod legi hodie Platonis opera possint, et haud exiguus doctissimorum eius interpretum superfit numerus. Verum si dicendum, quod res est, parum feliciter. Platonem enim valde obscurauerat syncretistica philosophia, quam in Italiam delatam Ficinus, Picus, et sequaces resuscitauerant, quae quam inepte academica dogmata corruperit, et aliena immiscuerit, proluxa demonstratione exemplisque luculentis clarissimum *Tomo secundo* fecimus. Inde vero omnis naeuus originem habuit, et quam inutile fuerit resuscitatae philosophiae Pythagoreo Platonicae studium, haud obscure proditum est. Ex his enim propaginibus omnes illi furculi proreperunt, qui fructibus malae indolis hanc philosophiam repleuerunt. Nam ab his philosophis, syncretistica illa placita et vana dogmatum paradoxorum somnia orta sunt, quibus commentationes suas recentiores repleuerunt. Ab his magistris didicerunt sequioris aetatis commenta Mosi, Hermeti, Zoroastri, Orpheo tribuere; his auctoribus Cabbalistica ipsa in his officinis cusa reiici non poterant: verbo omnis philosophia Ammonio, Plotino, Porphyrio, Iamblichio, Hierocle, Proclo, Simplicio, et ex Christianis Origene, Pseudo-Dionysio, Synesio, Psello, innixa est: hos classicos auctores iactare Picus, Ficinus, Reuchlinus, Georgius, Agrippa, et qui magis sobrie philosophari videri voluit Patricius. Ad hunc lapidem offenderunt Galeus, Morus, Cudworthus, in quorum scriptis adeo regnat philosophiae Platonico-Alexandrinae auctoritas, ut cum damno veritatis diuinae eius placita, quinimmo haud raro verba phrasaeque receperint. Exempla qui volet, illa quae de Georgio Veneto, Agrippa et Patricio ex sec. XVI, de Cudwortho et Moro ex seculo XVII diximus, ea affatim suppeditabunt.

VIII. Cum autem in merum Syncretismum haec philosophia abierit, maleque confarcinata exhibuerit, quaecunque speciem antiquitatis mentiebantur, facile inde colligere est, quam ineptam atque falsam philosophandi rationem illa obtulerit. Et ferri tamen potuisset, concedique ut suo abundarent sensu isti philosophi, nisi detestabile praeiudicium eos intransuersum egisset, ex hac pseudo-philosophia posse diuinam veritatem erui, et antiquissimam sapientiam restitui, eo quod hanc esse illius parentem crederent. Ita enim nobis totum emanationis systema obtrusum, dogmata autem aliena et falsa veritatis diuinae obtentu commendata sunt, et corrupta sanctioris disciplinae simplicitas. In qua frustra animam mundi, influxus angelorum, arcanas operationes hominum in coelestia, subordinationem naturarum in diuinis, praeexistentiam animarum, spiritum naturae et similia quaeras, nisi eo ipso inepto praeiudicio magistro et interprete utaris.

IX. Quod si in se sectam istam, posthabito hoc respectu ad alias intueamur, ne tamen hoc quoque nomine se commendare, nomenque Platonicae tueri potest. Miris enim modis a Platone discedit, et eius opinionem

nionem peruertit. Ad quod, praeter dicta duplex quoque caussa concurrat. Nempe vel Aristoteles more scholae Alexandrinae in partes pertractus est, quo pacto genuinus Platonismus perit: vel eius odio nimis ornatus, excusatusque Plato est, ut invidia Stagiritae cumularetur et Platoni postponeretur. Quae maxime ratio coegit Patricium, Platonis doctrinam miris modis pingere et Parmenideis vel potius Telefianis meditationibus reddere *Φιλοσοφικώτερον*, magisque disciplinae naturali attemperatam. Tacemus adeo ineptiisse nonnullos, ut desumpto externo quodam veteris Pythagoricae et Platonicae doctrinae habitu, suisque naeniis et lasciuientis ingenii somniis adaptato, crederent, Pythagoream Platoniceamque se sapientiam tradidisse. Quod memorabili Georgii Veneti exemplo illustrari potest, qui doctrina philosophica de musica Pythagorea hoc modo miro legentium fastidio usus est. Ex quibus omnibus inductione in vnum collectis recte concludimus, veram philosophiam ab hac secta parum fuisse adiutam, licet nonnulli passim acute, et in nonnullis verisimiliter philosopharentur.

CAPVT V.

DE RESTAURATIONE PHILOSOPHIAE
PARMENIDEAE.

§. I.

*Occasio re-
suscitatae
philosophiae
Parmeni-
dae.*

Parmenideae philosophiae ex puluere et obliuione, in qua tot seculis abscondita et depressa iacuit, resuscitandae occasionem dedit philosophia naturalis Aristotelis. Haec cum magna quidem et multa promitteret, pauca autem reapse exhiberet, quibus de rebus naturalibus certa et clara superstrui explicatio posset, principia autem in cerebro magis Stagiritae enata, quam rebus naturalibus insita notionesque vagae, incertae et metaphysicis quibusdam praecisionibus abyssum naturalium mysteriorum non exhaurientes magno verum sitientes fastidio onerarent; excitati tandem sunt viri nonnulli docti, ingenio acres et animo satis fortes ad contemnendum abiiciendumque auctoritatis Peripateticae praecidium, ut physiologiam Aristotelicam examinarent, examinatumque et improbatam expellendam esse ex physicis philosophorum circulis statuerent, et meliora furrogare auderent. Cuius egregii facinoris gloria primo, nisi fallimur, in argumento naturali debetur BERNARDINO TELESIO. Is enim excitatus fortean Platoniorum nonnullorum disputationibus, cum Platonice quoque de rebus naturalibus disputatio minime satisfaceret animo, explosa illa atque Peripatetica philosophia, nouam dare phy-